

หลักชาวพุทธ

(สามไตร ฐานของปฏิบัติ)

จุดเริ่มจุดร่วม ที่มารวมกันรุ่งโรจน์

พระพรหมคุณาภรณ์

(ป. อ. ปยุตฺโต)

อาสาฬหบูชา พุทธศักราช ๒๕๕๓

เข้าพรรษา วันเริ่มต้นแห่งประเพณีการสมาทาน

เริ่มต้นปฏิบัติตนตามหลักชาวพุทธ ประจำปี

หลักชาวพุทธ: จุดเริ่มจุดร่วม ที่มารวมกันรุ่งโรจน์

(สามไตร ฌ.ฐานของปฏิบัติการ)

© พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต)

ISBN 974-94143-8-1

พิมพ์ครั้งที่ ๑ กรกฎาคม ๒๕๕๓

๕,๐๐๐ เล่ม

- ธรรมทาน

๕,๐๐๐ เล่ม

แบบปก: พระชัยยศ พุกทิวา

หากท่านใดประสงค์จัดพิมพ์เป็นธรรมทาน

โปรดติดต่อขออนุญาตที่ วัดญาณเวศกวัน

ตำบลบางกระทึก อำเภอสามปราชญ์ จังหวัดนครปฐม ๗๓๒๑๐

โทร. ๐-๒๔๘๒-๑๕๕๒

www.watnyanaves.net

จัดพิมพ์โดย - กลุ่มชาวพุทธ ๒๕๕๒

www.chaobuddha.com

- โรงเรียนสยามสามไตร

๘๗ ซอยสุขุมวิท ๘๙/๑ เขตพระโขนง กรุงเทพฯ ๑๐๒๖๐

โทร. ๐-๒๓๓๑-๖๒๕๙-๖๐

www.siamsaamtri.ac.th

พิมพ์ที่

บริษัท พิมพ์สวย จำกัด

๕/๕ ถนนเทศบาลรังสฤษฏ์เหนือ แขวงลาดยาว

เขตจตุจักร กรุงเทพฯ ๑๐๙๐๐

โทร. ๐-๒๙๕๓-๙๖๐๐

www.eBookDharma.com

บันทึกนำ

ได้รู้เห็นและพำนักกันมานานนักหนาว่า เหล่าชนที่เรียกกันว่าคนพุทธมากมายนั้น ทั้งอ่อนความรู้ธรรม และย่อหย่อนในความประพฤติปฏิบัติ ไม่รู้จักศาสนาของตนเอง ไม่รู้ว่าพระพุทธศาสนาสอนว่าอย่างไร และไม่ใส่ใจที่จะปฏิบัติตามหลักพระศาสนาเหมือนอยู่กันไปเรื่อย ๆ เปื่อย ๆ หรือถึงกับเลือนลอย พุดง่าย ๆ ว่า ตกอยู่ในความประมาท

เรื่องนี้ ชาวพุทธกลุ่มเล็กกลุ่มน้อยบางแห่ง ได้ปรากฏแสดง ความห่วงใยกันเรื่อยมา บ้างก็ได้แต่ปรับทุกข์กัน บ้างก็รวมตัวเป็นหมวดหมู่ย่อย ๆ ที่มาร่วมกันศึกษาปฏิบัติ แต่คนส่วนใหญ่ก็ยังคง อยู่ในสภาพเหมือนคนทางศาสนา ปลอยตัวแว้งคว้างไม่รู้เข้าใจและ มองไม่เห็นหลักพระศาสนาที่จะศึกษาหรือที่จะยึดถือเอามาปฏิบัติ

เวลาผ่านไป ถึง พ.ศ. ๒๕๕๑ ในช่วงกลางปี มีกิจธุระบางอย่างทางการศึกษาที่ทำให้เกิดเป็นจังหวะเหมาะ ทำให้พุทธบริษัทกลุ่มหนึ่งได้ยกเอาเรื่องนี้ขึ้นมาพิจารณา โดยมุ่งเป้าไปที่การจะให้ ประดาชาวพุทธเจาะจับเอาหลักการและข้อปฏิบัติที่ควรจะมีร่วมกัน ขึ้นมาจัดวางให้เห็นชัด และชวนกันปฏิบัติให้จริงจัง

ในการนี้ พระในฐานะที่อยู่ใกล้ชิดพระธรรมวินัย ได้หยิบยกเอาหลักแกนกลางของพระพุทธศาสนาที่รู้กันอยู่ และหลักความประพฤติสำคัญที่พระพุทธเจ้าตรัสเน้นไว้สำหรับคฤหัสถ์ พร้อมทั้ง ข้อปฏิบัติที่ชาวพุทธยึดถือกันสืบมาเป็นวัฒนธรรมประเพณี นำมา ร้อยเรียงจัดตั้งวางหมวดหมู่ให้ดูชัด และใช้คำสื่อให้กะทัดรัด เข้าใจง่ายในมน้ำวชนใจ เรียกชื่อให้ง่ายว่า “หลักชาวพุทธ”

จากนั้น ได้ขอให้พุทธบริษัทฝ่ายคฤหัสถ์ ซึ่งเป็นผู้ที่จะปฏิบัติ และในส่วนี้ล้วนเป็นผู้ที่อยู่ในวงงานการศึกษา ใกล้เคียงได้ๆ และพ่อแม่ผู้ปกครอง ร่วมกันไตร่ตรองวิเคราะห์วิจารณ์ชัดเฟ้น ให้เห็นชัดว่าเป็นหลักแห่งความดีงามที่นำมาปฏิบัติได้จริง และจะทำให้เกิดความเจริญพัฒนาที่เป็นไปเพื่อประโยชน์สุขอย่างแท้จริงและยั่งยืน แก่ชีวิตและสังคม สมที่จะรังสรรค์อุดมการณ์ของประเทศชาติ และอนุวัตตามพระพุทธานุสาสนี จนในที่สุดเห็นว่ายุติลงตัวที่จะนำเสนอแก่มวลพุทธบริษัทได้ จึงเริ่มนำออกใช้และเชิญชวนกันปฏิบัติให้ขยายวงและเกิดผลเป็นจริงต่อไป

ในเมื่อ “หลักชาวพุทธ” ได้ปรากฏออกมาแล้ว เห็นว่า ถ้าสถาบันที่การพิจารณาмаจัดพิมพ์ประกอบไว้ด้วย ก็จะช่วยให้เกิดความรู้เข้าใจชัดเจนยิ่งขึ้น นอกจากทราบเรื่องราวที่ดำเนินมาและกระบวนการพิจารณาแล้ว ก็จะได้มองเห็นความหมายและเหตุผลของหลักและข้อปฏิบัติที่ได้ตกลงจัดวางกันยุติไปจนถึงขั้นที่ปรากฏอยู่ที่นี่ อันจะช่วยเสริมการนำไปปฏิบัติให้ได้ผลดียิ่งขึ้น

บัดนี้ “หลักชาวพุทธ” ที่ควรจะมี ได้ปรากฏตัวขึ้นมา ถ้าชาวพุทธพร้อมใจนำไปชวนกันปฏิบัติ ก็จะเป็นจุดเริ่ม ให้บรรดาชาวพุทธมีจุดร่วม ที่จะปรากฏตัวรวมกันเป็นชุมชนที่มีความหมาย และเป็นสังคมที่เข้มแข็งมั่นคง อันส่งเสริมให้ทุกคนงอกงามในธรรมมีความสุขสันต์สวัสดี และเป็นกำลังแห่งความสามัคคีอันสำคัญ ที่จะสร้างสรรค์พัฒนาให้โลกเจริญก้าวหน้าในทางที่ถูกต้องสู่ความมีสันติสุขที่แท้จริงและยั่งยืนสืบไป

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต)

สารบัญ

บันทึกนำ	ก
หลักชาวพุทธ: จุดเริ่มจุดร่วม ที่มารวมกันรุ่งโรจน์ ๑	
ตั้งสองหลักขึ้นมา เพื่อตั้งต้นก้าวไปในการพัฒนา	๑
สองหลักนั้น เรียงกัน เกิดเป็นหลักชาวพุทธขึ้นมา	๗
ข้อแรก คือจุดเริ่ม เป็นศูนย์รวมของหลักชาวพุทธ	๑๑
หลักจะมัน ต้องทำได้ชัด	๑๘
หลักการต้องมัน ปฏิบัติการต้องจริงจัง	๒๑
ศีล ๕ อยู่ที่เจตนาไม่เบียดเบียน	๒๖
ไม่ประมาทในการมองประโยชน์	๓๒
ศีลเว้นเบียดเบียน หนุนด้วยศีลเกื้อกูล	๓๔
ศึกษาพัฒนาคนดี สร้างโลกที่เป็นสุข ไร้การเบียดเบียน	๓๖
เจอปัญหา เราศึกษา กลายเป็นได้	๓๙
ดูของจริงที่มี เชื่อมวัฒนธรรมประเพณี กับหลักธรรม	๔๒
ลงตัวแล้วทีนี้ มี ๓ หมวด ๑๒ ข้อ	๔๘
หลักชาวพุทธ ๕๓	
๑. หลักการ	๕๔
๒. ปฏิบัติการ	๕๔
ภาคผนวก: การดำเนินงาน “หลักชาวพุทธ” ในปี ๒๕๕๒	๕๙
ท้ายเล่ม: เล่าไว้จาก “Read me first”	๖๗

หลักชาวพุทธ

(สามไตร ๗ มูลของปณิธิการ)

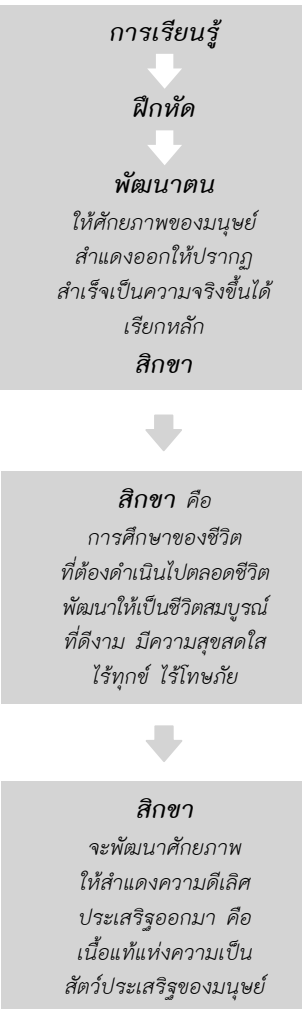
จุดเริ่มจุดร่วม ที่มารวมกันรุ่งโรจน์

๐๐

ตั้งสองหลักขึ้นมา เพื่อตั้งต้นก้าวไปในการพัฒนา

คนเรานี้ ได้ชื่อว่าเป็นสัตว์ประเสริฐ เมื่อเกิดมาแล้ว ก็ควรทำ
ชีวิตของตนให้ดีงาม มีคุณค่า มีความสุขที่ไร้โทษ เป็นประโยชน์ ให้
สมกับชื่อที่แสดงถึงความเป็นเลิศเหนือกว่าสัตว์อื่นทั้งหลายนั้น

พระพุทธศาสนาแสดงหลักการพื้นฐานสำหรับชีวิตที่ดีของ
มนุษย์ว่า อย่างน้อยต้องมีการกระทำที่ไม่เบียดเบียนตน ไม่เบียดเบียน
ผู้อื่น และควรพัฒนาก้าวหน้าไปให้ถึงหลักแห่งการกระทำที่เป็น
ประโยชน์ ทั้งเกื้อกูลแก่ตนเอง และเกื้อกูลแก่ผู้อื่น โดยมีชีวิตที่ดีงาม
ซึ่งเจริญพัฒนา ทั้งทางกาย ทางวาจา และทางใจ ทั้งในการอยู่ร่วม
และปฏิบัติต่อกันและต่อสิ่งสรรพด้วยดี ทั้งในควมมีจิตใจดีงาม
และในควมมีปัญญาที่จะแก้ปัญหาและสร้างสรรค์

นอกจากตนเองควรมีชีวิตที่ดีงามมีความสุขสดใสแล้ว ก็ต้องเป็นส่วนร่วมอันดี ที่จะสร้างสรรค์พัฒนาสังคม ตั้งแต่สังคมย่อยเล็กที่สุดในบ้าน จนถึงสังคมของประเทศชาติ ขยายไปทั่วสังคมของมวลมนุษย์ ตลอดทั้งโลกของธรรมชาติ ให้ร่มเย็นอยู่อาศัยอย่างมีสันติสุข

มนุษย์เป็นสัตว์ประเสริฐ ก็เพราะมีศักยภาพที่จะทำชีวิตให้ดีงาม ทำโลกให้ร่มเย็น และทำสังคมให้มีสันติสุข อย่างที่ว่ามานั้น

การที่ศักยภาพของมนุษย์จะสำแดงออกมาทำผลเช่นที่ว่านั้น ให้ปรากฏสำเร็จเป็นความจริงขึ้นได้ มนุษย์จะต้องเรียนรู้ ต้องฝึก ต้องหัด ต้องพัฒนาชีวิตของตน ให้รู้เข้าใจ ให้ทำได้ ให้ทำเป็น สามารถทำให้ดี ทำให้งาม ทำให้เป็นประโยชน์

การเรียนรู้ฝึกหัดพัฒนาที่ว่ามาทั้งหมดนั้น เรียกด้วยคำสั้นๆ คำเดียวว่า “สิกขา” คือการศึกษาของชีวิต ที่จะต้องดำเนินไปตลอดชีวิตนั้น จนกว่าจะพัฒนาให้เป็นชีวิตสมบูรณ์ ที่ดีงาม มีความสุขสดใส ไร้ทุกข์ ไร้โทษภัย

สิกขา คือการศึกษาของชีวิต ที่จะพัฒนาศักยภาพให้สำแดงความดีเลิศประเสริฐออกมานี้แหละ คือเนื้อแท้แห่งความเป็นสัตว์ประเสริฐของมนุษย์

สิกขา คือการศึกษาของชีวิตนี้ เป็นเรื่องที่อยู่กับตัว แต่คนส่วนใหญ่มักมองแค่ว่าตัวเอง ดังจะเห็นว่าคนที่มีลูกมีหลาน จะห่วงหาและคิดคำนึงหนักหนาที่จะให้ลูกหลานมีการศึกษา ที่เป็นเช่นนี้ก็แสดงว่าคนเหล่านั้นตระหนักเห็นความสำคัญของการศึกษา และเพราะลูกหลานเป็นบุคคลที่เขารักห่วงใยมีความปรารถนาดีเป็นที่สุด เขาจึง

มองมุ่งไปที่การศึกษาของลูกหลานของตนเอง

การที่คนทั่วไปหวังใยมุ่งให้ลูกหลานได้รับการศึกษานั้น นับว่าเป็นความดีอย่างสูง แต่แค่นั้นไม่พอ ทุกคนจะต้องตระหนักว่าตนเองก็ต้องศึกษา คือศึกษาพัฒนาชีวิตของตนเองด้วย และเมื่อเขาศึกษามากขึ้น มีจิตปัญญาที่พัฒนาดีขึ้น เขาจึงจะเข้าใจและช่วยเหลือให้ลูกหลานมีการศึกษาที่ถูกต้องมีผลดีตามที่เขาควรต้องการได้จริง

สภาพชีวิต สังคม และทั้งโลกในบัดนี้ บ่งชี้แจ่มชัดว่า ยังเรียนว่าอยู่ในวังวนที่ทวนหันด้วยกระแสปัญหา และต้องการมนุษย์ที่พัฒนาด้วยการศึกษาอันถูกต้องที่จะมาแก้ไขให้พ้นกระแสนั้นไปได้

ดังนั้น ทุกคนจะต้องใส่ใจที่จะศึกษาพัฒนาชีวิตอยู่ตลอดเวลา และเมื่อพูดถึงการศึกษา ทุกคนควรรู้เข้าใจความหมายของการศึกษาให้ชัดเจนพอสมควร

ถ้าเป็นคนไทย อย่างน้อยในเชิงภาษาก็ควรรู้ว่า การศึกษาก็คือ “ศึกษา” ยิ่งถ้าเป็นชาวพุทธ ก็ต้องมองทะลุและแหวกกว้างออกไปได้ว่า ศึกษา คือการศึกษาที่แท้ ซึ่งสอดคล้องกับสัจธรรมของธรรมชาติ และเป็นการพัฒนาคนทั้งคนอย่างแท้จริง ต้องครบ ไตรสิกขา

ถ้ารู้ลึกลงไป ก็มองสืบสาวต่อไปได้อีกว่า การศึกษาที่เป็นไตรสิกขานั้น ตั้งอยู่บนฐานแห่งความจริงของธรรมชาติ และเป็นการนำเอาความรู้เข้าใจในความจริงของธรรมชาตินั้นมาใช้ประโยชน์ในการพัฒนามนุษย์ คือ ความจริงแห่งการเกิดขึ้น ดำรงอยู่ แดกสลาย การเปลี่ยนแปลงแปรสภาพ และความเป็นของมัน อย่างนั้น เช่นเป็นไปตามเหตุปัจจัย เรียกสั้นๆ ว่า ไตรลักษณ์

ทุกคนต้องตระหนักว่า
ตนเองต้องศึกษา

ถ้าเป็นคนไทย
เชิงภาษา
การศึกษา
ก็คือ
ศึกษา

ยิ่ง...ชาวพุทธ
ต้องมองทะลุและแหวกกว้าง
ว่า
ศึกษา
คือ
การศึกษาที่แท้

การพัฒนาคนทั้งคน
อย่างแท้จริง
ต้องครบไตรสิกขา

ถ้ารู้ลึกลงไป
ไตรสิกขา
ตั้งอยู่บนฐานแห่ง
ความจริงของธรรมชาติ

เนื้อหาของการศึกษา

นำเอาหลัก

ความจริงของธรรมชาติ

แห่งการเกิดขึ้น ดำรงอยู่

แตกสลาย การเปลี่ยนแปลง

ความเป็นของมันอย่างนั้น

ไปตามเหตุ **ปัจจัย**

เรียกหลัก

ไตรลักษณ์

มาใช้ประโยชน์

ในการพัฒนามนุษย์

หลักที่ช่วยเริ่ม

ปฏิบัติการของมนุษย์

เริ่มตั้งแต่

ความเชื่อมั่นในโพธิปัญญา

ที่พัฒนามนุษย์

ให้เป็น**พุทธะ**ได้

คือหลัก

ไตรรัตน์

จากการรู้เข้าใจความหมายจนถึงเนื้อหาของการศึกษานั้น ก็ก้าวต่อไปสู่การที่จะพัฒนาชีวิตให้ได้ผลตามกระบวนการของไตรสิกขา ถึงตอนนี้ ก็ต้องโยงจากความจริงของธรรมชาติ มาสู่การปฏิบัติของมนุษย์ คือการที่เราจะต้องดำเนินการตามวิธีของมนุษย์ ให้เกิดผลที่เป็นไปตามกระบวนการที่เป็นความจริงของธรรมชาติ และตรงนี้ก็ยังมีหลักใหญ่อีกหลักหนึ่งมาช่วยให้ปฏิบัติการของมนุษย์นั้นดำเนินไปได้ตามนี้ เริ่มตั้งแต่ความเชื่อมั่นในโพธิปัญญาที่พัฒนามนุษย์ให้เป็นพุทธะได้ หลักนี้เรียกว่า **ไตรรัตน์** คือพระรัตนตรัยนั่นเอง

เพื่อให้พูดง่ายและสะดวก เราเรียกหลักทั้งสาม คือ **ไตรรัตน์** **ไตรลักษณ์** และ**ไตรสิกขา** นี้รวมเป็นคำเดียวว่า “**สามไตร**”

หลักใหญ่ทั้ง ๓ แห่งสามไตรนั้น ได้อธิบายทำความเข้าใจกันต่างหากในโอกาสอื่นแล้ว ท่านได้ที่ฟังและสนทนากันมา ก็ถือว่าเข้าใจแล้ว ตอนนี้จึงจะไม่อธิบายอีก แต่ขอลดข้ามมาถึงขั้นที่จะนำเอาสาระของไตรทั้ง ๓ หลักนั้น มาขยายออกสู่การปฏิบัติ

หมายความว่า เอาสาระคือเอาความจริงที่เป็นอยู่ตามสภาวะมาทำการจัดตั้งในทางการศึกษา เพื่อจะปฏิบัติกันได้ตามสมมติในสังคมมนุษย์นี้

แต่นั่นก็อยู่ในขั้นของหลักอีกนั่นแหละ คือต่อจากหลักความจริงมาเป็นหลักการจัดตั้ง แต่จะจัดตั้งกันอย่างไร ก็ค่อยว่ากัน

ที่นี้มีเรื่องหนึ่งที่เราคิดว่ารอไม่ได้ คือการเริ่มต้นซึ่งไม่ควรจะต้องรอ ดูการจัดตั้งเต็มทั้งกระบวนการ แต่ควรจะตั้งต้นลงมือปฏิบัติกันเลย

อันนี้ก็อยู่ในเรื่องของการศึกษาจัดตั้งนั่นแหละ คือไม่ว่าจะจัดตั้งกันอย่างไร แต่ที่จุดเริ่มต้น น่าจะมีเรื่องที่เราปฏิบัติได้จริงอย่างเห็นชัดกันไปเลย จะได้ตั้งต้นได้โดยไม่ต้องรื้อ และจะได้เป็นฐานของการปฏิบัติต่อไป

นี่ก็คือว่า สืบเนื่องจากหลักใหญ่ที่พูดไปแล้วคือ เรื่องไตรรัตน์ ไตรลักษณ์ และไตรสิกขา เราจะนำเอาความรู้ความเข้าใจตามหลักเหล่านั้น มาช่วยกันวางหลักการย่อยที่ไม่มากซ้อนนัก ที่จะนำไปปฏิบัติได้จริงในขั้นที่เป็นพื้นฐาน

เหมือนกับว่า เมื่อมีหลักพอตั้งตัวได้แล้ว ก็เริ่มต้นก้าวไปได้เลย ให้ชัดเจน มั่นใจ และเริ่มได้จริง

ต้องขอพูดว่า ในสังคมชาวพุทธยุคปัจจุบัน เรื่องนี้เป็นปัญหา มาก ทั้งที่พระพุทธรเจ้าทรงสอนหลักธรรมอันประเสริฐไว้มากมาย พร้อมทั้งจะให้นำไปใช้ประโยชน์ได้สารพัน แต่พวกเรา ทั้งที่มีความรู้ความสามารถ ก็มีวาทะประมาท ไม่เอาจริงเอาจังที่จะนำมาปฏิบัติ ให้ปรากฏเป็นระเบียบชีวิตระบบสังคมที่ชัดเจนขึ้นมา

ไปๆมาๆกลายเป็นเหมือนกับว่า ชาวพุทธไม่มีหลักการอะไรที่เป็นจุดร่วม เช่น หลักศรัทธาที่ยึดถือร่วมกันก็ไม่มีว่า ถ้าเป็นชาวพุทธแล้ว จะมีศรัทธาอย่างนี้ ที่พูดออกมาได้เลยว่า ๑ ๒ ๓ ๔ ๕

เพราะฉะนั้น ถึงเวลาแล้ว ที่จะต้องตื่นขึ้นมา แล้วพร้อมใจกันทำสิ่งที่ควรทำอย่างยั่งยืน ซึ่งตัวสามารถที่จะทำได้

สืบเนื่องจากหลักใหญ่

ไตรรัตน์

ไตรลักษณ์

ไตรสิกขา

นำมาจัดตั้งในทางการศึกษา

วาง**หลักการ**

ที่จะปฏิบัติได้จริง

ในขั้นที่เป็นพื้นฐาน

เรื่องที่เป็นปัญหามาก

ในสังคมชาวพุทธ

ในชีวิตที่เป็นจริง

ไม่มีหลักการอะไร

ที่ยึดถือร่วมกัน

ถึงเวลาแล้ว

ที่จะต้องตื่นขึ้นมา

พร้อมใจกันทำ

สิ่งที่ควรทำอย่างยั่งยืน

อาจจะจัดประเภทว่า นี่หมวดที่ ๑ หลักศรัทธา คือความเชื่อ
ในหลักการ หรืออุดมคติ หรืออะไรก็แล้วแต่ทำนองนี้

แล้วก็หมวดที่ ๒ หลักปฏิบัติ คือ ถ้าเป็นชาวพุทธแล้ว มีข้อ
ปฏิบัติที่จะต้องถือหรือรักษาดังนี้ๆ แล้วจัดกันให้ลงตัว

เรื่องนี้คิดมานาน ต้องพูดว่าหลายสิบปี อย่างที่ทำหนังสือ
วินัยชาวพุทธ ออกมา ก็เพราะเห็นว่า ชาวพุทธเคืองกว้างเหลือเกิน

พระยังพอมึบ้าง คือมีวินัยที่ต้องปฏิบัติ เมื่อบวชเข้ามาแล้ว
ต้องถือศีล ๒๒๗ ชัดเจนไปเลยว่า ทำอันนั้นๆ ไม่ได้ ต้องทำอันนี้ๆ
แต่ชาวพุทธยุคหลังนี่เหมือนเป็นคนไม่มีหลักอะไรเลย บอกว่าฉัน
เป็นชาวพุทธ แต่ความเป็นชาวพุทธอยู่ที่ไหน ต้องรู้เข้าใจ ต้องทำ
อะไรบ้าง ไม่รู้ พูดไม่ถูกเลย เป็นกันอย่างนี้มานานแล้ว ทำอย่างไร
จะให้เรามีหลักอันนี้สักที แต่ต้องไม่มาก

ตอนแรกที่ทำได้นั้นคือ **กรรมบุญชีวิต** ขึ้นมาก่อนนานมากแล้ว
แต่ก็มีหลักเยอะแยะไปหมด ยิ่งกว้างขวางนัก ต่อมาจึงทำเล่มกระชับ
เอาแต่หลักเฉพาะที่ชิดตัวเข้ามา ก็เกิดเป็นหนังสือ **วินัยชาวพุทธ** ซึ่ง
ต้องการชี้แจงลงไปอีก แต่ท่านที่เอาใจใส่เรื่องนี้ก็ยิ่งว่ามาก ก็ยอมรับ
จริงๆ ว่า **วินัยชาวพุทธ** ก็ยังมาก

คราวนี้นับว่าเป็นโอกาสที่มีเหตุอ้างอิง จึงได้จัดวางหลัก ๒ อย่าง
นั้นขึ้นมาเป็นร่างไว้ คือ หลักศรัทธา เรียกว่า “หลักการ” กับหลัก
ปฏิบัติ เรียกว่า “ปฏิบัติการ”

ทีนี้ เรามาช่วยกันทำให้เป็นข้อน้อยๆ หน่อย อาตมาเหมือน
ตั้งตุ๊กตาเสนอไว้ แล้วก็มาช่วยกันดู

บอกว่าฉันเป็นชาวพุทธ
แต่ความเป็นชาวพุทธ
อยู่ที่ไหน
ทำอย่างไร?
เราจะมีหลักนี้เสียที?

ได้จัดวางหลัก ๒ อย่าง
๑. หลักศรัทธา เรียก
“หลักการ” กับ
๒. หลักปฏิบัติ เรียก
“ปฏิบัติการ”

สองหลักนั้น เรียงกัน เกิดเป็นหลักชาวพุทธขึ้นมา

โยมผู้ใหญ่ท่านหนึ่ง^๑ ประารภว่า “เด็กสมัยนี้พอโตเป็นสาวแล้ว บางที่ไม่รักษานวลสงวนตัว ทำอะไรไม่ได้ก็ไปมีอาชีพที่ไม่งาม เป็นห้วงมาก” นี่ก็เท่ากับเป็นการยั่วว่า จะต้องช่วยกันอย่างจริงจัง ทำเรื่องการศึกษาให้ชัด เพราะการศึกษาเป็นแกนเลยที่จะทำให้ประเทศชาติเป็นอย่างไร เป็นตัวสร้างฐานให้กับประเทศชาติ

ในเรื่องนี้ อยากจะให้หลักที่กะทัดรัดชัดเจน และหลักนั้นก็ มี ๒ หมวด คือ หลักความเชื่อ แล้วก็หลักปฏิบัติ หรือหลักที่เป็นข้อปฏิบัติ ให้รู้กันว่า ถ้าเป็นชาวพุทธแล้ว จะต้องมีการกระทำอันนี้ ชัดออกมาเลย

ทั้งนี้ ถ้าเราฝึกตั้งแต่เป็นนักเรียนได้ก็ดี โดยถือว่า นักเรียนจะต้องศึกษาโดยมีหลักการและกระทำการอย่างนี้ในที่นี้ ได้ลองตั้งเป็นร่างมา เป็นเพียงข้อเสนอแนะพิจารณาเท่านั้น ก็อยากจะให้มาช่วยกัน ถ้าเห็นด้วยว่าน่าจะมีหลักการอย่างที่ว่านั้น ก็มาพิจารณาแล้วจะคิดวางอย่างไร เอาข้อไหนบ้าง และเขียนข้อความอย่างไร ให้มันง่าย ก็ช่วยกัน

ตามตัวอย่างนี้ เพื่อจะวางหลักที่เข้าใจง่ายและจำง่าย ก็ได้เขียนมาให้เลือกกัน ข้อเดียวกัน ความหมายเดียวกัน เขียนมาให้ดู ๓ ลำนวน ก็เลือกเอาสำนวนใดสำนวนหนึ่ง อาจจะไม่เลือกเอาสำนวนที่ง่ายหรือว่าชัดแต่ไม่ยากนัก อันไหนเหมาะที่สุดก็ช่วยกันดู

^๑ ผู้ใหญ่ คือ หม่อมหลวงอนงค์ นิลอุบล

หลักความเชื่อ และ

หลักปฏิบัติการ

หรือ

หลักที่เป็นข้อปฏิบัติ

ให้รู้กันว่า

ถ้าเป็นชาวพุทธแล้ว

จะต้องมี

การกระทำอันนี้

ชัดเจนออกมาเลย

ตัวอย่างนี้ คือข้อแรกใน หลักการ

- มีโพธิศรัทธา เชื่อว่าทุกคนมีศักยภาพที่จะพัฒนาปัญญาให้เป็นพุทธะ
- มนุษย์จะประเสริฐได้เพราะฝึกตนด้วยสิกขา/ด้วยการศึกษา
- มนุษย์เป็นสัตว์ที่ประเสริฐด้วยการฝึก

สำนวนที่ ๑ ว่า “มีโพธิศรัทธา เชื่อว่าทุกคนมีศักยภาพที่จะพัฒนาปัญญาให้เป็นพุทธะ” ถ้าเขียนอย่างนี้ก็เป็นความหมายแบบเต็มไปเลย แต่อาจจะยากไป

ก็ดูสำนวนที่ ๒ ว่า “มนุษย์จะประเสริฐได้เพราะฝึกตนด้วยสิกขา” หรือจะใช้คำว่า “ด้วยการศึกษา” ก็แล้วแต่

แล้วก็สำนวนที่ ๓ ง่ายขึ้น ว่า “มนุษย์เป็นสัตว์ที่ประเสริฐด้วยการฝึก”

นี่เป็นตัวอย่างให้เรามาช่วยกันปรับสำนวน ส่วนตัวหัวข้อนั้นก็ตั้งไว้ให้พิจารณาดู ทั้งหมดนั้นสามารถเปลี่ยนแปลง จะตัดออกไป หรือจะเพิ่มเข้ามา ก็ได้ทั้งนั้น ถ้าเห็นด้วยว่าควรมีหลักไว้ ก็ต้องช่วยกัน

ที่นี่ อาตมาจะอ่านหลักที่ร่างมาให้ฟังก่อน บอกแล้วว่า มี ๒ หลัก คือ **หลักการ** และ **ปฏิบัติการ** จะอ่านชุดแรก คือ หลักการ ทั้งหมดก่อน

หลักการนี้ได้เขียนไว้ในลักษณะเป็นปฏิญญา ซึ่งก็เพียงเสนอให้ดู ถ้าไม่เขียนในลักษณะเป็นปฏิญญา จะเขียนอย่างอื่นก็ได้ โดยตัดคำว่า “ข้าฯ” ออก

หลักการ

เขียนไว้ในลักษณะ

เป็นปฏิญญา

๑. หลักการ

- ข้าฯ เชื่อว่า มนุษย์จะประเสริฐได้เพราะฝึกตนด้วยสิกขา (หรือ ด้วยการศึกษา)
- ข้าฯ จะฝึกตนให้มีปัญญา มีความบริสุทธิ์และมีเมตตากรุณาตามอย่างพระพุทธเจ้าที่เราบูชา
- ข้าฯ ถือนิธรรม คือความจริง ความถูกต้องดีงาม เป็นใหญ่ เป็นมาตรฐาน (หรือ เป็นเกณฑ์ตัดสิน)
- ข้าฯ จะสร้างสังคมตั้งแต่ในบ้าน ให้มีสามัคคี เป็นที่กัลยาณมิตร มาเกื้อกูลร่วมกันสร้างสรรค์
- ข้าฯ จะสร้างความสำเร็จด้วยการกระทำที่ดีงามของตน โดยพากเพียรอย่างไม่ประมาท

หลักการ
คือ
หลักศรัทธา
ในพระรัตนตรัย
และ
หลักกรรม

อันนี้ก็คือหลักศรัทธาในพระรัตนตรัย และหลักกรรม นำมาเขียนในสำนวนใหม่

ในเรื่องหลักศรัทธาของชาวพุทธนี้ ขอแทรกนิดหนึ่ง คือเรามักจำกันมาว่า “สัทธา ๔” บางทีบอกว่าเป็นสัทธาของชาวพุทธ ๔ ข้อ หลายท่านคงจำได้ คือ กรรมสัทธา วิปากสัทธา กัมมัชฌกตาสัทธา และตถาคตโพธิสัทธา ถ้าใครไม่เคยได้ยิน ก็หมดเรื่องไป แต่สำหรับผู้ที่เคยได้ยิน หรือจำได้ ขอทำความเข้าใจว่า ที่จริง สัทธา ๔ ข้อชุดนี้ ไม่มีในของเดิม ไม่มีหลักฐานมาแต่เดิม แต่คนไทยถือสืบๆ กันมา

ส่วนหลักศรัทธาของเดิมที่มีมาเก่าที่สุด ได้แก่ในพระไตรปิฎก

หลักสัทธา
ในพระไตรปิฎก
มีอย่างเดียวคือ
ตถาคตโพธิสัทธา
หรือ ๓ คือ
สัทธาในพระรัตนตรัย
รัตนัตถยสัทธา

มีอย่างเดียวคือตถาคตโพธิสัทธา หรือไม่กี่ ๓ คือศรัทธาใน พระรัตนตรัย (รัตนัตถยสัทธา)

ในชั้นอรรคถา

จัดไว้เป็น สัทธา ๒

๑. รัตนัตถยสัทธา

๒. กรรมผลสัทธา

ต่อมาในชั้นอรรคถา ท่านจัดไว้เป็นสัทธา ๒ อย่าง คือ ๑) ตถาคตโพธิสัทธา หรือรัตนัตถยสัทธา อันใดอันหนึ่ง (คือ ตถาคตโพธิสัทธา หรือรัตนัตถยสัทธา แทนกันได้) และ ๒) กรรมผลสัทธา ศรัทธาในกรรมและผลของกรรม มี ๒ ข้อแค่นี้ ข้อที่หนึ่ง เป็นเรื่องของพระรัตนตรัย ข้อที่สอง เป็นเรื่องของกรรม ไม่ต้องมี ๔ ข้ออย่างที่จำสับสนๆ กันมา

ที่นี้ หันมาดูหลักตามหัวข้อที่เขียนมาให้ดูเป็นปฏิกุญญา จะเห็นว่า

ข้อ ๑ “เชื่อว่ามนุษย์จะประเสริฐเลิศสุด แม้กระทั่งเป็นพุทธะได้ เพราะฝึกตนด้วยสิกขา” ก็คือ**พุทธะ** (พระรัตนตรัย ข้อ ๑)

ข้อ ๒ “จะฝึกตนให้มีปัญญา มีความบริสุทธิ์และมีเมตตากรุณา ตามอย่างพระพุทธเจ้า...” ก็**พุทธะ**อีก

ข้อ ๓ “ถือธรรม คือความจริงความถูกต้องดีงาม เป็นใหญ่ เป็นมาตรฐาน” ข้อนี้คือ**กรรมะ**

ข้อ ๔ “จะสร้างสังคมตั้งแต่ในบ้าน ให้มีสามัคคี เป็นที่กัลยาณมิตร มาเกื้อกูลร่วมกันสร้างสรรค์” ข้อนี้คือ**สังฆะ** และ

ข้อ ๕ “จะสร้างความสำเร็จด้วยการกระทำที่ดีงามของตน โดยพากเพียรอย่างไม่ประมาท” ข้อนี้คือหลัก**กรรม**

ข้อแรก คือจุดเริ่ม เป็นศูนย์รวมของหลักชาวพุทธ

สำหรับข้อ ๑ ขอย้าว่าเป็นจุดเริ่ม และเป็นจุดรวมสำคัญ
ที่ว่าเป็นจุดเริ่ม คือ เป็นศรัทธาพื้นฐานของชาวพุทธ ศรัทธา
เป็นจุดเริ่ม เมื่อเชื่ออย่างไรก็จะตามมาด้วยการที่จะทำอย่างที่เขาเชื่อ
นั้น และที่ว่าเป็นจุดรวม คือเป็นจุดโยงตัวเราไปถึงพระพุทธเจ้า ที่
จะทำให้พระองค์ทรงนำพาเราไปได้

ขออธิบายเพิ่มเติมเล็กน้อยว่า ศรัทธาพื้นฐานของชาวพุทธ
คือ โภธิศรัทธา (เรียกให้เต็มว่า ตถาคตโพธิศรัทธา) แปลว่า ความ
เชื่อความมั่นใจในโพธิ คือปัญญาตรัสรู้ของตถาคต พุดง่ายๆ ว่า
ความเชื่อในปัญญาที่ทำให้มนุษย์ตรัสรู้กลายเป็นพระพุทธเจ้า

มนุษย์จะมีปัญญาที่พัฒนาขึ้นมาเป็นโพธิที่เรียกว่าตรัสรู้ได้
ก็ด้วยการฝึก (ทมะ) การศึกษา (สิกขา) หรือการพัฒนา (ภาวนา)
พระพุทธศาสนาหลักการที่รองรับศรัทธานี้ว่า มนุษย์ที่ฝึกแล้ว
(ทันตะ) จบการศึกษาแล้ว (อเสกขะ/อเสขะ) พัฒนาแล้ว (ภาวิตะ) ก็
คือเป็น “พุทธ” เป็นผู้เลิศประเสริฐสูงสุด เหนือกว่าเทวะและมนุษย์
ทั้งปวง (คำว่า “เทวะ” นี้รวมทั้งพระพรหมด้วย)

ดังคาถาภาษิตที่ขอยกมาเป็นตัวอย่าง (ขุ.ธ.๒๕/๓๓/๓๗; ส.นิ.๑๖/๗๒๔/
๓๓๑; อนุ.ปัจจุ.๒๒/๓๑๔/๓๘๖; ส.ส.๑๕/๒๕๑/๗๔; ขุ.อิติ.๒๕/๒๖๓/๒๓๒ ตามลำดับ) ดังนี้

ทนฺโต เสฏฺโฐ มนุสฺสสุ
บรรตามนุสฺย ผู้ประเสริฐสุด คือคนที่ฝึกแล้ว

ศรัทธา
เป็นจุดเริ่ม
เมื่อเชื่ออย่างไร
ก็จะทำอย่างที่เขาเชื่อ
เป็นจุดโยงตัวเรา
ไปถึงพระพุทธเจ้า

ศรัทธาพื้นฐาน
ของชาวพุทธ คือ
ตถาคตโพธิศรัทธา
ความเชื่อมั่นใน
ปัญญาตรัสรู้ของตถาคต

มนุษย์จะมีปัญญา
พัฒนาขึ้นมาเป็นโพธิ
ด้วยการฝึก (ทมะ)
การศึกษา (สิกขา)
การพัฒนา (ภาวนา)

หลักการที่รองรับศรัทธา
ว่ามนุษย์ที่ฝึกแล้ว (ทันตะ)
จบการศึกษาแล้ว (อเสขะ)
พัฒนาแล้ว (ภาวิตะ)
ก็คือเป็น “พุทธ”
เป็นผู้เลิศประเสริฐสูงสุด

วิชาจรณสมปโน โส เสฏโฐ เทวมานุเส
ผู้ถึงพร้อมด้วยวิชาและจรณะ เป็นผู้ประเสริฐสุด
ทั้งในหมู่มนุษย์และมวลเทวา

มนุสฺสกุตฺติ สมพุทฺธิ อุตฺตทนฺตฺ สมหิตฺติ ...

เทวาปี ตํ นมสฺสนฺติ

องค์พระสัมพุทธ ทั้งที่เป็นมนุษย์ แต่ทรงฝึกพระองค์
แล้ว มีพระหฤทัยแน่วแน่มั่นคง แม้เทพทั้งหลายก็น้อม
นมัสการ

โย สีลวา ปญฺญวา ภาวิตฺตฺโต

สมาหิตฺโต ฌานรโต สติมา

.....

ตถาวิริ เทวตา ปุชฺชนฺตฺติ ฯ

บุคคลใด มีศีล มีสมาธิ ยินดีในฌาน มีสติ มีปัญญา
เป็นภาวิตัตต์ (มีตนที่พัฒนาแล้ว) ... เหล่าเทวดาบูชา
บุคคลเช่นนั้น

สตฺถา หิ โลเก ปจฺจโม มเหสี

ตสฺสทฺทวโย สาวโก ภาวิตฺตฺโต

อถาปโร ปาฎิปโทปิ เสฏฺโฐ

พหุสฺสทฺโต สีลวตฺตฺตฺปนฺโน

เอเต ตโย เทวมนุสฺสเสฏฺฐา

แท้จริงนั้น ที่ ๑ ในโลก คือ พระศาสดา องค์ผู้มเหสี
(ผู้แสวงคุณยิ่งใหญ่) ตามต่อพระองค์มา (เป็นที่ ๒) คือ พระ
สาวกผู้ภาวิตัตต์ (มีตนที่พัฒนาแล้ว/พระอรหันต์) ถัดมาอีก
(เป็นที่ ๓) คือ พระเสขะ (อริยชนที่ยังลึกล้ำ) ผู้พหุสุด
ประกอบด้วยศีลและวัตร แม้ยังปฏิบัติดำเนินอยู่ บุคคล ๓
เหล่านี้ เป็นผู้ประเสริฐสุด ทั้งในหมู่มนุษย์และมวลเทวา

ทั้งนี้ ก็รวมอยู่ในพระพุทธรูป ที่สวดและกล่าวกันอยู่เสมอ
นั่นเอง ที่ว่า

สตถา เทวมนุสฺसानํ พุทฺโธ ภควา

พระผู้มีพระภาค องค์พุทธะ พระศาสดาของเทวะ
และมนุษย์ทั้งหลาย

ควรย้าว่า โพธิศรัทธา ได้แก่ความเชื่อความมั่นใจใน “โพธิ”
คือปัญญาของมนุษย์ที่พัฒนาจนตรัสรู้เป็นพุทธได้นี้ เป็นจุดเริ่ม
ของชาวพุทธ ที่พระพุทธรูปเจ้าตรัสอยู่เสมอ ขอยกพุทธพจน์มาให้ดู
กันสักแห่งหนึ่ง (อัง.สตตก.๒๓/๖๔/๑๑๐, นครสูตรนี้ ค่อนข้างยาว มีคำอุปมาและคำ
อธิบายธรรมข้ออื่น แต่ไม่ได้ยกมาแสดงไว้ด้วย เพราะมุ่งให้ชัดเฉพาะศรัทธา) ดังนี้

กตเมหิ สตฺตหิ สทฺธมฺเมหิ สมฺมุนาคโต โหติ? ... อริย-
สาวโกสทฺโธ โหติ สทฺทหิตตถาคตสฺสโพธิ อิตฺปิ โส ภควา
อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ วิชฺชาจรณสมฺปนฺโน สุกโต โลกวินฺน
อนุตฺตโร ปุริสทมฺมสารถิ สตฺถาเทวมนุสฺसानํ พุทฺโธ ภควาติ;
สทฺเธสิ โภกิกขเวอริยสาวโกกุสลับฺพหิติ กุสลับฺพเวติ สวาชฺช
ปฺพหิติ อนวาชฺช ภาวติ สุทฺธํ อตฺตานํ ปรีหติ; ... หิริมา ...
โอตฺตปปี...พหุสฺสุโต...อารทฺธวิริโย...สติมา...ปญฺญา...

อริยสาวกประกอบด้วยสัทธรรม ๗ ประการอะไรบ้าง?
ภิกษุทั้งหลาย (๑) อริยสาวกเป็นผู้มีศรัทธา เชื่อโพธิ
(ปัญญาตรัสรู้) ของตถาคต ว่า แม้เพราะเหตุนี้ๆ พระผู้มี
พระภาคพระองค์นั้น เป็นพระอรหันต์ ฯลฯ เป็นผู้สิ้น
เป็นผู้จำแนกธรรม, อริยสาวกผู้มีศรัทธาเหมือนเป็นเสา
หลักประตูเมือง^๑ ย่อมละอกุศล เจริญกุศล ละกรรมที่มีโทษ

พระพุทธรูป

พระผู้มีพระภาค

องค์พุทธะ

พระศาสดาของเทวะ

และมนุษย์ทั้งหลาย

ควรย้าว่า

โพธิศรัทธา

ความเชื่อ ความมั่นใจใน

“โพธิ” คือปัญญาของมนุษย์

ที่ตรัสรู้เป็นพุทธได้นี้

เป็นจุดเริ่มของ

ชาวพุทธ

^๑ เอสิกา แปลกันว่า เสากระเียด แต่ที่นี้ถ้อยตามความหมายว่า “เอสิกาติ นครทวารุสฺ อปฺภูจาปิเต
เอสิกถมฺนา ฯ” (ชา.ธ.๑๐/๓๒๐)

เจริญกรรมอันไม่มีโทษ บริหารตนให้บริสุทธิ์ ... (๒) มีhiri
... (๓) มีโอตตปปะ ... (๔) เป็นพหูสูต ... (๕) มีความเพียร
มุ่งมั่น ... (๖) มีสติ ... (๗) มีปัญญา ...

เราจึงมีศักยภาพที่จะ
พัฒนาให้เป็นพุทธะ
อย่างพระองค์ได้ นี่คือ

ศรัทธาใน
ศักยภาพของมนุษย์

โพธิศรัทธา หรือ ศรัทธาในโพธิปัญญา นี้ เป็นจุดเริ่มที่เป็นศูนย์
กลางซึ่งโยงตัวเราเองให้ถึงองค์พระพุทธรเจ้าว่าตัวเรานี้ก็มีความเป็น
มนุษย์อย่างพระองค์ที่ทรงบำเพ็ญพระบารมีมาก่อนจนได้ตรัสรู้
ดังนั้น เราจึงมีศักยภาพที่จะพัฒนาให้เป็นพุทธะอย่างพระองค์ได้
นี่ก็คือ ศรัทธาในศักยภาพของมนุษย์ ที่เชื่อมั่นว่าจะศึกษาฝึกฝน
พัฒนาตนให้ประเสริฐเลิศสูงสุดได้ จะเรียกว่า “ศรัทธาในโพธิของ
ตถาคต” หรือให้คล้องลิ้นว่า “ศรัทธาในโพธิปัญญาของตถาคต” ก็ได้

สัตว์ทั้งหลายที่เลิศประเสริฐ มีคุณานุภาพ และฤทธานุภาพ
มากมายอย่างมหัศจรรย์ ก็เพราะมีคุณสมบัติอยู่ในตัว หรือพัฒนา
คุณสมบัตินั้นขึ้นมาอย่างโยคีฤาษีแต่โบราณที่บำเพ็ญตบะจนเอา
ชนะเทวดาได้ สามารถสถาปนาเทพยิ่งใหญ่ให้เป็นไปต่างๆ จนกระทั่ง
มนุษย์ยุคปัจจุบันที่คิดค้นพัฒนาเทคโนโลยีจนเห็นอวกาศท้องไป
ในจักรวาลได้ ก็ด้วยการฝึกฝนพัฒนาพลังจิตพลังปัญญาความรู้
ความสามารถจนเกิดมีมานวิสัยและญาณวิสัยอย่างวิเศษขึ้นมา

แต่จะเห็นว่า ทั้งมนุษย์และเทวดาที่เก่งกล้ายิ่งใหญ่ทั้งหลาย
ก็ยังมีทุกข์และก่อภัยทำร้ายแย่งชิงเบียดเบียนกัน เพราะความโลภ
บ้าง เพราะแรงโทสะพิโรธโกรธเกรี้ยวบ้าง ตลอดจนถูกความลุ่มหลง
มัวเมาครอบงำ

แต่...

มนุษย์และเทวดา
ที่เก่งกล้ายิ่งใหญ่
ยังมีทุกข์และก่อภัย
เพราะความโลภบ้าง
แรงโทสะบ้าง
ความลุ่มหลงครอบงำ

ทั้งตำนานและประวัติศาสตร์ล้วนเต็มไปด้วยบันทึกเรื่องราวแห่งความอ่อนน้อมและความพินาศจากการที่บรรดาผู้ยิ่งใหญ่ทั้งหลายตกอยู่ใต้อำนาจของกิเลสที่แรงร้าย และถูกกิเลสเหล่านั้นครอบงำขึ้นน่างการ

พระพุทธเจ้าทรงสอนว่า มนุษย์สามารถพัฒนาสูงขึ้นไปอีกให้หลุดพ้นจากอำนาจครอบงำของกิเลสทุกอย่าง และจากเงื่อนปมแห่งความทุกข์ทุกประการ เป็นอิสระอย่างแท้จริง

ผู้ที่พัฒนาได้ถึงขั้นสูงสุดคือนั้น เป็นผู้มีความสมบัติเพียบพร้อมสมบูรณ์ ทั้งพลังจิต พลังปัญญา และมีความสามารถในการปฏิบัติต่อสิ่งแวดลอมอย่างถูกต้องได้ผลดี ทั้งด้านวัตถุ ด้านธรรมชาติ และด้านสังคม

คุณสมบัติที่มากมายนั้น จัดได้เป็น ๓ ด้าน คือ มีปัญญาอันเป็นญาณวิสัยอย่างสูงที่เรียกว่าโพธิ และด้วยพลังปัญญานั้น ก็มีอิสรภาพอย่างแท้จริง เป็นผู้ที่มีสิทธิ์หลุดพ้นจากอำนาจครอบงำบงการบัญชาของประดากิเลสทุกอย่าง และจากเงื่อนปมแห่งทุกข์ทั้งหมด มีความสุขที่จริงแท้สมบูรณ์

แล้วในสถานะที่เป็นผู้อิสระเหนือการครอบงำของกิเลส จึงแทนที่จะใช้ปัญญาทำการในทางรับใช้กิเลสเพื่อข่มเหงทำร้ายรังแกใครๆ ก็กลายเป็นว่า ความเป็นอิสระและอยู่เหนือทุกข์ภัยนั้นเปิดโอกาสให้ปัญญามองเห็นสภาพของมนุษย์สัตว์ทั้งหลายที่ถูกทุกข์ภัยบีบคั้นดิ้นรนเดือดร้อนกันอยู่

ดังนั้น เหมือนคนที่ไม่ถูกผูกมัด เมื่อเห็นผู้อื่นถูกมัดอยู่ ก็เกิดควมมีจิตใจไฝปรารถนาแรงกล้าที่เรียกว่ามหากรุณา ที่จะไปแก้มัดกำจัดทุกข์ภัยช่วยให้สรรพสัตว์หลุดพ้นจากทุกข์ด้วย

มนุษย์
สามารถพัฒนาสูงขึ้นไป
ให้หลุดพ้นจาก
อำนาจครอบงำของกิเลส
และ
จากเงื่อนปมแห่งความทุกข์
เป็นอิสระอย่างแท้จริง

ผู้ที่พัฒนา
ได้ถึงขั้นสูงสุด
เป็นผู้มีความสมบัติ
เพียบพร้อมสมบูรณ์
ทั้งพลังจิต
พลังปัญญา

มีความสามารถ
ในการปฏิบัติต่อ
สิ่งแวดลอมอย่าง
ถูกต้องได้ผลดี
ทั้งด้านวัตถุ
ด้านธรรมชาติ
และด้านสังคม

ผู้ที่พัฒนาตนสูงสุด คือเป็นพุทธะ มีคุณสมบัติใหญ่ ๓ อย่างนี้ จึงเป็นผู้ที่ประเสริฐสูงสุดเหนือกว่าหมู่มนุษย์และมวลเทวา

แม้ผู้ใดเพียรพยายามพัฒนาเสริมสร้างคุณสมบัติเหล่านี้ตามอย่างองค์พระพุทธรูปนั้นก็ถือว่าเป็นผู้ประเสริฐเชิงเดียวกันด้วย

นี่ก็คือมาถึงหลักการข้อที่ ๒ ซึ่งสืบเนื่องจากข้อที่ ๑ นั่นเอง

จึงเป็นอันว่า ข้อ ๑ และข้อ ๒ เป็นหลักแห่ง “พุทธะ” ด้วยกัน

แต่มองให้ชัดเป็น ๒ ด้าน คือ ข้อ ๑ เป็นหลักแห่งความเป็น “พุทธะ” เป็นขั้นของตัวหลักการหรือเป็นขั้นทำเหตุ ส่วนข้อ ๒ เป็นหลักแห่งองค์พระ “พุทธะ” เป็นขั้นสำเร็จผลที่จะออกสู่ปฏิบัติการ

ในข้อ ๑ พระโพธิสัตว์สำเร็จเป็นพระพุทธเจ้าได้ด้วยบำเพ็ญบารมี คือพัฒนาหรือเจริญปัญญา และปัญญา (บุญ, ความดีงาม, ความสามารถ) ให้บริบูรณ์จนจบไตรสิกขา แล้วก็ถึงข้อ ๒ คือสมบรูณ์ด้วยอรรถัตถะ และพร้อมที่จะบำเพ็ญปรัตตะ จนเป็นโลกนาถะ

คนที่เรียกว่าชาวพุทธ ในความหมายหนึ่งก็คือ เป็นผู้ที่เรียนรู้และฝึกฝนพัฒนาตนให้มีคุณสมบัติดีงามทั้งหลายเพิ่มสูงขึ้นจนปัญญาเปี่ยมสมบรูณ์ถึงขั้นที่ทำให้จิตใจเป็นอิสระ พ้นกิเลสได้ ไร้ทุกข์ แล้วชวนชวามุ่งแต่จะไปปลดเปลื้องทุกข์ภัยช่วยให้มวลมนุษย์ประสบประโยชน์สุขด้วยการอุทรรมอย่างที่กล่าวแล้ว

ถึงตอนนี้ก็ถือว่า โพธิศรัทธา ได้โยงเรามายังการฝึกการศึกษาที่จะพัฒนาตัวเราที่เป็นมนุษย์นี้ ให้เจริญงอกงามยิ่งขึ้นไปจนกว่าจะมีปัญญาที่เป็นโพธิ อันทำให้เป็นพุทธะ นี่ก็คือ ศรัทธา เรียกร้องศึกษา หรือศรัทธานำไปสู่การศึกษา ที่ตระหนักว่าจะต้องพัฒนาฝึกฝนทำคนให้งอกงามจนประเสริฐเลิศสูงสุด

ศรัทธา

เรียกร้องศึกษา

หรือ

ศรัทธา

นำไปสู่การศึกษา

ตระหนักว่า

ต้องพัฒนา

ฝึกฝน

ทำคนให้งอกงาม

จนประเสริฐ

เลิศสูงสุด

ในเวลาเดียวกัน ศรัทธาในโพธิปัญญา ที่ได้ตรัสรู้ ก็คือตรัสรู้ธรรม จึงหมายถึง ศรัทธาในธรรมที่องค์พุทธะได้ตรัสรู้ด้วย และเพราะผู้ธรรมนี้แหละจึงเป็นพุทธะ นี่ก็คือ ศรัทธาในธรรม อันเป็นความจริงแห่งธรรมดา ซึ่งต้องศึกษาโดยปฏิบัติให้สอดคล้องถูกต้อง จึงจะพัฒนาโพธิปัญญาขึ้นมาจนตรัสรู้เป็นผู้หลุดพ้นเป็นอิสระ เป็นพุทธะได้ แล้วด้วยมหากรุณาจึงนำธรรมนั้นแหละไปบอกกล่าวแนะนำสอนให้ผู้อื่นรู้ตามด้วย

ศรัทธาในโพธิปัญญา โยงไปหาศรัทธาในธรรม ที่องค์พุทธะได้ตรัสรู้และทรงนำมาสอนแสดง อันจะต้องปฏิบัติให้ถูกต้องสอดคล้อง แล้วด้วยศรัทธาในพุทธะและในธรรมนั้น เมื่อปฏิบัติธรรมตามธรรมนั้นถูกต้อง ก็เกิดผลเป็นจริงให้ประดาผู้ปฏิบัติมีปัญหาที่พัฒนาเป็นโพธิและเป็นพุทธะตามอย่างนั้นด้วย แล้วรวมกันเป็นชุมชนที่ดั่งามประเสริฐ อันเป็นประจักษ์พยานและเป็นแหล่งที่สื่อลำแดงแห่งธรรม ซึ่งผู้ที่ต้องการเข้าถึงธรรมจะพึงคบหาหรือเข้าร่วมในฐานะเป็นแหล่งแห่งกัลยาณชนที่จะเป็นมิตรผู้ช่วยเหลือช่วยนำในการที่จะเข้าให้ถึงธรรมนั้นด้วยต่อไป กับทั้งเป็นที่ซึ่งผู้ปฏิบัติได้ผลก้าวหน้าจะมาเข้าร่วมรวมกันเป็นชุมชนบุญเขต ที่เรียกว่าสังฆะ

ดังนั้น โพธิศรัทธา จึงโยงต่อมายัง ศรัทธาในสังฆะ คือความมั่นใจในสังฆะนั้น ว่าเป็นแหล่งแห่งอริยชนที่จะพึงอิงอาศัย และจะต้องร่วมกันสร้างสรรคให้คงมีอยู่เป็นชุมชนแกนกลาง ที่จะดำรงธรรม สือธรรม และเอื้ออำนวยอวยธรรมนั้นแก่สังคัมสืบต่อไป

เป็นอันว่า โพธิศรัทธา ซึ่งเริ่มต้นที่องค์พระพุทเจ้า โยงตัวเราด้วยศรัทธาในศักยภาพของความเป็นมนุษย์ อันเรียกร่องศึกษาที่จะพัฒนาศักยภาพนั้น ไว้กับพระพุทเจ้าคุณ ซึ่งโยงนำเราต่อไปยังศรัทธาในอัมมะ และศรัทธาในสังฆะ นี่คือครบองค์ที่เรียกว่าไตรรัตน์ เรียกรวมนๆ ว่าเป็นศรัทธาในพระรัตนตรัย

**เมื่อปฏิบัติธรรม
ตามธรรมนั้นถูกต้อง**

ก็เกิดผลเป็นจริง

มีปัญญา

รวมกันเป็นชุมชน
ในฐานะแห่งกัลยาณชน

ชุมชนบุญเขต

ที่เรียกว่าสังฆะ

เป็นแหล่งแห่งอริยชน

ที่จะพึงอิงอาศัย

เป็นชุมชนแกนกลาง

ดำรงธรรม สือธรรม

แก่สังคัมสืบไป

โพธิศรัทธา

เริ่มต้นที่องค์พระพุทเจ้า

โยง

ศรัทธาในศักยภาพ

ความเป็นมนุษย์

เรียกร่องศึกษา

พัฒนาศักยภาพนั้น

ไว้กับพระพุทเจ้าคุณ

โยงต่อไป

ศรัทธาในอัมมะ

และศรัทธาในสังฆะ

ครบองค์ไตรรัตน์

เมื่อศรัทธาเรียกกรองสิกขา คือทำให้ไฟที่จะศึกษา ก็คือตระหนักรู้ว่า การกระทำ ทั้งทางกาย วาจา และมโน (กาย-วาจา-ใจ) อันได้แก่ การคิด การพูด และการเคลื่อนไหวใช้กาย เป็นสิ่งที่จะต้องฝึกอบรม พัฒนาให้ดีขึ้น ให้เจริญงอกงามขึ้น โดยเลิกละอกุศล และทำกุศลกรรมสูงยิ่งขึ้นไป นี่ก็คือการพัฒนากกรรม ที่ท่านเรียกว่าการเจริญกุศล

การเจริญกุศลนั้น ก็คือการพัฒนาคุณสมบัติที่ดั่งงามให้เพิ่มพูนจนถึงความสมบูรณ์นั่นเอง

พูดง่าย ๆ ว่า สิกขาก็คือการพัฒนากรรมให้เป็นกุศลสูงขึ้นไป หรือกรรมที่ทำให้ดียิ่งขึ้นไปในนั่นเอง คือการก้าวไปในสิกขา

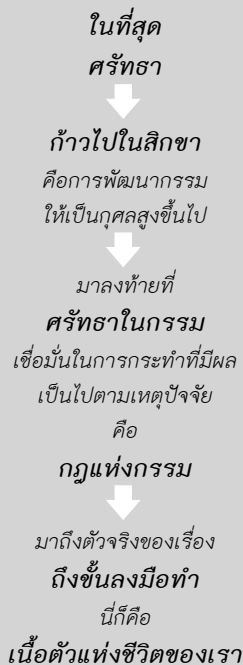
ดังนั้น ในที่สุด ศรัทธาจึงมาลงท้ายที่ ศรัทธาในกรรม หรือกรรมศรัทธา คือเชื่อมั่นในการกระทำที่มีผลเป็นไปตามเหตุปัจจัย ดังที่ขอเรียกกันว่ากฎแห่งกรรม และมั่นใจในการที่จะต้องเจริญพัฒนากกรรมให้ดั่งงามเป็นกุศลยิ่งๆ ขึ้นไป

เมื่อมาถึงศรัทธาในกรรม ก็คือมาถึงตัวจริงของเรื่อง ได้แก่ถึงขั้นลงมือทำ และนี่ก็คือเนื้อตัวแห่งชีวิตของเรา

หลักจะมัน ต้องทำได้ชัด

อย่างไรก็ตาม “กรรม” ที่เป็นหลักสำคัญนั้น มีเรื่องที่จะต้องมาทำความเข้าใจกันให้ชัดหลายอย่างที่เดียว

เวลานี้ เราเคลือบแคลงกันนัก คำว่า “กรรม” มีความหมายออกมาสู่ภาษาไทยไม่ชัดเจน เพี้ยนเสียมาก อย่างน้อยก็จับจุดไม่ได้ คนมองความหมายของกรรมในแง่เป็นบาปเสียบ้าง ไปเน้นในแง่รอผลกรรมบ้าง ทั้งที่ท่านสอนหลักกรรมมาเพื่อจะให้เราทำกรรมดี สอน

ให้เราเลิกทำกรรมชั่วและให้มุ่งทำกรรมดี ไม่ใช่สอนให้รอผลกรรม
ท่านสอนเพื่อให้ทำ ไม่ใช่สอนให้รอ ถ้าเก่าทำกรรมมาไม่ดี ก็
ให้เปลี่ยนมาทำกรรมดี ถ้าทำกรรมมาดีแล้ว ก็ทำกรรมที่ดียิ่งขึ้นไป
เพื่ออย่างนี้จึงได้มีสิกขาไงละ คือมีหลักสิกขา ก็เพื่อให้เราฝึกเลิก
ทำกรรมชั่ว แล้วก็ฝึกทำกรรมดี แล้วเราจะได้พัฒนาตัวเองให้ทำ
กรรมที่ดียิ่งขึ้นไป

ถ้าท่านให้รอผลกรรม แล้วท่านจะสอนหลักสิกขาไว้ทำไม
สิกขาก็คือให้เราฝึกทำกรรมให้ถูกต้อง ให้พัฒนาการทำกรรมให้ดียิ่ง
ขึ้น แล้วเราจะไปมัวรอผลกรรมอะไรอยู่

ที่ว่าให้ฝึกในการทำกรรม ก็เริ่มตั้งแต่ฝึกหาความรู้หรือศึกษา
ให้รู้จักว่ากรรมอะไรดี อะไรชั่ว อะไรผิด อะไรถูก แล้วเราจะได้ฝึกที่
จะละกรรมชั่ว ฝึกทำกรรมดี และทำกรรมที่ดียิ่งขึ้นไป คือจะได้ละ
อกุศล และทำกุศล แล้วก็ทำกุศลที่สูงขึ้นไป เรียกว่าพัฒนา หรือ
เจริญในกุศล อย่างที่ท่านเรียกว่า “กุศลภาวนา” ก็คือการพัฒนา
กุศล ซึ่งก็คือพัฒนากรรมนั่นเอง

ที่ว่าพัฒนากรรมนั้น พัฒนาอย่างไร ก็คือทำกรรมที่ดียิ่งขึ้น
ไป แล้วจะทำกรรมที่ดียิ่งขึ้นไปได้อย่างไร ก็ด้วยสิกขานั้นแหละ ก็
ฝึกศึกษาในการทำกรรมนี้เอง จากอกุศล ก้าวมาทำกุศล จากกุศล
ชั้นต่ำกว่า ก้าวไปทำกุศลที่สูงขึ้นไป

เรื่องนี้เราก็มั่นให้เห็นชัดเจนเลยในหลักปฏิบัติการ จะต้องให้
ออกมาเป็นการกระทำ ให้มีการปฏิบัติที่ถูกต้อง เพราะว่าคนเดียว
ที่เรียกกันว่าชาวพุทธนี้ ไปพูดเลขห่วยบ้าง ไปรอลผลทางโศคลาง
ไสยศาสตร์บ้าง ไปอ่อนวอนสิ่งศักดิ์สิทธิ์ขอฤทธิ์ดลบันดาลบ้าง

ถ้าเก่าทำกรรมมาไม่ดี
ก็เปลี่ยนใหม่มาทำกรรมดี
ถ้าทำกรรมดีมาแล้ว
ก็ทำกรรมที่ดียิ่งขึ้นไป

จึงได้มีหลักสิกขา
เพื่อให้เราฝึก
เลิกทำกรรมชั่ว
แล้วก็ฝึกทำกรรมดี

พัฒนากรรม
จะทำกรรมดียิ่งขึ้น
ได้อย่างไร
ก็ด้วย
สิกขา
ฝึกศึกษาจาก
อกุศล
↓
ก้าวมาทำกุศล
จากกุศลชั้นต่ำกว่า
↓
ก้าวไปทำกุศล
ที่สูงขึ้นๆ ไป

เน้นให้ชัดเจนเลย
ในหลักปฏิบัติการ
จะต้องให้ออกมา
เป็นการกระทำ
ให้มีการปฏิบัติที่ถูกต้อง

ชาวพุทธ
ออกนอกกลุ่มนอกทาง
เสียหลักกรรมหมด
ต้องเอาหลักกรรมที่แท้
มาแก้เสียที

อะไรต่างๆ สับสนวุ่นวาย ล้วนแต่นอกกลุ่มนอกทาง เสียหลักกรรมหมด
ต้องพูดให้ชัดเลย บอกว่าให้สร้างความสำเร็จด้วยการ
กระทำ ไม่ใช่รอผลสำเร็จด้วยการไปอ่อนนอน ไปนอนรอคอยโชค
อะไรทำนองนี้ เวลานี้ ลัทธิรอผลดลบันดาลมันเกลื่อนเมืองไทย
เหลือเกินแล้ว ต้องเอาหลักกรรมที่แท้มาแก้เสียที ถ้าใช้หลักกรรม
จู้จู้ให้ถูก ก็จะได้ผลอย่างนี้ คือ “จะสร้างความสำเร็จด้วยการกระทำ
ที่ติงามของตน โดยพากเพียรอย่างไม่ประมาท”

หลักกรรมนี้ ไปโยงทั้งกับหลักความไม่ประมาท และหลัก
ความพากเพียร ก็เอามาใช้หมด พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า “เราเป็น
กรรมวาท เป็นกิริยวาท เป็นวิริยวาท” พระองค์ไม่ได้ตรัสข้อเดียวนะ
พระองค์ตรัสเป็นชุดเลยว่า “เราประกาศหลักการกระทำ เราประกาศ
หลักการที่จะต้องทำ เราประกาศหลักความเพียร” หมายความว่า การ
กระทำต้องมากับความเพียร คนไม่มีความเพียรจะทำอะไรไปได้
ไหวหรือ เพราะฉะนั้น หลักการก็สอดคล้องกัน คือต้องมีความเพียร

เพราะฉะนั้น เวลาพูดเรื่องกรรม เพื่อแก้ปัญหาความเข้าใจผิด
ขอให้เอาพระสูตรนี้ไปพูดได้เลย ย้ำเน้นกันเรื่อยไปว่า พระพุทธเจ้า
ตรัสไว้เองนะ “เราเป็นกรรมวาท ... เราเป็นวิริยวาท” ต้องพูดคู่กัน เรา
สอนหลักกรรม เราสอนหลักการกระทำ เราสอนหลักความเพียร เมื่อ
พูดถึงกรรม ต้องพูดถึงความเพียรด้วย จะได้ไม่เขว ไม่เพี้ยน

เอาละนะ อันนี้เป็นหลักใหญ่ในแง่ของหลักการที่ยึดถือหรือ
เชื่อถือ

ถ้าใช้หลักกรรม
แก้ให้ถูกต้อง

ก็จะได้ผลอย่างนี้คือ
“จะสร้างความสำเร็จด้วยการ
กระทำที่ติงามของตน
โดยพากเพียร
อย่างไม่ประมาท”

เพื่อแก้ปัญหาความเข้าใจผิด
ขอให้เอาพระสูตรนี้ไปพูด
ย้ำเน้นกันเรื่อยไปว่า
พระพุทธเจ้าตรัสไว้เองนะ
“เราเป็นกรรมวาท...
เราเป็นวิริยวาท”
ต้องพูดคู่กัน
จะได้ไม่เขว ไม่เพี้ยน

หลักการต้องมั่น ปฏิบัติการต้องจริงจัง

ที่นี้ก็มาถึง ๒ หลักปฏิบัติการ หรือจะเรียกว่าข้อปฏิบัติได้ ขอให้ช่วยกันพิจารณาว่าแค่ไหนดี ที่นี้เขียนมาเสนอไว้ถึง ๗ ข้อ ตอนนั้นขออ่านให้ฟัง

๒. ปฏิบัติการ

- เก็บออมเงิน และแบ่งมาทำทาน/บริจาค เพื่อบรรเทาทุกข์ เพื่ออนุชาคุณ เพื่อสนับสนุนกรรมดี อย่างน้อยสัปดาห์ละ ... (ต่อกับตรวมได้ในข้อนี้)
- สมาทานเบญจศีล (ในระดับที่เหมาะสมกับวัย หรือสภาพชีวิต - ไม่ให้พรา) เว้นอบายมุข
- สวดสาธยายพุทธวจนะบทหนึ่งหรือตอนหนึ่งโดยเข้าใจความหมาย ทำใจให้สงบ และอธิษฐานจิตเพื่อจุดหมายที่เป็นกุศล วันละ ... นาฬิกา
- ไปวัดชมอารามที่รื่นรมย์ เดือนละ ๑ ครั้ง (หรือไปร่วมกิจกรรม ทุกวัน สำคัญทางพระพุทธศาสนา)
- ทำกรรมดี (บุญ, บำเพ็ญประโยชน์) อุทิศแด่พระรัตนตรัย มารดาบิดา ครูอาจารย์ และท่านผู้เป็นบุพการีของสังคมในอดีต สัปดาห์ละ อย่างน้อย ๑ ครั้ง
- ตั้งกำหนดวันปลอดการบันเทิงให้แก่ตนเองเดือนละ/สัปดาห์ละ ๑ วัน (อาจตั้งกำหนดชมรายการบันเทิงแต่ละวันด้วยว่าแค่ไหน - เป็นวัตรอย่างหนึ่ง)
- ตั้งเกณฑ์เพื่อฝึกความรู้จักประมาณในการบริโภค การกินเสพพอกดี หรือการบริโภคด้วยปัญญา

ข้อ ๑) “เก็บออมเงินและแบ่งมาทำทาน ...” [จัดเข้าหมวดเป็นข้อ ๖] ให้ ชาวพุทธทุกคนมีการฝึกตนในการรู้จักให้ ให้เป็นกิจกรรมที่เขาต้องทำจริง ให้เป็นชีวิตของเขา ถ้าบอຍไม่ไหวก็สัปดาห์ละครั้ง ฝึกด้วยการ

ให้ชาวพุทธทุกคน

ฝึกตน รู้จักให้

เขาต้องทำจริง

ให้เป็นชีวิตของเขา

ทำให้เป็นจริงดีไหม

ข้อ ๒) “สมาทานเบญจศีล ... เว้นอบายมุข” ในข้อนี้ น่าสังเกตว่า แม้แต่การรักษาเบญจศีลของเรา ก็เป็นปัญหา ความจริงจังไม่มีคนจำนวนมากเลียงหลบเพราะรู้สึกกลัวว่าเป็นเรื่องที่ตัวปฏิบัติไม่ได้ เวลาสมาทานก็ได้แค่ทำเป็นพิธี ถ้าขาดความชัดเจนและความจริงจัง แม้แต่ในหลักพื้นฐานอย่างนี้ การปฏิบัติในพระศาสนาจะเอาดีได้ยาก

เอาตัวเองก็อยากจะถามทางฝ่ายครูอาจารย์ด้วยว่า พบปัญหาในเรื่องนี้หรือไม่ คือเวลารักษาศีล ข้อปาณาติบาต ที่แปลว่าไม่ทำลายชีวิต บางทีจุดเน้นไปอยู่ที่มดที่ยุ่ง ก็เลยปฏิบัติยาก ทำอย่างไรเราจะให้เด็ก แม้แต่พุทธศาสนิกทุกคนมีความมั่นใจตัวเองในการรักษาศีล ไม่เช่นนั้นก็จะไปมัวหวนใจจะแวง ไม่สบายใจอยู่กับเรื่องมดเรื่องยุงอะไรนี้ แล้วก็เลยชะงักค้างอยู่นั่น ไม่ไปไหน

ควรเอาหลักมาพูดกันไม่ให้พร่า ให้มันชัดสักหน่อย เพราะพุทธศาสนาเป็นศาสนาของการพัฒนาชีวิต เป็นศาสนาแห่งการศึกษา การที่จะฝึกตนให้ดีขึ้นๆ ไม่ใช่ว่าปฏิบัติอะไรจะได้สมบุญขึ้นมาทันที เราเริ่มจากระดับที่น้อยแล้วก็พัฒนายิ่งขึ้น

อย่างในเรื่องการฆ่าสัตว์นั้น แน่แน่นอนว่าศีลของท่านเอาจริง เอาจริงในข้อนี้ เพราะเป็นเรื่องของการไม่เบียดเบียน แต่เพราะเอาจริง เอาจริงนี้แหละ ท่านจึงจำแนกแยกแยะออกไปให้ชัดเจน บอกว่าถ้าฆ่ามนุษย์ ก็ปาณาติบาตเหมือนกันนะ แต่ไปอยู่ในศีลหมวดที่หนึ่งซึ่งมีโทษหนักที่สุด คือฆ่ามนุษย์เป็นปาราชิก ปาณาติบาต

การรักษาเบญจศีลของเรา

ก็เป็นปัญหา

ความจริงจังไม่มี

คนจำนวนมากเลียงหลบ

ถ้าขาดหลักพื้นฐานอย่างนี้

การปฏิบัติในพระศาสนา

จะเอาดีได้ยาก

ควรเอาหลักมาพูดกันไม่ให้พร่า

พระพุทธศาสนา

เป็นศาสนาของการพัฒนาชีวิต

เป็นศาสนาแห่งการศึกษา

การฝึกตนให้ดีขึ้น

ไม่ใช่ว่าปฏิบัติอะไร

จะได้สมบุญขึ้นมาทันที

เราจะเริ่มจากระดับที่น้อย

แล้วก็พัฒนายิ่งขึ้น

ชั้นฆ่านมนุษย์ เป็นปราชิก ขาดจากความเป็นพระเลย ต้องสีกอย่างเดียว
แต่ถ้าปาณาติบาตฆ่าสัตว์อื่น ก็ไปอยู่ในปาจิตตีย์ เป็นอาบัติเบา มา
แสดงมาบอกกันได้ พระภิกษุฆ่าสัตว์อื่นแล้ว มาปลงอาบัติก็หาย

แต่ที่นี้ ในศีล ๕ ของคฤหัสถ์ ซึ่งบอกไว้รวมๆ เป็นหลัก ยังไม่ได้
แยกแยะ ปาณาติบาตก็เหมือนกับรวมหมดเลย ฆ่าสัตว์อะไรชนิด
ไหน ก็ปาณาติบาตหมด ที่นี้ เมื่อไม่ได้ศึกษาให้มีความชัดเจน ก็
พวว่า ฝ่ายคนที่ไม่เอาเรื่องก็ทั้งหมด ไม่เอาเลย ฝ่ายคนที่ประณีต ก็
ได้แต่กลัวไปหมด ใ้... เจอยุ่ง เจอมด เจอมอด แมลงสาบ ตะขาบ
แมงป่อง อะไรต่างๆ เดียวไม่สบายใจแล้ว ก็ไม่ชัดเจนด้วย เลยขาด
ความมั่นใจในตัวเอง

ที่นี้ เรามาปฏิบัติตามหลักการศึกษา ที่จะฝึกให้เกิดการ
พัฒนานี้จะดีไหม ข้อสำคัญอยู่ที่ความชัดเจนและเป็นจริง ก็เอา
อย่างศีลของพระนั่นแหละ มาจำแนกแยกแยะออกไปตามหลักที่
ท่านให้ไว้แล้ว

ในศีล ๕ เอาข้อปาณาติบาตนี้เป็นตัวอย่าง เริ่มแรก ที่เราแปล
เป็นไทยว่าสัตว์ในคำว่าปาณาติบาตนั้น ท่านมุ่งถึงสัตว์คือคนนี่
ก่อนอื่น ในพระสูตรหนึ่งตรัสไว้ถึงปาณาติบาตเฉพาะมนุษย์เท่านั้น
ปาณาติบาตในพระสูตรนั้น เป็นตัวอย่างให้เห็นกรณีที่เหมาะสมถึง
เฉพาะมนุษย์อย่างเดียว ขอยกพุทธพจน์มาให้ดู (อง.ปญจก.๒๒/

ปาณาติบาต - ฆ่าสัตว์

ฝ่ายคนที่ไม่เอาเรื่องก็ทั้งหมด

ฝ่ายคนที่ประณีต

ก็ได้แต่กลัวไปหมด

ขาดความมั่นใจในตัวเอง

เรามาปฏิบัติ

ตามหลักการศึกษา

ที่จะฝึกให้เกิดการพัฒนา

ข้อสำคัญอยู่ที่

ความชัดเจนและเป็นจริง

มาจำแนกแยกแยะ

ตามหลักในพระสูตรหนึ่ง

ปาณาติบาต ท่านมุ่งถึง

สัตว์ คือคน นี้ก่อนอื่น

ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอเข้าใจอย่างไร เธอทั้งหลายเคยได้เห็นหรือได้ยินบ้างไหมว่า บุรุษนี้จะปาณาติบาต เป็นผู้ตเว้นจากปาณาติบาตแล้ว ราชาทั้งหลายจับเขามาประหาร จองจำ เนรเทศ หรือทำการตามปัจจัย เพราะการตเว้นจากปาณาติบาตเป็นเหตุ?

“ไม่เคย พระเจ้าข้า”

ถูกแล้ว ภิกษุทั้งหลาย แม้เราไม่เคยเห็น ไม่เคยได้ยิน ... มีแต่เขาจะประกาศการกระทำชื่อว่า คนผู้นี้ปลงชีวิตสัตว์หรือบุรุษ ราชาทั้งหลายจึงจับเขามาประหาร จองจำ เนรเทศ หรือทำการตามปัจจัยเพราะปาณาติบาตเป็นเหตุ, อย่างนี้เธอทั้งหลายเคยเห็นหรือเคยได้ยินบ้างไหม?

“เคยเห็น เคยได้ยิน และจักได้ยินต่อไปด้วย พระเจ้าข้า”

ที่นี้ ในความหมายที่ปาณาติบาตขยายกว้างออกไปครอบคลุมสัตว์ทั่วไป ท่านแสดงหลักในการพิจารณาไว้ว่า ปาณาติบาตอย่างไรมีโทษมากบาปแรง อย่างไม่มีโทษน้อยบาปเบา ขอยกคำของท่านมาให้คุณ ดังนี้ (พบในอรรถกถา ๘ คัมภีร์ เช่น ที.อ.๑/๘/๖๘)

ขยายกว้างออกไป

ครอบคลุมสัตว์ทั่วไป

ปาณาติบาต

อย่างไรมีโทษมากบาปแรง

อย่างไม่มีโทษน้อยบาปเบา

พบในอรรถกถา ๘ คัมภีร์

ปาณาติบาต

สัตว์เล็ก - มีโทษน้อย

สัตว์ตัวโต - มีโทษมาก

เพราะเหตุไร

เพราะมีการลงมือ

ทำการมาก

ในบรรดาสัตว์มีดิรัจฉานเป็นต้น ที่ปราศจากคุณความดี ปาณาติบาตต่อสัตว์เล็ก ฟังทราบว่ามีโทษน้อย ต่อสัตว์ตัวโต มีโทษมาก เพราะเหตุไร? เพราะมีการลงมือทำการมาก, ถึงแม้เมื่อลงมือทำการเท่ากัน ก็เพราะมีขนาดใหญ่; ในบรรดาสัตว์มนุษย์เป็นต้น ที่มีคุณความดี ปาณาติบาตต่อผู้มีคุณความดีน้อย มีโทษน้อย ต่อผู้มีคุณความดีมาก มีโทษมาก, อนึ่ง

ในกรณีที่ร่างกายและคุณความดีเท่ากัน เมื่อกิเลสและการเพียรพยายามอ่อน ก็มีโทษน้อย เมื่อกิเลสและการเพียรพยายามแรง ก็มีโทษมาก

ข้อหรืออาจจะเรียกว่าเกณฑ์ในการพิจารณาที่สำคัญ คือ สัตว์นั้นๆ มีคุณความดี หรือเป็นสัตว์ร้ายมีโทษ, คนที่ทำมีกิเลสที่ขับเคลื่อนเจตนา เช่น มีความอาฆาตมาดร้าย จะกลั่นแกล้งข่มเหงรังแก หรือไม่, ใช้ความพยายามเตรียมการและลงมือทำการมาก หรือเป็นเรื่องเฉพาะหน้าผ่านไปเท่านั้น, นอกจากนั้น ก็มีเรื่องขนาดว่าเป็นสัตว์ใหญ่หรือสัตว์เล็ก

ถ้าเจาะลงไปอีก องค์ประกอบหลักก็คือ คุณของฝ่ายที่ถูกฆ่า กับเจตนาของผู้ฆ่า อย่างที่ว่าแล้ว ถ้าฆ่ามนุษย์ หรือฆ่าสัตว์ที่มีคุณประโยชน์ ก็บาปแรงมีโทษมาก ถ้าฆ่าสัตว์ร้ายที่เป็นภัยอันตราย ก็มีโทษน้อย ถ้าเจตนาที่ฆ่านั้นมีกิเลสแรง เช่น คิดจะข่มเหงรังแกเบียดเบียน ทั้งที่มันไม่ได้ทำอะไรเลย มันก็อยู่ของมันดีๆ ไม่เป็นโทษเป็นภัย ก็มีเจตนามุ่งร้าย ไปทำลายรังแกไปแกล้งมัน อย่างนี้เป็นบาปมาก โทษมาก แต่ถ้าไม่ได้มีกิเลสคิดร้ายอะไร เช่น ทำไปโดยป้องกันตัว ก็โทษน้อย อย่างนี้เป็นต้น

เมื่อดูศีลของพระเป็นหลัก ว่าท่านยังปรับมาน้อยกว่ากัน แล้วเราก็มาพิจารณาปฏิบัติในการถือศีลของคฤหัสถ์ เป็นไปได้ไหมว่า เราจะให้เด็กตระหนักหรือสำนึกกับตัวเอง แล้วมีความชัดเจนและมั่นใจตัวเองในการรักษาศีล เช่นว่าเวลาสมาทานศีลนั้น ในใจ

เกณฑ์พิจารณาที่สำคัญ

คือ
สัตว์นั้นๆ มีคุณความดี
หรือ
เป็นสัตว์ร้ายมีโทษ

องค์ประกอบหลักคือ

คุณของฝ่ายที่ถูกฆ่า
กับ
เจตนาของผู้ฆ่า

ถ้าเจตนานั้นมีกิเลสแรง

บาปมาก โทษมาก
ถ้าไม่ได้มีกิเลส คิดร้ายอะไร เช่น
ทำโดยป้องกันตัว
ก็โทษน้อย

เป็นไปได้ไหมว่า

ให้ตระหนักหรือ
สำนึกกับตัวเอง
แล้วมีความชัดเจน
และมั่นใจในตัวเอง
ในการรักษาศีล

เวลาสมาทานศีล

มีความพร้อมจะทำได้แค่ไหน
ก็สมาทานเท่านั้นในใจ

ขัดกับตนเอง

แล้วต่อไปเมื่อมีความสามารถ
ก็พัฒนาสูงขึ้นไปเป็นลำดับ
นี่คือ

หลักของพระพุทธศาสนา
ที่เป็น
ศาสนาของการศึกษา

ของแต่ละคนบอกตัวเองได้ หรือแม้แต่จะบอกออกมา (ไม่ใช่เป็นการปฎิญาณ) ว่า ฉันจะมีเมตตาต่อสรรพสัตว์ สัตว์ทุกชนิดนอกจากสัตว์ร้ายที่เป็นภัยอันตรายอย่างนั้นๆ แล้ว ฉันจะไม่เบียดเบียน ไม่ข่มเหงรังแก หรือว่าฉันจะไม่ทำปาณาติบาตต่อสัตว์ตั้งแต่ระดับนี้ขึ้นไป แต่ไม่ใช่หยุดแค่นี้ แล้วต่อไปเราจะพัฒนาขึ้นไปนะ หมายความว่า ขณะนี้มีความพร้อมที่จะทำได้แค่ไหน มีความมั่นใจในตนเองเท่าไร ก็สมาทานเท่านั้น บอกว่าในขั้นนี้ ข้าพเจ้ามีความพร้อมที่จะทำได้แค่นี้ ในใจขัดกับตนเอง แล้วต่อไปเมื่อมีความสามารถ ก็พัฒนาสูงขึ้นไปตามลำดับ

นี่ก็เป็นการสอดคล้องกับหลักการของพระพุทธศาสนา ที่เป็นศาสนาแห่งการศึกษา ซึ่งสอนคนให้ฝึกตน ให้มีการพัฒนายิ่งขึ้นไป ไม่ใช่หมายความว่าเราจะละเลย แต่เมื่อเรายังไม่พร้อม เราก็ขอพัฒนาตัวเอง ระดับไหนที่ทำได้ ก็ให้มีความมั่นใจที่จะทำ ไม่ใช่ว่ายังไม่พร้อมทีเดียวทั้งหมด ก็ไม่เอาเลย แล้วก็อยู่กันไปอย่างนี้ กลายเป็นว่า เป็นชาวพุทธนี้ อะไรก็ได้ แกว่งๆ พร่ำๆ ไปหมด แล้วก็อยู่กันไป ด้วยความรู้สึกไม่ชัดเจนและไม่มั่นใจในตัวเอง

ไม่ใช่ละเลย ไม่เอาเลย

กลายเป็นว่า
ชาวพุทธนี้ อะไรก็ได้
แกว่งๆ พร่ำๆ ไปหมด
ก็อยู่กันไป ไม่ชัดเจน
ไม่มั่นใจในตนเอง

ศีล ๕ อยู่ที่เจตนาไม่เบียดเบียน

เรื่องนี้आตมาก็อยากฟังความคิดเห็นของครูอาจารย์ด้วย ว่า
รู้สึกอย่างไร และจะเห็นอย่างไร

ผู้บริหารโรงเรียนวิถิพุทธ^๑: “ในช่วงต้นของการทำการศึกษา เด็กที่เล็กมากนั้นเวลาเห็นมดเขาก็จะใช้เท้าขยี้ทันที ยิ่งไม่ทัน แม้มดเอี้ยวหันก็ไม่ทัน ผู้ใหญ่ก็ได้แต่คิดว่า ‘หมดหวัง’ เพราะนี่คือสัญชาตญาณดิบของมนุษย์ ทำลายผู้ที่ด้อยกว่าทันที แต่เมื่อเข้าสู่คุณค่าของสังฆธรรมของพระพุทธศาสนา ‘เด็กนั้นรู้ได้ สอนได้ ฝึกได้’ ก็เข้าสู่มิติที่ต่างไปเลยคือ ให้เขารู้ว่ามดก็มีชีวิตเหมือนตัวเด็กเอง เป็นเพื่อนที่อยู่รอบตัวเด็กๆ เมื่อเห็นแล้วเขาก็จะไปเฝ้าดูมากกว่าเจ้าคะ แล้วก็กลับมาเล่าว่าเห็นมดทำอาการเอาหนวด Antenna มาชนกันไปมา เขาก็จะเฝ้าดูอย่างนั้น เป็นเพื่อนของชีวิตเจ้าคะ ส่วนตอนสมาทานศีลก็ใช้แปลความหมายที่ชัดเจน ให้เด็กเข้าใจด้วยเจ้าคะ”

ในช่วงต้นนี้ การสอนอย่างนี้ เป็นการวางพื้นฐาน นับว่าดีทีเดียว ตัวหลักตอนนี้อยู่ที่การปลูกฝังพัฒนาเมตตา พร้อมทั้งกรุณา ซึ่งเป็นธรรมหรือคุณสมบัติที่ครอบคลุม เพื่อให้อยู่ร่วมกันด้วยดีมีความสุขในโลก และเป็นการพัฒนาจิตใจของเด็กเองให้เอิบอิม่อ่อนโยน ดีงาม พร้อมทั้งเป็นฐานให้แก่การเว้นปาณาติบาตนั้นแหละไปตลอดในระยะยาว ในช่วงต้น จึงเห็นว่าวางฐานอย่างนี้นี่ดีแล้ว

แต่ที่นี้ ข้อพิจารณาอยู่ที่ว่า จะต้องเตรียมการเพื่อการพัฒนาในขั้นต่อไป อาจจะต้องมาคิดว่า ในขั้นไหนช่วงไหนปัญหาอย่างข้างต้นนั้นจะเกิดขึ้นได้ เช่นความขัดแย้งในใจตัวเอง ดังที่พบกันอยู่ในพวกผู้ใหญ่ ที่นี้ เราอยากจะให้ปฏิบัติศีลด้วยความชัดเจน

การวางพื้นฐาน

ตัวหลักอยู่ที่การปลูกฝัง
พัฒนาเมตตา พร้อมทั้งกรุณา
พัฒนาจิตของเด็ก
ให้อ่อนโยน ดีงาม
เป็นฐานให้แก่
การเว้นปาณาติบาต
ไปตลอดในระยะยาว

แต่ที่นี้

ข้อพิจารณาอยู่ที่
ต้องเตรียมการ
เพื่อการพัฒนาในขั้นต่อไป
อยากให้ปฏิบัติศีล
ด้วยความชัดเจน มั่นใจ
ให้เป็นความจริงจั้งขึ้นมา

^๑ ผู้บริหารโรงเรียนวิถิพุทธ ในที่นี้ คือ โรงเรียนสยามสามไตร

และมีความมั่นใจ ซึ่งหมายถึงว่าให้เป็นความจริงจิ่งขึ้นไปด้วย

สำหรับเด็กเล็กๆ แน่แน่นอนว่าเราสอนให้มีเมตตากรุณา โดยให้รู้เหตุผลว่า สัตว์อื่นเขาก็มีชีวิตเช่นเดียวกัน เรารักชีวิตของเราฉันใด เรา รักสุขเกลียดทุกข์ฉันใด สัตว์อื่นก็รักชีวิต รักสุขเกลียดทุกข์ฉันนั้น อันนี้เป็นการอธิบายแบบครอบคลุมและเป็นเชิงเหตุผล คือให้ถือศีลด้วยปัญญา แต่ที่นี้ต่อไป เขาก็จะเห็นคุณพ่อคุณแม่มาฉีดยา อ้าว... แล้วคุณพ่อคุณแม่ทำไมทำอย่างนี้ล่ะ ก็ต้องมีคำตอบให้เขาด้วยนะ คุณพ่อคุณแม่ต้องพร้อมที่จะตอบอันนี้ด้วย จะพร้อมไหมที่ว่าพอถึงตอนนี้อาจจะให้เขาทราบหลักนี้

คุณแม่: “เขาก็เห็นที่บ้านทำเหมือนกันนะคะ แต่โดยหลักคิดของโยมก็คือว่า ก็อธิบายให้เขาฟังว่าเราทำเพราะอะไร แต่ก็บอกต่อไปว่าจะซื้อพวกสมุนไพรกันไว้ จะได้ไม่ต้องฉีดยาเจ้าค่ะ แต่ก็มีความคิดว่าเรื่องการสอนให้ไม่ฆ่าสัตว์ตัดชีวิตนี้ก็สามารบบอกได้เลย บอกได้เลยโดยที่ไม่รู้ลึกว่ายากหรือว่าผิดเจ้าค่ะ”

ถ้าอย่างนั้นก็ไม่เป็นไร และเรื่องหลักการนั้นก็แน่ออยู่แล้ว ตัวหลักกลางมันก็อยู่อย่างนั้นแหละ คือเว้นจากปาณาติบาต ก็ต้องสอน แต่จะสอนอย่างไรให้สอดคล้องกับพัฒนาการของเด็ก เตรียมเขาให้พร้อมสำหรับการมีชีวิตอยู่ในโลก เช่น เมื่อเขาไปเป็นผู้ใหญ่เอง จึ่งคิดว่าถึงอย่างไรในระดับหนึ่ง เขาต้องรู้หลักนี้ด้วย ที่ว่าต้องสามารถแยกแยะ ในเรื่องที่ว่า ปาณาติบาตอย่างไหนมีโทษมาก

**เชิงเหตุผล คือ
ให้ถือศีลด้วยปัญญา**
เขาเห็นคุณพ่อคุณแม่ฉีดยา
ก็ต้องมีคำตอบให้เขาด้วยนะ
พร้อมไหม
ที่จะให้เขาทราบหลักนี้

**เตรียมเขาให้พร้อม
สำหรับการมีชีวิต
อยู่ในโลก**
เมื่อเขาไปเป็นผู้ใหญ่
เขาต้องรู้หลักนี้ด้วย
ต้องสามารถแยกแยะ
เขาจะมีความมั่นใจ
ในการปฏิบัติมากขึ้น
ไม่มีการขัดแย้งในตัวเอง
ไม่พรา

โทษน้อย ถ้าเขาเข้าใจแล้วเขาจะมีความมั่นใจในตัวเอง ในการปฏิบัติมากขึ้น ให้ปฏิบัติได้ด้วย ความมั่นใจตัวเอง มีความรู้สึกชัดเจน ไม่มีความขัดแย้งในตัวเอง ไม่พรั่น แล้วก็ไม่ใช่กลายเป็นทางตรงข้าม จะไปฆ่าสัตว์ไหนก็ได้ รู้สึกว่าเหมือนกันไปหมด

พ่อแม่อาจจะอธิบายแก่ลูกได้ บอกว่า นี่สัตว์นี้นะ เราพยายามหลีกเลี่ยง เรารู้ว่าเขารักชีวิตของเขา แต่ว่าเราเห็นอันตราย เช่น แม่ก็รักลูก มันอาจจะเป็นอันตรายต่อชีวิตของลูก แม่ก็ต้องเลือกว่าจะเลือกเอาระหว่างประโยชน์ใหญ่กับประโยชน์น้อย โทษมากกับโทษน้อย อันนี้หมายความว่าต้องมีเหตุผลในระดับที่ตอบได้เป็นลำดับไป พอสูงขึ้นไปก็อธิบายได้อีก

คุณแม่: “ก็ทำให้รู้จักเบาใจขึ้นเจ้าคะ ว่าถ้าได้อธิบายให้เขาฟังว่าระดับของบาปมีมากน้อย แล้วแต่กรณี”

เราก็จะให้เห็นชัดว่า ลูกจะเห็นว่าแม่ไม่ทำร้ายสัตว์ที่เขาไม่มารังแกเราเลย ที่เขาไม่เป็นโทษเลย ที่ทำไปบ้างก็เฉพาะสัตว์ที่มันเป็นอันตราย มีโทษ แล้วแม่อธิบายหลีกเลี่ยงที่สุดแล้ว

คุณพ่อ: “ตรงนี้เองผมมีความรู้สึกที่สับสนนะครับ แต่ว่าเมื่อกี้ชอบใจและจับใจตรงที่พระคุณเจ้าพูดในเรื่องของศีลนะครับ

ประเด็นแรกคือการเตรียมสิ่งที่ดีที่สุดให้สำหรับเด็กพ่อแม่ทุกคนก็พยายามเตรียมสิ่งที่ดีที่สุดให้กับบุตร แต่ว่าเรื่องที่ผมว่าเป็นเรื่องยากมากคือการที่จะพัฒนาให้เขาสามารถหยิบสิ่งที่ดีในเรื่องไม่ดีได้นะครับ ซึ่งตรงนี้

ลูกจะเห็นว่า
แม่ไม่ทำร้าย
สัตว์ที่เขาไม่มารังแกเรา
ที่ทำไปบ้างก็เฉพาะ
สัตว์ที่มันเป็นอันตราย
มีโทษ
แม่อธิบายหลีกเลี่ยงที่สุด

ผมว่าค่อนข้างยากนะครับ

ต่อมาถึงตรงที่เรื่องเราจะทำอย่างไรให้ลูกเข้าใจว่า การที่จะอยู่ในสังคมโดยการที่รักษาเบญจศีลให้ครบถ้วนหมดในปัจจุบันนี้นะครับ ตัวโยมเองโยมคิดว่าค่อนข้างยากมาก เพราะว่าแม้แต่เมื่อกี้พระคุณเจ้าพูดเรื่องสัณมาชีพนะครับ ทุกวันนี้เองในการจะประกอบสัณมาชีพเพื่อที่จะให้ครบถ้วนเบญจศีลทั้งหมดนี้ เราเองก็ยังสามารถทำได้ยากนะครับ

ที่อยากเรียนถามพระคุณเจ้าคือ โยมเองเคยได้รับการสอนจากพระสงฆ์รูปหนึ่งซึ่งก็มีศรัทธากับท่านนะครับ ท่านก็บอกว่าในกรณีศีล ๕ บางข้อโยมเองยังไม่สามารถถือศีลครบได้ทั้ง ๕ ข้อนะครับ ในบางขณะถ้าจำเป็นก็ให้ถือศีลให้มากข้อที่สุดเท่าที่จะทำได้ แต่ถ้าจำเป็นต้องผิดศีลบ้างนะครับ ก็ขอให้รู้ไว้ว่าในการที่จะต้องผิดศีลนั้นเป็นเรื่องที่จำเป็น เพื่อที่จะดำรงชีพอย่างนี้ ไม่ทราบอย่างนี้ถูกไหมครับ”

เราจะพัฒนา
การรักษาศีล
ให้สมบูรณ์ขึ้น
เรื่องหนึ่งคือ
ดูวัตถุประสงค์ของศีล

ก็ได้ในระดับหนึ่ง เมื่อยังไม่เห็นทางออกที่ดีกว่า ก็ยังดีกว่าทิ้งศีลไปเลย แต่ถ้าเรามีความเข้าใจมากขึ้น เราจะพัฒนาการรักษาศีลของเราให้สมบูรณ์และมั่นใจมากขึ้น เรื่องหนึ่งก็คือดูวัตถุประสงค์ของศีล

ในพระสูตร
จะเห็นชัดว่า
การเบียดเบียน
เป็นตัวตัดสินสำคัญ

อย่างที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ในพระสูตร จะเห็นชัดว่า การเบียดเบียนเป็นตัวตัดสินสำคัญ เช่นในขอมุสาวาท การพูดเท็จที่เป็นตัวตัดสินสำคัญ ก็คือเจตนาตดรอนประโยชน์ของเขา เป็นการเบียดเบียนผู้อื่น อันนี้เป็นมุสาวาทแท้ ขอยกพุทธพจน์มาให้ศึกษาเป็นตัวอย่าง (อง.ปญจก.๒๒/๑๗๘/๒๓๔, ที่มาแห่งเดียวกับเรื่อง

ปาณาติบาตข้างต้น)

ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอเข้าใจอย่างไร เธอทั้งหลายเคยได้
เห็นหรือได้ยินบ้างไหมว่า บุรุษนี้ละมสาวาท เป็นผู้ดเว้นจาก
มุสาวาทแล้ว ราชาทั้งหลายจับเขามาประหาร จองจำ เนรเทศ
หรือทำการตามปัจจัยเพราะการงดเว้นจากมุสาวาทเป็นเหตุ?

“ไม่เคย พระเจ้าข้า”

ถูกแล้วภิกษุทั้งหลาย แม้เราก็ไม่เคยเห็น ไม่เคยได้ยิน
..., มีแต่เขาจะประกาศการกระทำชั่วว่า คนผู้นี้ทำลาย
ประโยชน์ของชาวบ้าน หรือลูกชาวบ้าน ด้วยการกล่าวเท็จ
ราชาทั้งหลายจึงจับเขามาประหาร จองจำ เนรเทศ หรือทำ
การตามปัจจัย เพราะมุสาวาทเป็นเหตุ, อย่างนี้เธอทั้งหลาย
เคยเห็นหรือเคยได้ยินบ้างไหม?

“เคยเห็น เคยได้ยิน และจักได้ยินต่อไปด้วย พระเจ้าข้า”

ในการพิจารณากรณีเห็นว่า บางทีแพทย์ต้องพูดเหมือนกับ
หลอกคนไข้ ถ้าเอาหลักนี้มาช่วยดูว่าผิดศีลไหม เมื่อมองที่เจตนารมณ์
จะเห็นว่ายังไม่ผิดเจตนารมณ์ของศีล เพราะไม่ได้คิดจะตัดรอน
ประโยชน์ของเขา แต่ในใจจริงนั้นตรงข้ามเลย เพราะแพทย์ต้องการ
จะช่วยคนไข้ไม่ให้เสียกำลังใจแล้วอาจจะทวดหนักลง

แต่ในกรณีอย่างเช่น เขามาทางนี้ เจอเรา เขาบอกเราว่า เขา
หลงทางไปไม่ถูก มีทางสองแพร่งสามแพร่งจะไปทางไหน เรารู้ทาง
แต่เราต้องการตัดรอนประโยชน์ของเขา เราก็เลยชี้ทางผิดให้ อย่าง

กรณีแพทย์
หรือคนเฝ้าไข้
เห็นคนไข้ไม่กำลังใจพอ
ไม่สามารถรับรู้ความจริง
ในเรื่องโรคของเขา
พูดเลียง พูดเท็จไป
เจตนาไม่ดีต่อคนไข้

นี้เป็นมุสาวาทชัดเจน ส่วนในกรณีที่ว่าถ้าแพทย์หรือคนเฝ้าไข้หรือพยาบาล เป็นต้น เห็นว่าคนไข้ไม่มีกำลังใจพอ ไม่สามารถจะรับรู้ความจริงในเรื่องโรคของเขาได้ในตอนนี้ แต่พูดหลีกเลียงไม่เป็น ทำได้แค่พูดหลอก ก็เรียกว่าง่าย ๆ ว่าพูดเท็จไป ในกรณีนี้เจตนาอันมุ่งดีต่อคนไข้ ก็ไม่ผิดจังๆ ในเรื่องมุสาวาทซึ่งมีเจตนารมณ์ตรงที่ว่า จะตัดรอนประโยชน์ของเขา

เราต้องฝึกตัวเอง
ต่อไปอีก ในขั้นที่ว่า
จะพยายามทำ
หรือพูดอย่างไร
เพื่อไม่ให้เกิดการพูดเท็จเลย

ไม่ประมาทในการมองประโยชน์

อย่างไรก็ตาม เมื่อมองตามหลัก ซึ่งเป็นเรื่องของการศึกษาที่จะพัฒนาคน กรณีหลอกคนไข้ในด้านบุญ ได้จากเมตตากฎณา แต่ด้านบาป เพียงมีโทษเบาอย่างยิ่ง ไม่ถึงกับพินัลลดโปร่งไปโดยสิ้นเชิง เพราะว่าเจตนาพูดให้คลาดจากความจริงก็ยังมีอยู่ ซึ่งเราจะต้องฝึกตัวต่อไปอีกในขั้นที่ว่า จะพยายามทำหรือพูดอย่างไร เพื่อไม่ให้เกิดการพูดเท็จเลย

มีเหตุผลละเอียดอ่อน
อีกชั้นหนึ่งคือ
แม้เราพูดไม่จริง
เพราะหวังดีต่อเขา
เมื่อมองลึกลงไปอีก
การที่ไม่ให้เขารู้ความจริง
อาจเป็นการตัดรอน
ประโยชน์ของเขาก็ได้
เราจึงต้องตระหนักเท่าทัน
และไม่ประมาท
ทำไว้ในใจถึงประโยชน์
ระยะยาวเหนือขึ้นไป

ในเรื่องนี้ มีเหตุผลที่ละเอียดอ่อนอีกชั้นหนึ่ง คือว่า แม้แต่ที่เราพูดไม่จริงเพราะหวังดีต่อเขานั้น เมื่อมองลึกลงไปอีกจะเห็นว่า การที่เราไม่ให้เขารู้ความจริงนั้น อาจจะเป็นการตัดรอนประโยชน์ของเขาในอีกระดับหนึ่งก็ได้ แต่สำหรับตอนนี้ นั้น แน่แน่นอนว่าถ้าเขารู้ความจริง ในขณะที่เขาไม่พร้อมที่จะรับรู้นี้ เขาจะไม่ได้ประโยชน์นั้น แต่แทนที่จะได้ประโยชน์ เขาจะทชุด หรืออาจจะถึงแก่กรรมไปเสียก่อน ตรงนี้ เราจึงต้องปฏิบัติด้วยความตระหนักเท่าทันและ

ไม่ประมาณ ไม่ใช้พูดให้เขาสบายใจเฉพาะหน้าทันที ไป ต้องทำด้วยความคำนึงมองข้างหน้าโดยทำไว้ในใจถึงประโยชน์ระยะยาวที่อาจจะเหนือขึ้นไป

ที่ว่าไม่ประมาณ คือไม่มองข้าม ไม่ละเลยการคำนึงประโยชน์ของคนที่มีได้หลายชั้นหลายระดับ อย่างบางคน เมื่อใจเขาพร้อมที่จะยอมรับความจริงได้ เขาจะได้เตรียมใจเตรียมชีวิตอะไรของเขาได้ ซึ่งอาจจะเป็นประโยชน์ขั้นสุดท้ายของชีวิต ซึ่งเป็นประโยชน์อย่างสูงสุด ที่ชาวพุทธเรียกว่าปรมาตมะเลยก็ได้ ทั้งนี้ก็ขึ้นต่อกัลยาณมิตรผู้สามารถ

ในกรณีเมื่อครั้ง ท่านอาจจะยอมให้ว่า แพทย์หรือพยาบาลเป็นต้น คนนี้ทำได้แค่นี้ เอาละ มีเจตนาดี ก็หลอกคนไข้ไว้ก่อน แค่นี้ไม่บอกความจริงว่าเขาเป็นโรคร้ายอันนี้ ก็ช่วยเขาไปชั้นหนึ่ง แต่เราอาจจะต้องหาหรืออาศัยอีกคนหนึ่งที่มีความสามารถในด้านนี้ มาพูดจาจนกระทั่งว่าคนไข้ยอมรับความจริงได้ แล้วก็บอกความจริงแก่เขา เพราะว่าถ้าเขาจะต้องตายแน่ๆ เวลาที่เหลือของเขานั้น น่าจะเป็นเวลาที่มีค่ามีประโยชน์ที่สุดในชีวิตของเขา

เพราะฉะนั้น ท่านจึงไม่ยกเว้นให้โดยสิ้นเชิง มิฉะนั้นเราจะประมาณ แล้วเราก็จะปล่อยปละละเลย เราบอกตัวเองว่า เอาละ เราหวังดีต่อคนไข้ เราก็หลอกให้เขาสบายใจไปแล้ว แล้วก็จบ ที่จริงไม่จบหรอก ยังจะต้องพัฒนาเขาให้เขาพร้อมอีกขั้นหนึ่ง ให้ถึงขั้นที่ทั้งเราและเขาไปพบอยู่กับความจริงด้วยกันอย่างเบิกบานผ่องใส

**ไม่ประมาณ ไม่มองข้าม
ไม่ละเลยการคำนึงถึง
ประโยชน์ของคน**

เมื่อใจเขาพร้อม
ยอมรับความจริงได้
เขาจะได้เตรียมใจ
เตรียมชีวิตของเขาได้
ขึ้นต่อ
กัลยาณมิตรผู้สามารถ

**ประโยชน์ขั้นสุดท้าย
ของชีวิต**

เป็นประโยชน์สูงสุด
เวลาที่เหลือ
น่าจะเป็นเวลาที่มีค่า
ที่สุดในชีวิตของเขา

เราจะไม่ประมาณ

บอกตัวเองว่า
เราหวังดีต่อคนไข้
แล้วก็จบ
ที่จริงไม่จบ
ต้องพัฒนาเขา
ให้ถึงขั้น
ไปพบความจริง
อย่างผ่องใส

แต่ก็อย่างที่บอกเมื่อกี้ เป็นอันว่า การไม่พูดความจริง โดยไม่มีเจตนาเบียดเบียน ไม่ใช่มุสาวาทแท้ เพราะมุสาวาทแท้อยู่ที่เจตนาเบียดเบียน จะตัดสินประโยชน์ของเขา อันนี้พอจะใช้กันได้หรือเปล่า กับเรื่องอาชีพที่ว่ำนั้

คุณพ่อ: “ตรงประเด็นที่พระคุณเจ้าพูดครับ แต่ว่าผมยังกังวลว่าเรื่องลักษณะอย่างนี้มา เราจะสอนเด็กแล้วก็ให้เด็กเข้าใจจะได้ไหมครับ เพราะอย่างพระคุณเจ้าพูดนี้ผมเข้าใจว่าเราควรทำกันในลักษณะไหน แคไหน ถ้ายังจำเป็นต้องถ่ายไปที่เด็กนี้จะทำได้ไหมครับ”

อันนี้เป็นเรื่องที่สัมพันธ์กับการพัฒนาของเด็ก ที่เราจะต้องดูว่า เรื่องไหนควรจะบอกจะสอนเขาได้เมื่อใด คือดูขั้นของความพร้อม แต่โดยหลักการ เราจะบอกว่า มนุษย์เป็นผู้ที่พัฒนาได้ เมื่ออันนั้นดีและเป็นไปได้แก่มนุษย์ การศึกษาก็ต้องทำให้ได้

ในขั้นนี้ก็คิดว่า สำหรับเด็ก ก็คือให้เขาู้เข้าใจกว้างๆ ว่า ให้ดูที่เจตนาว่าเราไม่ต้องการทำร้ายเขา ไม่เบียดเบียนเขา เราหวังดีต่อเขา การที่เรารักษาศีล ๕ จะมีศีล ๕ นี้ ทุกข้อเลยมุ่งหมายเพื่อจะไม่เบียดเบียนกัน ไม่ทำร้ายกัน แล้วก็อยู่กันด้วยความหวังดีปรารถนาดีต่อกัน เป็นมิตรต่อกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ให้อยู่กันด้วยไมตรี มีเมตตากรุณา เจตนารมณ์ของศีลก็อยู่ที่นี้แหละ

มนุษย์เป็นผู้ที่พัฒนาได้
เมื่ออันนี้ดี
การศึกษาก็ต้องทำให้ได้

การรักษาศีล ๕ นี้
ทุกข้อมุ่งเพื่อ
จะไม่เบียดเบียนกัน
ไม่ทำร้ายกัน แล้วอยู่กันด้วย
ความหวังดี เป็นมิตรต่อกัน
ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน
มีเมตตากรุณา
เจตนารมณ์ของศีล
อยู่ตรงนี้

ศิลปินเปียดเบียน หนุนด้วยศิลปินเกื้อกูล

อ้อ... ขอเพิ่มอีกหน่อย มีศิลปินบวกด้วยนะ ศิลปินบวกนี้ บางทีโยมไม่ได้นึกถึงกันเลย ศิลปินไม่ใช่มีแต่เรื่องละเรื่องจะเว้นอย่าง เดียวหรอก *สังคหวัตถุ ๔* ก็เป็นศิลปินทั้งหมด คือ ทาน (เผื่อแผ่ให้ปัน) ปิยวาจา (พูดด้วยใจรักกัน) อุตถจริยา (ทำประโยชน์แก่กัน) สมานัตตตา (สมานตัวเข้าด้วยกัน) เราถือศิลปิน ๕ นี้ เราไม่เปียดเบียนใครแล้วใช่ไหม เสร็จแล้ว เหนือกว่านั้น เรายังมาสังคหะ ช่วยเหลือกัน ยึดเหนี่ยวกันไว้ ด้วยทาน ด้วยปิยวาจา ด้วยอุตถจริยา ด้วยสมานัตตตาอีก นี่ก็อยู่ในระดับศิลปินเหมือนกัน ฉะนั้น เจตนารมณ์ของศิลปินจึงได้พูดว่าสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ในทางที่ไม่เปียดเบียน แต่เกื้อกูลกัน

ทีนี้ ถ้าเราอยู่ในระบบสังคมเช่นอย่างในปัจจุบัน ที่โดยรวมแล้วเป็นระบบที่เอื้อต่อการเปียดเบียน และมันก็ไม่เอื้อต่อการเกื้อกูลกัน เริ่มแรก เราก็ต้องรู้ตระหนักความจริงนี้ แล้วอยู่ด้วยความไม่ประมาท โดยตั้งเจตนาใหญ่เป็นหลักไว้ก่อนว่า เราจะพยายามหลีกเลี่ยงการที่จะต้องทำความเปียดเบียนอย่างนั้นให้เหลือน้อยที่สุด และจะพยายามทำในทางเกื้อกูลให้มากที่สุดเท่าที่จะมีและจะทำโอกาสได้ แต่ทั้งนี้ เราก็ยอมรับความจริงว่าเรายังอยู่ได้กระแส และอยู่ในความครอบงำของระบบสังคมนี้ เรายังหนีไม่พ้น โดยเฉพาะในตอนแรกนี้ เรายังไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ และอาจจะ

ศิลปินบวก

บางทีโยมไม่ได้นึกถึงกันเลย
ศิลปินไม่ใช่มีแต่เรื่อง
จะละเว้นอย่างเดียว

ฉะนั้น

เจตนารมณ์ของศิลปิน

จึงพูดได้ว่า
สัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม
ในทางที่ไม่เปียดเบียน
แต่เกื้อกูลกัน

ระบบสังคม ปัจจุบัน

โดยรวม

เป็นระบบที่
เอื้อต่อการเปียดเบียน
ไม่เอื้อต่อการเกื้อกูลกัน

เราต้องตระหนัก

รู้ความจริงนี้

ด้วยความไม่ประมาท
โดยตั้งเจตนาใหญ่เป็นหลักไว้
หลีกเลี่ยง
การเปียดเบียนให้น้อยที่สุด
พยายามทำในทาง
เกื้อกูลให้มากที่สุด
เท่าที่จะมีและ
จะทำโอกาสได้

ยอมรับความจริงว่า

เรายังอยู่ใต้กระแส
และอยู่ในความครอบงำ
ของระบบสังคมนี้

**ในภาวะที่บีบคั้นนี้
เมื่อรู้ว่ากระแสเป็นโทษ**

เราก็ทวนกระแส
ไปพลางๆ

หลีกเลี่ยงการเบียดเบียน
แล้วก็เอาศีลฝ่ายบวก
คือสังคหวัตถุเสริม
เกื้อกูลเกาะกุมกัน
ช่วยเหลือกันในสังคม

ตั้งแต่ในครอบครัว

จะสะสมกำลัง
ในการสร้างสังคม
ที่ออกจากการเบียดเบียน
ในระยะยาว

พ่อแม่

กลัวว่าเด็กจะอยู่ในสังคม
แข่งขัน แล้วมีปัญหา
ต้องใจเข้มแข็ง ไม่ทอดย
มองไปไกลๆ
ในการแก้ปัญหาระยะยาว

มีปัจจัยบีบบังคับต่างๆ ที่เราจะพ้นไปได้ยากหรือไม่อาจจะพ้นไปได้
แต่เราก็พยายามให้เป็นโทษน้อยที่สุด แล้วก็เอาทางฝ่ายดีมาทำ
ให้มากที่สุด และความตระหนักรู้เท่าทันจะช่วยหาโอกาสให้เรา
พร้อมกับช่วยไม่ให้เพลี่ยงพล้ำ

ในภาวะที่บีบคั้นนี้ เมื่อรู้ว่ากระแสมันเป็นโทษ เราก็ทวน
กระแสไปพลางๆ ด้วย นอกจากหลีกเลี่ยงการเบียดเบียนแล้ว ก็เอา
ศีลฝ่ายบวกคือสังคหวัตถุเสริมเข้าไป เกื้อกูลเกาะกุมกัน ช่วยเหลือ
กันด้วยทาน ปิยวาจา อตถจริยา สมานัตตตา เราต้องเน้นสังคห-
วัตถุ ๔ นี้ ในการอยู่ร่วมสังคม ตั้งแต่ในครอบครัวเป็นต้นไปเลย
มันจะสะสมกำลังในการสร้างสังคมที่ออกจากการเบียดเบียนใน
ระยะยาว

เอาเป็นว่า หลักการในเรื่องศีลนี้ อยู่ที่เจตนาเป็นสำคัญ คือ
ตั้งใจจะไม่เบียดเบียนกัน ไม่ตำหนิทำร้ายผู้อื่น ไม่ได้มุ่งจะทำลาย
ผลประโยชน์ของเขา แล้วก็พยายามในทางบวก คือทางเกื้อหนุน
แค่นี้จะพอดอบข้อห่วงใยของโยมได้หรือยัง

ศึกษาพัฒนาคนดี สร้างโลกที่เป็นสุข ไร้การเบียดเบียน

คุณพ่อ: “ผมเลือกโรงเรียนให้ลูกในระบบการศึกษาแนวพุทธครับ เพียง
แต่ว่าในส่วนตัวเป็นความเห็นของผู้ปกครอง จะมีส่วนที่ว่ากลัวเด็กออกไปแล้ว
จะอยู่ในสังคมที่ต้องแข่งขันกันอย่างรุนแรง แล้วก็อาจจะมีปัญหาครับ”

เรื่องนี้ต้องใจเข้มแข็ง ไม่ท้อถอย ต้องมองไปไกลๆ ในระยะยาวทีเดียว และในการแก้ปัญหาระยะยาวนั้น เรายังต้องมองอีกชั้นหนึ่งว่า เราอยู่ในระบบสังคมนี้ ที่มันครอบงำและบีบคั้นเรา ทำให้เราหลีกเลี่ยงการกระทำที่เราไม่เห็นด้วยเช่นการเบียดเบียนเอาเปรียบกันอย่างนี้ไม่ได้ แต่อย่าลืมว่า ในเมื่อเรารู้ว่าระบบสังคมนี้มันไม่ดี ถ้ามองให้ถูกต้อง เราเองก็มีหน้าที่รับผิดชอบในการร่วมแก้ไขระบบสังคมนี้ด้วย คือเราเป็นคนหนึ่งที่จะแก้ปัญหา

ถ้ามองอย่างนี้ เราจะเปลี่ยนไปมีท่าทีใหม่ ซึ่งเป็นท่าทีที่ต้องในการเป็นส่วนร่วมของการแก้ไขระบบสังคมนี้ ให้มันเปลี่ยนไปในทางที่พึงประสงค์ อย่างที่พระพุทธเจ้าตรัสว่าเป็น “โลกที่เป็นสุข ไร้การเบียดเบียน” อันนี้คือจุดหมายที่แท้ แม้จะเป็นเรื่องระยะยาว

โดยเฉพาะเด็กรุ่นใหม่ จะต้องก้าวไปในทิศทางนี้ จะต้องได้รับการศึกษาพัฒนา เพื่อให้มาเป็นผู้แก้ไขปัญหานี้ มาสร้างโลกที่เป็นสุข ไร้การเบียดเบียนนี้ เมื่อรู้กันอยู่ว่าโลกเป็นปัญหา ก็การศึกษานี้แหละจะต้องแก้ไข ถ้าการศึกษาไม่แก้ แล้วอะไรจะแก้ได้

ถ้าเราคิดว่า เราอยู่ในระบบสังคมนี้ ที่มันบีบบังคับให้เราต้องทำสิ่งที่เราารู้ว่าไม่ถูกต้อง มีการเบียดเบียนเอาเปรียบกันเป็นต้น ยากนักที่ว่าเราจะหลีกเลี่ยงได้ เราจะทำอย่างไร ถ้าคิดอย่างนี้ เราจะตกอยู่ในฐานะเป็น “ผู้ถูกกระทำ” ที่ต้องเหน็ดเหนื่อยและหนักในการที่ทนอึดอัดและหาทางหลบหลีกต่างๆ แล้วก็เสียสุขภาพจิตด้วย

เมื่อเรารู้ว่าระบบสังคมนี้ไม่ดี
ถ้ามองให้ถูกต้อง
เราเองมีหน้าที่รับผิดชอบ
ร่วมแก้ไขระบบสังคมนี้ด้วย
คือ
เราเป็นคนหนึ่งที่จะแก้ปัญหา

เราจะเปลี่ยนไป
มีท่าทีใหม่
ซึ่งเป็นท่าทีที่ต้อง
เป็นส่วนร่วมแก้ไข
ให้สังคมเปลี่ยนไป
ในทางที่พึงประสงค์

เด็กรุ่นใหม่
จะต้องก้าวไปในทิศทางนี้
ต้องได้รับการศึกษาพัฒนา
เพื่อให้มาเป็นผู้แก้ไขปัญหานี้
มาสร้างโลกที่เป็นสุข

ถ้าเราให้ระบบสังคม
บีบบังคับให้เราทำ
สิ่งไม่ถูกต้อง
เราตกอยู่ในฐานะเป็น
“ผู้ถูกกระทำ”

มองตัวในท่าที่ใหม่
 ที่เรามีส่วนร่วม
 ในการแก้ไขปัญหา
 เราจะมองตัวเองเป็น
“ผู้กระทำ”

แต่เมื่อมองตัวเองในท่าที่ใหม่ที่เรามีส่วนร่วมในการแก้ไข
 ปัญหา เราจะมองตัวเองเป็น “ผู้กระทำ” ที่คอยหาคอยทำโอกาสใน
 การแก้ปัญหา ที่จะทำให้การเบียดเบียนลดน้อยลง และมีการ
 เกื้อกูลกันมากขึ้นๆ ถ้าปรับตัวมองตัวมีท่าที่อันนี้ ก็จะอยู่ในระบบ
 สังคมที่ว่าไม่ดีได้อย่างดีที่สุด เป็นการก้าวไปอีกขั้นหนึ่ง

อีกแง่หนึ่งคือ เหมือนกับบางคนที่จะไปทำการใหญ่อันหนึ่ง
 ตอนแรกจำใจจำยอมต้องไปเข้าร่วมอยู่ในวงนั้น แต่เจตนาที่แท้จริง
 คือเพื่อไปแก้ไข การกระทำในเบื้องต้นที่เหมือนยอมรับระบบนั้น ก็
 กลายเป็นเรื่องปลีกย่อยไป เพราะเจตนาใหญ่ที่ฝังแน่นอยู่เหนือนั้น
 เพียงแต่ตระหนักรู้ว่า ถ้าไม่ทำอันนี้ มันก็ไปอันโน้นไม่ได้ ก็ต้องใช้
 หลักตามพระพุทธภาษิตที่ว่า เมื่อเล็งเห็นประโยชน์ใหญ่ ก็ยอมเสีย
 ประโยชน์น้อยได้

อันนี้เราต้องเตรียมคนของเราให้พร้อมด้วยนะ คือ เมื่อเป็น
 ชาวพุทธ ก็ต้องอยู่ได้อย่างดีที่สุดในสังคมแม้แต่ที่มันแย่ที่สุด เรา
 ต้องฝึกกันให้พร้อมอย่างนั้นด้วย แล้วเราก็ไม่ใช่เพียงแค่ไปอยู่ได้นะ
 เราต้องไปนำการเปลี่ยนแปลงให้ไปในทางที่ดีด้วย

ต่อไป เมื่อเราเข้าไปอยู่ ตอนแรกเราไม่มีกำลังพอ เราก็ถูก
 ระบบนั้นบีบคั้นเอา ให้จำใจจำยอมทำบางอย่างไป แต่เจตนาใน
 ระยะยาว เรามีจุดมุ่งหมายอยู่แล้ว เราก็พยายามเดินไปในทิศทาง
 ที่จะแก้ปัญหา เพื่อผันแปลงกระแสสังคม แก้ไขระบบสังคมไปด้วย
 ระยะยาวต้องคิดอย่างนั้น

จะไปทำการใหญ่
เจตนาที่แท้คือ
เพื่อไปแก้ไข

ระบบ (สังคม) นั้นก็กลายเป็น
 เรื่องปลีกย่อยไป

ต้องเตรียมคนให้พร้อมนะ

ชาวพุทธ
ต้องอยู่ได้อย่างดีที่สุดใน
ในสังคมแม้ที่แย่ที่สุด

ตอนแรก
 เรามีกำลังไม่พอ
 เราก็ถูกระบบนั้นบีบคั้นเอา

แต่เจตนาระยะยาว
 เรามีจุดมุ่งหมาย
 เราก็พยายามเดินไป
 เพื่อผันแปลงกระแสสังคม

เรายอมรับกันว่า เวลานี้ โลกประสบปัญหารุนแรงทุกด้าน บางคนถึงกับเชื่อว่าโลกใกล้จะวิบัติวินาศ การที่โลกประสบปัญหา เช่นนั้น ปัญหาที่ร้ายแรงเกิดจากคนที่เก่ง แต่ไม่ดี ในการแก้ปัญหาของโลก เราต้องการคนดี แต่คนดีที่จะแก้ปัญหาที่ร้ายแรงของโลกได้ ต้องเป็นคนดีที่เก่งด้วย และต้องเก่งยิ่งกว่าคนเก่งที่ไม่ดี เราต้องกล้าที่จะสร้างคนที่ทั้งดีและทั้งเก่งเช่นนั้น นี่เป็นภารกิจอย่างหนึ่งของการศึกษาที่เราพึงต้องจัดให้ได้ เพื่อโลกจะได้มีอารยธรรมอันแท้ ที่มนุษย์เข้าถึง “ชีวิตดีงาม ธรรมชาติร่มเย็น สังคมมีสันติสุข”

ผู้บริหารโรงเรียนวิถิพุทธ: “ขอให้ความเข้าใจต่อพ่อแม่ว่า การจัดการศึกษาตามวิถีของพระพุทธองค์ นั้นเป็นเชิงอุดมคติ ที่เกิดจากการเห็นคุณเห็นประโยชน์เลิศที่ครอบคลุมชีวิตเด็ก ครอบคร้ว จนถึงโลก ซึ่งเรารับทราบความห่วงใยของพ่อแม่ที่ลูกจะต้องไปอยู่ในสังคมแข่งขันปัจจุบัน

แต่องานการศึกษานี้เริ่มตั้งต้นตั้งแต่องค์พระพุทธ สาระความรู้ที่เป็นลัทธิธรรม ครูบาอาจารย์ผู้แนะนำ บุพการี รวมถึงผู้ที่เห็นด้วยในสังคมหลายหมู่เหล่า และวันนี้ท่านเจ้าคุณอาจารย์ก็ชี้ให้เห็นแนวทางว่า โรงเรียนแนวพุทธนี้จะขึ้นมาในสังคมเพื่ออะไร วันนี้จะทำให้เห็นภาพชัดถึงประโยชน์ว่าลูกโตขึ้นไปในสังคมแล้วจะเป็นอย่างไร โรงเรียนเองก็หวังอย่างมั่นใจว่าเด็กต้องเติบโตไปเป็นผู้นำสังคมในทางดีได้เป็นแน่นอนเจ้าค่ะ”

เจอปัญหา เราศึกษา กลายเป็นได้

ขอต่ออีกนิด คือเรื่องนี้ก็มีคำถามบ่อยนะ อาตมาอยู่ที่วัดนี้

เวลานี้
โลกประสบปัญหา
รุนแรงทุกด้าน
ปัญหาที่ร้ายแรง
เกิดจากคนที่เก่ง
แต่ไม่ดี

เราต้องการคนดี
แต่คนดีที่จะแก้ปัญหา
ที่ร้ายแรงของโลกได้
ต้องเป็นคนดีที่เก่งด้วย
และ
ต้องเก่งยิ่งกว่า
คนเก่งที่ไม่ดี

อย่างพระที่มามบวชชั่วคราว ท่านมาจากอาชีพต่างๆ บางท่านรู้ตัวว่าท่านอยู่ในอาชีพที่เป็นปัญหา ซึ่งทำสิ่งที่ไม่ดีต่อสังคมเหมือนกัน แล้วท่านถามอาตมาว่าจะทำอย่างไร

ก็บอกไปว่า เราก็ต้องอยู่อย่างรู้เท่าทันสิ เจตนาระยะยาวเรา มี ถ้าเราตั้งอันนี้ไว้ได้ ในระหว่างนี้ที่เราต้องทำไปกับเขา นี่ เราก็พยายามให้ส่วนที่เกื้อกูลหรือที่เป็นประโยชน์นี้ดูขึ้นมาบ้าง เท่ากับเรามีโอกาสไปช่วยเขาแล้วนะ ไม่เช่นนั้นกิจการแบบนี้มันจะเสียหายต่อสังคมอย่างมาก เราก็ไปช่วยให้มันมีส่วนที่ดีขึ้นมาบ้างนี่หนึ่งละ

อีกอย่างหนึ่งก็คือ เราต้องมีปัญญาเพื่อจะแก้ไขปัญหาระยะยาว การที่เราเข้ามาอยู่ในระบบนี้ เราก็ได้เรียนรู้กิจการนี้ ซึ่งเป็นการพัฒนาปัญญาของเราในการที่จะแก้ปัญหานั้นแหละ และนี่ก็คือส่วนหนึ่งของการที่จะก้าวไปแก้ปัญหาล้วนละ ถ้าเราไม่ได้เรียนรู้ไม่รู้กลไกความเป็นไปของระบบที่ว่าเป็นปัญหานี้แล้ว แม้แต่เราบอกว่าจะไปแก้ปัญหาก็แก้ไม่เป็น จับไม่ถูกที่

ฉะนั้น ก็เป็นประโยชน์ที่เราได้มาอยู่ในระบบนี้ด้วย เราก็รีบเอาประโยชน์เลย ก็คือว่า ไปอยู่โดยมีความตระหนักรู้ว่าเราจะเรียนรู้ระบบว่ามันเสียหายอย่างไร

ถ้าไม่คิดอย่างนี้ ไม่ตั้งทำที่อย่างนี้ ก็มัวสักระหว่างหม่นหมองใจ ไม่สบายใจ ว่านี่ฉันต้องอยู่ในระบบนี้ ที่มันทำอะไรๆ เสียหายแก่สังคม แล้วจะทำอย่างไร ตัวเองก็ไปไหนไม่ได้ ทำอะไรก็ไม่ได้ มัวแต่ใจเสีย และเสียใจ

เราอยู่ในระบบ
เราก็ได้เรียนรู้กิจการ
เป็นการพัฒนาปัญญา
เป็นส่วนหนึ่งที่จะ
แก้ปัญห
ถ้าไม่ได้เรียนรู้ความเป็นไป
ของระบบที่ว่าเป็นปัญหา
เราก็แก้ไม่เป็น จับไม่ถูกที่

เอาละ ก็รับทำซะ บอกว่าเป็นโอกาสแล้วที่เราจะได้เรียนรู้ปัญหา มองเห็นสาเหตุของปัญหา เรามาอยู่กลางตัวปัญหาแล้วเรียนเลย ศึกษาเลย พอมองแง่ดี ก็ได้ประโยชน์เลย แล้วเรานี่แหละจะมีส่วนสำคัญในการแก้ปัญหาต่อไป เพราะเราตั้งใจดี และเข้าใจดีด้วย

นี่คือตัวอย่างของการที่ว่า ต้องหาแง่ที่จะเอาประโยชน์ให้ได้ ไม่ว่าจะอยู่ในสภาพอะไร เลวร้ายอย่างไร ถ้ารู้จักโยนิโสมนสิการ ละครัก ต้องหาประโยชน์ได้ ดังที่พระบางองค์จะมรณภาพแล้ว ก็ยังบรรลุนิพพานได้ หมายความว่า แม้แต่ความทุกข์อย่างหนักที่สุด มนุษย์ก็ยังเอามาทำให้ตัวเองตรัสรู้ได้ สิ่งเลวร้ายที่สุด ถ้ามนุษย์รู้จักใช้ปัญญา ก็เอาประโยชน์ได้ เอาเป็นว่า เรื่องนี้ผ่านไปก่อน

สรุปปิดท้ายเรื่องปาณาติบาตหน่อย คงพอได้แนวว่า ช่วงต้นเด็กเล็กเริ่มแรก เราสอนการเว้นปาณาติบาตอย่างกว้างแบบครอบคลุมเลย ไม่มีการแบ่งแยกหรือแยกแยะ โดยมุ่งสร้างภาวะจิตใจแห่งความมีเมตตากรุณา ด้วยปัญญามองเห็นเหตุผลแห่งการมีและรักชีวิต รักสุขเกลียดทุกข์เสมอกันของสรรพสัตว์ ที่จะพื้นฐานของการอยู่ร่วมกันในโลกที่มีสันติสุข

ต่อจากนั้น โดยสัมพันธ์กับพัฒนาการตามวัยของเด็ก ซึ่งเป็นจุดที่ต้องขอฝากทางโรงเรียนไปจับขั้นตอนของความพร้อม เราก็จะเตรียมให้เด็กมีการพัฒนาที่พร้อมจะไปอยู่ในโลก และไปร่วมสร้างสรรค์แก้ปัญหาของชีวิตและสังคม ถึงขั้นนี้ ก็ให้รู้เข้าใจเรื่อง

สรุปเรื่องปาณาติบาต

เด็กเริ่มแรก

สอนการเว้นอย่างกว้าง

มุ่งสร้างภาวะจิตใจ

มีเมตตากรุณา

สรรพสัตว์รักสุข

เกลียดทุกข์เสมอกัน

เป็นฐานของสันติสุข

ต่อจากนั้น

จับขั้นตอนของความพร้อม

เตรียมเด็กให้พร้อม

จะไปอยู่ในโลก

ไปร่วมสร้างสรรค์

แก้ปัญหาของชีวิต

และสังคม

เรื่องปาณาติบาต
จำแนกให้เข้าถึงเหตุผล
ปฏิบัติด้วยความมั่นใจ
ปัญญาชัดเจนไม่พร่า
จิตใจไม่ขัดแย้งภายใน
ก้าวไปสู่การปฏิบัติ
ที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้นๆ
ต่อไป

ปาณาติบาตในขั้นจำแนกแยกแยะให้เข้าถึงเหตุผล ในการที่จะ
ปฏิบัติในเรื่องนี้ได้ด้วยความมั่นใจตัวเอง โดยในทางปัญญาที่ชัดเจน
ไม่พร่า และในด้านจิตใจไม่มีความขัดแย้งภายใน เพื่อปฏิบัติตัวใน
ความถูกต้องอย่างจริงจัง ก้าวไปในการพัฒนาสู่การปฏิบัติที่
สมบูรณ์ยิ่งขึ้นๆ ต่อไป

ดูของจริงที่มี เชื่อมวัฒนธรรมประเพณี กับหลักธรรม

ข้อ ๓) “สวดสาธยายพุทธวจนะ... และอธิษฐานจิต...” ข้อนี้ อ่าน
แล้วก็ช่วยกันดู แต่ก่อนนี้อาจจะพูดว่าสวดมนต์ แต่ที่นี้ก็ให้กว้าง
ขึ้น “อธิษฐานจิต” นี้ จะให้เป็นตัวเสริมสมาธิ

อธิษฐานในที่นี้ ว่าตามความหมายเดิมนะ ไม่ใช่อธิษฐาน
แบบร้องขอว่า “เจ้าพระคุณ ขอให้...” แต่อธิษฐานในที่นี้ คือ
อธิษฐานแบบพระพุทธเจ้า หรืออธิษฐานแบบของพระ

อธิษฐานในความหมายของพระพุทธศาสนา เป็นบารมี
อย่างหนึ่ง คือความตั้งใจมุ่งมั่นเด็ดเดี่ยวว่าจะทำกรณนั้นให้สำเร็จ
ตั้งจุดมุ่งหมายที่ดีขึ้นมา แล้วก็มุ่งมั่นทำกรณนั้นแน่วไป **ไม่ใช่อธิษฐาน**
เพื่อจะได้ แต่อธิษฐานเพื่อจะทำ คนไทยนี้อธิษฐานเพื่อจะได้ แต่
ของพระ เป็นการอธิษฐานเพื่อจะทำ

พระพุทเจ้าอธิษฐานพระทัย ก็ทรงบำเพ็ญบารมี คือ
พากเพียรทำความดีอย่างสูงสุด เพื่อจะบรรลุโพธิญาณ อธิษฐาน
ในที่นี้คืออย่างนั้น เป็นการให้ชาวพุทธฝึกหัดที่จะมีจิตใจเข้มแข็ง มี
ความตั้งใจจริงในการทำอะไรๆ อันนี้จะสำคัญการฝึกสมาธิ

อธิษฐาน
ของพระพุทธศาสนา
เป็นบารมีอย่างหนึ่ง
คือความตั้งใจมุ่งมั่นเด็ดเดี่ยว
ว่าจะทำกรณนั้นให้สำเร็จ
แล้วก็มุ่งมั่นทำกรณนั้นแน่วแนไป

คนไทยนี้
อธิษฐานเพื่อจะได้
แต่ของพุทธเป็นการ
อธิษฐานเพื่อจะทำ

ข้อ ๔) “ไปวัดชมอารามที่รื่นรมย์...” [จัดเข้าหมวดเป็นข้อ ๔] ข้อนี้จะช่วยโน้มน้าวจิตใจไปในทางที่ดีงาม อย่างน้อยก็ได้ใกล้ชิดกับธรรมชาติ ได้คุ้นชินกับบรรยากาศของวัฒนธรรมประเพณี มีเวลาพักจิตสงบใจ ยิ่งถ้ามีกิจกรรมทางบุญทางธรรม ก็จะช่วยเสริมการพัฒนาชีวิตจิตใจ

ข้อ ๕) “ทำกรรมดี... อุทิศแด่พระรัตนตรัย มารดา บิดา ครูอาจารย์...” [จัดเข้าหมวดเป็นข้อ ๕] ข้อนี้ถ้าตกลงและทำได้ จะช่วยให้การศึกษาเกิดผลขึ้นมาชัดเจนเป็นกอบเป็นกำ ทำให้มีชีวิตแห่งการสร้างสรรค์พร้อมไปด้วยกันกับการพัฒนาคุณธรรม

ข้อ ๖) “ตั้งกำหนดวันปลอดการบันเทิง...” [จัดเข้าหมวดเป็นข้อ ๖] ในข้อนี้ อาจตั้งกำหนดชมรายการบันเทิงแต่ละวันด้วยว่าแค่ไหน ถ้าตั้งได้ ท่านเรียกว่าเป็นวัตรอย่างหนึ่ง

วัตร คือข้อปฏิบัติประจำตัว เช่นว่า ฉันจะดูการบันเทิงแค่นี้ หรือมีวันเว้นวันงดการบันเทิง การถืออุโบสถก็อย่างนี้แหละ นี่คือการฝึกชาวพุทธให้ถืออุโบสถ ก็เราอยู่กับศีล ๕ มา ๗ วันแล้ว เราก็ขึ้นไปอยู่กับศีล ๘ สักวันหนึ่ง

ศีล ๕ คือไม่เบียดเบียนคนอื่น แต่ศีล ๘ นี่จะมาพัฒนาตัวเอง ให้มีจิตใจดีขึ้น ให้มีความสุขได้ง่ายขึ้น ให้เป็นอิสระมากขึ้น โดยพึ่งพาวัตถุน้อยลง ศีล ๘ ส่วนที่เพิ่มขึ้นมานี้ คือเป็นศีลที่ฝึกคนให้เป็นสุขได้โดยพึ่งพาสิ่งเสพบริโภคน้อยลง เจตนารมณ์อยู่ที่นั่น แล้วก็จะพัฒนาจิตใจให้เข้มแข็งขึ้นไปด้วย ในตัวเอง จะขึ้นต่อวัตถุน้อยลง ลองดูว่าจะทำได้ไหม มีวาระปลอดการบันเทิงบ้าง

วัตร
คือข้อปฏิบัติ
ประจำตัว

ศีล ๕
คือไม่เบียดเบียนคนอื่น
ศีล ๘
จะมาพัฒนาตัวเอง
ให้มีจิตใจดีขึ้น
ให้มีความสุขได้ง่ายขึ้น
เป็นอิสระมากขึ้น
โดยพึ่งพาวัตถุน้อยลง

นอกจากการบ้นเทิงแล้ว ก็มาคำนึงถึงสื่อและสิ่งเสฟอื่น ๆ ที่ ล่อเร้าหรือมาตามกระแส ซึ่งก็ควรฝีกให้มีสติที่จะไม่ละเลิงหรือ หลงไหลไปด้วย จึงเติมว่า “ไม่มัวล่ำเริงล่ำราญปล่อยตัวให้เหลิงหลงไหล ไปตามกระแสลิ่งล่อเร้าชนละเลิง”

ข้อ ๗) “ตั้งเกณฑ์เพื่อฝีกความรู้สึกประมกนในการบริโภค การกินสฟ พอดี หรือการบริโภคด้วยปัญญา” [จัดเข้าหมวดเป็นข้อ ๓] ข้อนี้ก็สำคัญ อาจ จะเอาอย่างพระ คือ พระเวลาจะฉันอาหาร ต้องพิจารณาที่จะฉันให้ ถูกต้องตามความมุ่งหมายของการฉันอาหาร โดยว่า “ปฏิลังขา-โย” อย่างที่วัดนี้ พระฉันพร้อมกัน ก่อนจะฉันก็สวด “ปฏิลังขา-โย” ก่อน ตามคำบาลีว่า “ปฏิลังขา โยนิโส ปิณฑปาตัง ปฏิเสวามิ...”

แล้วก็อาจจะแปลด้วย เพราะว่าบางท่านอาจจะไม่เข้าใจ ก็ จะได้รู้ความหมาย ในคำแปลจะบอกหมดว่า ที่เรารับประทาน อาหารนี้ มิใช่เพื่ออย่างนั้นๆ แต่เพื่ออย่างนี้ๆ แล้วก็รับประทาน อย่างน้อยก็เตือนสติได้ที่หนึ่งๆ

ข้อปฏิบัตินี้ ในที่บางแห่งก็เลยทำบ้าง จะคล้ายกับที่ทาง คริสต์เขาทำกันมาแล้ว แต่เขาทำแบบว่าขอบคุณพระเจ้า เวลาเอา อาหารมาตั่ง ก็สวดขอบคุณพระเจ้า แต่ที่นี้ของชาวพุทธ เป็นการ สวดพิจารณาอาหาร ว่าให้เรากินด้วยปัญญา โดยถือความ เอร็ดอ่อยเป็นต้น เป็นเพียงส่วนประกอบ แต่ตัวจริงที่ต้องให้ได้ ก่อน คือกินอาหาร ต้องให้ได้คุณค่าที่แท้ของอาหาร คือให้เป็น ประโยชน์ต่อร่างกาย มาบำรุงเลี้ยงร่างกายให้เจริญเติบโต ซ่อมแซม ส่วนสึกหรอ แก้ปัญหาไม่ให้เป็นโรคภัยไข้เจ็บ กินแล้วไม่ให้ เป็น โทษ หรือกินทั้งได้ประโยชน์และไม่เป็นโทษ

การพิจารณานี้ เป็นการเตือนสติ แล้วก็ป็นศีลอย่างหนึ่ง

ชาวพุทธ

สวดพิจารณาอาหาร

ให้เรากินด้วยปัญญา

ตัวจริงต้องให้ได้

คุณค่าที่แท้

คือเป็นประโยชน์

มาบำรุงเลี้ยงร่างกาย

ให้เติบโต

กินไม่ให้เป็นโทษ

คือ ปัจจัยปฏิเสวนาศีล ซึ่งได้บอกแล้วว่าน่าจะเน้นกัน ก็คิดว่า น่าจะใช้ได้

ถ้าเห็นเหมาะ ก็พิจารณากันตั้งแต่จะเริ่มรับประทานอาหารเลย การเริ่มรับประทานก็จะได้พร้อมเพรียงกันด้วย พอจะรับประทาน อาหาร ก็สวดพร้อมกัน

ที่นี่ ก็มาดูกันต่อไปให้จบ

ข้อที่ยังค้างนั้น ส่วนมากขัดอยู่แล้วในทางหลักการ เพียงแต่ มาดูกันว่าจะจัดวางให้ได้ผลในทางปฏิบัติอย่างไร จึงคงไม่ต้อง ใช้เวลาพิจารณามากนัก

ในข้อ ๓) “สวดสาธยายพุทธวจนะ... ทำใจให้สงบ และอธิษฐาน จิต...” นี้ เห็นได้ว่า การสวดมนต์เป็นกิจกรรมกุศลที่มีความ สมบูรณ์ในตัว มีการแสดงออกเป็นพฤติกรรมร่วมกันของหมู่คนก็ได้ ทำเป็นส่วนเฉพาะตัวก็ได้ และปฏิบัติกันมาเป็นประเพณี ควรจะ ให้ ความสำคัญเด่นชัดเป็นข้อหนึ่งต่างหาก ส่วนการทำใจให้สงบและ อธิษฐานจิต ก็เป็นเรื่องของสมาธินั่นเอง จะทำพ่วงกับการสวดมนต์ หรือทำเมื่อใดที่มีโอกาสแม้แต่ในเวลาสั้นๆ ก็ได้ ซึ่งควรจะฝึกไว้ เสมอๆ ก็ควรจะตั้งไว้เป็นข้อต่างหาก

จึงตกลงว่า ข้อ ๓) นี้ แยกเป็น ๒ ข้อ คือ

ข้อ ๓) “สวดสาธยายพุทธวจนะหรือบทสวดมนต์ โดยเข้าใจ ความหมาย อย่างน้อยก่อนนอนทุกวัน”

ข้อ ๔) “ทำจิตใจให้สงบ เจริญสมาธิ และอธิษฐานจิตเพื่อจุดหมาย ที่เป็นกุศล วันละ ๕-๑๐ นาที”

เมื่อแยกข้อ ๓) ย่อยเป็น ๒ ข้อแล้ว จำนวนข้อก็เพิ่มจาก ๗

การสวดมนต์
เป็นกุศล
ที่มีความสมบูรณ์ในตัว

การทำใจให้สงบ
และอธิษฐานจิต
เป็นเรื่องของสมาธิ
ควรฝึกไว้เสมอๆ

เป็น ๘ ข้อ นี่ถือได้ว่าเป็นข้อปฏิบัติประจำตัวทั่วไป ซึ่งนับว่าครบถ้วนหรือพอสมควรแล้ว

อย่างไรก็ดี เมื่อมองลึกและละเอียดลงไป เห็นว่า ยังมีข้อปฏิบัติพิเศษบางอย่าง ดังที่ทางพระเรียกว่าเป็นจริยาวัตรและกิจวัตรต่างๆ ที่จะช่วยเสริมช่วยย้ำให้การฝึกหรือการพัฒนาชีวิตนี้ ประณีต และได้ผลสนิทแนบเนียนยิ่งขึ้น ก็เลยมีข้อที่ขอเพิ่มขึ้นอีกบ้าง

ดังเช่น เมื่อพิจารณาในข้อแรก เกี่ยวกับเรื่องการออมเงินและแบ่งมาทำทานบริจาคนั้น ได้พูดถึงถึงการตักบาตร ซึ่งชาวพุทธจำนวนมากปฏิบัติมาเป็นกิจวัตรประจำวัน แม้ว่าสำหรับพุทธศาสนิกชนทุกคนคงไม่สะดวกและเป็นไปได้ยากที่จะตักบาตรทุกวัน แต่ถ้าหาหน่ยเป็นประมาณสัปดาห์ละครั้ง โดยเฉพาะในวันพระ ก็เป็นไปได้

ที่นี้ เมื่อพูดถึงวันพระแล้ว ก็มองเห็นต่อไปอีกว่า วันพระหรือวันหยุดประจำสัปดาห์นั้น มีประเพณีสืบกันมา ที่ชาวพุทธได้ใช้เป็นโอกาสสำคัญสำหรับฝึกตนพัฒนาชีวิต เช่น รักษาอุโบสถ แล้วก็จะมักจะไปปฏิบัติโดยทำเป็นกิจกรรมร่วมกัน นักเรียนก็ควรจะได้ใช้โอกาสเช่นนี้เหมือนกัน ตกลงก็จึงเพิ่มอีกข้อหนึ่ง คือ

ข้อ ๙) “บำเพ็ญกิจวัตรวันพระ ด้วยการตักบาตร หรือแผ่เมตตา ฟังธรรม หรืออ่านหนังสือธรรม โดยบุคคลที่บ้าน ที่วัด หรือที่โรงเรียนร่วมกัน ประมาณ ๑๕ นาที” [จัดเข้าหมวดเป็นข้อ ๕]

เมื่อมองด้านกิจวัตรแล้ว ลึกและละเอียดลงไป ก็มองเห็นไปถึงจริยาวัตร ซึ่งคนไทยได้รับความชื่นชมว่าเป็นคนประณีตงดงาม ละมุนละไม อันเกิดจากการฝึกกันมาในวัฒนธรรมจนเหมือนเป็นไปโดยไม่รู้ตัว ข้อนี้ก็ไม่ใช่เพียงหลงลืมข้ามไป จึงจัดเข้ามาด้วย แล้วก็พอดี

เมื่อมองลึก
ละเอียดลงไป
จริยาวัตรและกิจวัตร
จะช่วยย้ำ
ให้ฝึก พัฒนาชีวิต
ให้ประณีต และ
ได้ผลสนิท
แนบเนียนยิ่งขึ้น

วันพระ
หรือ
วันหยุดประจำสัปดาห์
มีประโยชน์สืบกันมา
ชาวพุทธ
ใช้เป็นโอกาสสำคัญ
สำหรับฝึกตน พัฒนาชีวิต

คนไทยได้รับความชื่นชมว่า
เป็นคนประณีตงดงาม
อันเกิดจากการฝึกกันมา
ในวัฒนธรรม
เหมือนเป็นไปโดยไม่รู้ตัว
ให้เน้น
ความรู้จักรับผิดชอบ
ในเรื่องชีวิตส่วนตัว

ไปกลมกลืนเข้ากันได้กับที่บางท่านเสนอให้เน้นความรู้จักรับผิดชอบในเรื่องชีวิตส่วนตัว ก็เลยเพิ่มอีก ๒ ข้อ คือ

ข้อ ๑๐) “มีปกติกราบไหว้ แสดงความเคารพ ต่อพระรัตนตรัย บิดามารดา ครูอาจารย์ และบุคคลที่ควรเคารพ” [จัดเข้าหมวดเป็นข้อ ๑]

ข้อ ๑๑) “ปฏิบัติกิจส่วนตน ดูแลของใช้ของตนเอง และทำงานของชีวิต ด้วยตนเอง” [จัดเข้าหมวดเป็นข้อ ๑๐]

สำหรับข้อ ๑๐) ไม่ต้องพูดกันยาว ว่าไปตามหลักก็เห็นคำอธิบายเอง คือ โดยตรงก็เป็นการฝึกตามหลักมงคล ๓๘ ข้อที่ ๓ “บูชาคนที่ควรบูชา” เป็นการเหนี่ยวโยงตัวเองไว้ให้ใจถึงใจอยู่กับคุณธรรมความดี ตัวเองก็ชื่นใจ คนอื่นก็ชื่นชม และเป็นผู้ร่วมเชิดชูหลักของสังคมไว้ให้ยืนยาว

พร้อมกันนั้นก็ได้บุญกิริยาข้อ ๔ คือ “อภายนมัย” ด้วย ทำให้มีสภาพพออ่อนโยน ไม่แข็งกระด้าง รู้จักเคารพนบไหว้ รู้จักติดต่อปฏิสัมพันธ์ กับทั้งเป็นความดีงามตามวัฒนธรรม เป็นเสน่ห์ในการแสดงออก ทำให้มีความงามสง่าน่าชื่นชมในเชิงมนุษยสัมพันธ์

ส่วนข้อ ๑๑) เป็นความสง่างามในตัวเอง ทำให้แจ้งว่าการทำงานของชีวิตปฏิบัติกิจส่วนตนได้ด้วยตัวเอง เป็นความสง่างามในตัว ดูง่าย ๆ คนอย่างไรเรียกว่าไม่สง่างาม คนกะปลกกะเปลี้ยทำอะไรไม่ค่อยได้ สู้ไม่ไหว และคนทำอะไรหลบๆ ซ่อนๆ เพราะทำไม่เป็น กลัวคนอื่นจะเห็นว่าตัวทำไม่ได้ดี ไม่น่าดู อย่างนี้ก็ไม่สง่างาม

คนกะปลกกะเปลี้ย และคนทำอะไรหลบๆ ซ่อนๆ ที่ว่านั่น คือเป็นคนที่ไม่พึ่งตัวเองไม่ค่อยได้ และเรื่องที่คุณควรจะทำพึ่งตนเองได้ก่อนอื่น ก็คือการเป็นอยู่ดูแลตัวเอง การกินการนอน การใช้การเก็บรักษาสินของเครื่องใช้ส่วนตัวต่างๆ ที่เรียกว่างานของชีวิต

การเคารพนบไหว้

เป็นความดีงาม

ตามวัฒนธรรม

เป็นเสน่ห์ในการแสดงออก

การทำงานของชีวิต

ปฏิบัติกิจส่วนตน

เป็นความสง่างามในตัว

เป็นการอยู่ดูแลตัวเอง

เป็นการพึ่งตนได้

ในขั้นพื้นฐาน

ต้องทำให้เป็น

ให้ดี

ให้เรียบร้อยตาม

ให้ได้

ถ้าแม้แต่
งานชีวิตของตนเอง
ก็ยังทำไม่เป็น
ก็ไม่ค่อยมั่นใจ
ที่จะก้าวไปทำอะไรอื่น

ถ้าแม้แต่งานชีวิตของตัวเอง ก็ยังทำไม่เป็น ก็ไม่ค่อยมั่นใจที่จะก้าวไปทำอะไรอื่น แต่ถ้าทำได้ทำเป็น ก็เป็นการพึ่งตนได้ในขั้นพื้นฐาน ถ้าทำได้ดี คล่องแคล่ว เรียบร้อย ก็น่าดู น่าชม ไม่ต้องอาศัยใคร แต่จะมั่นใจ ภูมิใจได้ เป็นความงามสง่าขั้นพื้นฐานของชีวิต

อย่างคนที่จะเป็นนายทหาร พอเป็นนักเรียนนายร้อย เริ่มแรกเขาก็ฝึกให้ทำงานของชีวิตที่ว่าข้างต้นนั้น ต้องทำให้เป็น ให้ดี ให้เรียบร้อยงามตาให้ได้ มิฉะนั้นก็จะไม่สามารถส่งงามต่อไป

ทุกคน ตั้งแต่เด็กแต่เล็ก ควรดูแลตัวเอง ทำงานชีวิตของตัวเองได้ดี เก็บที่หลับที่นอน ซักผ้า ฯลฯ ทำได้ ทำดี เหมือนอย่างที่เราอาบน้ำ นุ่งผ้าใส่เสื้อ แต่งตัวกันได้สวยงามน่าดู

ลงตัวแล้วที่นี้ มี ๓ หมวด ๑๒ ข้อ

ในที่สุด ได้ย้อนมานึกถึงหลักใหญ่แก่นกลางสำหรับชาวพุทธที่เรานับถือและนำเราให้ก้าวหน้าไปในการศึกษาพัฒนาชีวิต คือ พระไตรรัตน์ หรือพระรัตนตรัย

สำหรับมวลชนที่คนส่วนใหญ่ยังเข้าไม่ค่อยถึงหรือยังไม่สนิทแนบในสาระที่เป็นนามธรรม เรามีวัฒนธรรมประเพณีที่ส่งเสริมให้มีเครื่องสักการะบูชา เฉพาะอย่างยิ่งพระพุทธรูปไว้ให้เป็นทีเคารพระลึก เพื่อเตือนจิตน้อมใจเข้ามาสู่คุณพระรัตนตรัยและความใฝ่กุศล

ยิ่งเมื่อคำนึงถึงเด็ก เรื่องการเชื่อมต่อเพื่อโยงจากรูปธรรมเข้าไปสู่นามธรรมนี้ ก็ยิ่งน่าจะใส่ใจให้ความสำคัญให้มาก จึงตกลง

เมื่อคำนึงถึงเด็ก
การเชื่อมต่อ
โยงจากรูปธรรม
เข้าไปสู่นามธรรมนี้
น่าจะใส่ใจ
ให้ความสำคัญให้มาก

เพิ่มอีกข้อหนึ่งว่า

ข้อ ๑๒) “มีสิ่งทึบฐาไว้สักการะประจำตัว เป็นเครื่องเตือนใจให้ระลึกถึงพระคุณของพระรัตนตรัย”

เป็นอันว่า มีหลักในด้านปฏิบัติการ ๑๒ ข้อ พอได้ห้วงข้อครบแล้ว ดูตลอดทั้งหมดทวนอีกที ก็เห็นว่าบางข้อควรจัดลำดับใหม่ให้เหมาะะ จึงจัดเรียงทั้งหมดอีกครั้งหนึ่ง เป็นดังนี้

๑. เก็บออมเงิน และแบ่งมาบำเพ็ญทาน เพื่อบรรเทาทุกข์ เพื่อบูชาคุณเพื่อสนับสนุนกรรมดี อย่างน้อยสัปดาห์ละ ๑ ครั้ง

๒. สภาทานเบญจศีล เว้นอบายมุข

๓. สวดสาธยายพุทธวจนะหรือบทสวดมนต์ โดยเข้าใจความหมาย อย่างน้อยก่อนนอนทุกวัน

๔. ทำจิตใจให้สงบ เจริญสมาธิ และอธิษฐานจิตเพื่อจุดหมายที่เป็นกุศลวันละ ๕-๑๐ นาที

๕. มีปกติกราบไหว้ แสดงความเคารพ ต่อพระรัตนตรัย บิดามารดา ครูอาจารย์ และบุคคลที่ควรเคารพ

๖. ทำกรรมดี ทำบุญ บำเพ็ญประโยชน์ อุทิศแด่พระรัตนตรัย มารดาบิดา ครูอาจารย์ และท่านผู้เป็นบุพการีของสังคมในอดีต สัปดาห์ละอย่างน้อย ๑ ครั้ง

๗. ไปวัดชมอารามที่ร่มเย็น และไปร่วมกิจกรรม ทุกวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา และวันสำคัญของครอบครัว

๘. บำเพ็ญกิจวัตรวันพระ ด้วยการตักบาตร หรือแผ่เมตตา ฟังธรรม หรืออ่านหนังสือธรรม โดยบุคคลที่บ้าน ทวด หรือที่โรงเรียนร่วมกัน ประมาณ ๑๕ นาที

๙. ฝึกความรู้จักประมาณในการบริโภคด้วยปัญญา ให้อิ่มอยู่พอดี

๑๐. ปฏิบัติกิจส่วนตน ดูแลของใช้ของตนเอง และทำงานของชีวิต ด้วยตนเอง

หลักชาวพุทธ
ด้านหลักการ
ที่เป็นข้อปฏิบัติ
และ
ด้านปฏิบัติการ
ที่เป็นข้อปฏิบัติ

๑๑. ชมรายการบันทึกวันละไม่เกินกำหนดที่ตกลงกันในบ้าน และสัปดาห์
ปลอดการบันทึก อย่างน้อยเดือนละ ๑ วัน

๑๒. มีสิ่งที่บูชาไว้สักการะประจำตัว เป็นเครื่องเตือนใจให้ระลึกถึงพระคุณ
ของพระรัตนตรัย

เป็นอันว่า “หลักชาวพุทธ” ได้ครบแล้ว ทั้งด้านหลักการ ที่เป็น
ข้อปณิญา และด้านปฏิบัติการ ที่เป็นข้อปฏิบัติ เรียกได้ว่าเป็นสูตร
แห่งปฏิบัติการ อันพร้อมที่จะนำไปใช้ให้สมวัตถุประสงค์

อย่างไรก็ดี หลักปฏิบัติ ๑๒ ข้อนี้ แลดูยังรู้สึกเหมือนว่ามาก
จึงอยากจะจัดเป็นหมวดหมู่ เพื่อให้ดูง่ายและเป็นระบบ อันจะเรียบ
ร่อนต่อการคิดเข้าใจ การกำหนดจดจำ และการนำไปใช้ปฏิบัติต่อไป

ดังนั้น ก็จึงมีงานที่ต้องทำต่อไปอีก และเวลาก็กีย้อออกไป
เรื่อยๆ จนในที่สุด ก็ตกลงจัดได้ลงตัวเป็น ๓ หมวด จัดเป็นหมวด
ละ ๔ ข้อ ทำให้ดูง่ายสบายขึ้นมามากทีเดียว คือ จัดเป็น

ก) มีศีลวัตรประจำตน ได้แก่ ข้อ ๕ ๒ ๓ ๔

ข) เจริญกุศลเนืองนิตย์ ได้แก่ ข้อ ๘ ๖ ๗

ค) ทำชีวิตให้งามประณีต ได้แก่ ข้อ ๙ ๑๐ ๑๑ ๑๒

ถึงตอนนี้ ก็เป็นอันพอใจ ถือว่าใช้ได้ จึงยุติในขั้นสำคัญ ที่
ตกลงกันมาให้เริ่มนำออกตั้งต้นเผยแพร่ และชักชวนกันให้ปฏิบัติ
พร้อมกันนั้นก็ให้มีเวลาฟังเสียง เป็นการตรวจสอบให้มั่นใจ

เวลาผ่านไปๆ ก็มองเห็นจุดที่ควรจัดปรับ โดยเพิ่มเติมบ้าง
ทำให้กระชับหรือให้ชัดเจนขึ้นบ้าง โดยเฉพาะได้มีพระอาจารย์ที่
บอกว่าอยากให้แต่ละข้อมีหัวข้อย่อยๆ สั้นๆ กำกับไว้ ที่จะช่วยให้

หลักปฏิบัติ

๑๒ ข้อ

จัดเป็นหมวดหมู่

ให้ดูง่าย

เรียบเรียงต่อการคิดเข้าใจ

การกำหนดจดจำ

การนำไปใช้ปฏิบัติ

จำง่ายและใช้ตรวจสอบหรือวัดผลการปฏิบัติได้สะดวกยิ่งขึ้น

ในที่สุด เวลาผ่านมา ๕ เดือน เห็นว่าสูงงอมดีแล้ว พอได้โอกาส จึงปรับปรุงขัดเกลาเสริมเติมอีกครั้ง พร้อมทั้งตั้งหัวข้อย่อยสำหรับแต่ละข้อ เพื่อช่วยจำไว้ใช้ทบทวนและเป็นข้อตรวจสอบวัดผลจนเสร็จเรียบร้อย ก่อนสิ้นเดือนพฤศจิกายน ๒๕๕๒

เป็นอันว่า บัดนี้ เรามี “หลักชาวพุทธ” ซึ่งตั้งขึ้นไว้เป็นฐานที่มั่น เป็นศูนย์รวมความคิดจิตใจ และเป็นแกนร่วมของความประพฤติปฏิบัติ

หลักนั้น เป็นที่ตั้งตัวขึ้นมา แล้วเป็นที่ยึด เป็นที่ยัน ถ้าหย่อนลงมา ก็เป็นที่เกาะ ที่เหนียว ที่อิง ที่พิง จะใช้เป็นที่ผูกโยงไว้ หรือเชื่อมต่อให้ถึงกัน ก็ได้ บางทีก็ใช้เป็นจุดกำหนด เป็นที่หมาย เป็นเครื่องหมาย และเป็นเครื่องวัด ทั้งให้จับทิศทางได้และให้รู้ว่าจะไปได้อย่างไรแล้วแค่นั้น ยิ่งกว่านั้น ก็เป็นศูนย์กลางที่มารวมกัน

ถ้าไม่มีหลัก ก็จะไม่คงที่ วกว้าง เรือยเปื่อย เรววน และเลือนลอย เมื่อมีหลัก ก็มีจุดตั้งต้นที่โยงต่อไปให้ถึงจุดหมาย ทำให้เกิดความเข้มแข็ง มั่นคง พร้อมเพรียงสามัคคีผนึกกำลังกันได้ เป็นกำลังส่งเสริมแก่กัน ให้สามารถทำการได้สำเร็จบรรลุจุดหมาย

ถ้าชาวพุทธมีหลัก และตั้งหลักมั่นไว้ แต่ละคนก็จะเข้มแข็ง มั่นคง มีทิศทาง มุ่งมั่นก้าวหน้า เจริญอกงาม มีความสุขสดใส ส่วนรวมก็จะมีจุดหมายให้รู้ร่วมกัน ให้มารวมกัน พร้อมเพรียง

หลักชาวพุทธ

ตั้งขึ้นไว้เป็น

ฐานที่มั่น

เป็นศูนย์รวมความคิด

จิตใจ และ

เป็นแกนร่วม

ของความประพฤติปฏิบัติ

หลัก

เป็นที่ตั้งตัวขึ้นมา

เป็นที่ยึด ที่ยัน

เป็นจุดกำหนด

เป็นที่หมาย

เป็นเครื่องหมาย

เป็นเครื่องวัด

ให้จับทิศทางได้

ให้รู้ว่าจะไปแล้วแค่นั้น

ฉะนั้น

เมื่อได้ชื่อว่าเป็นชาวพุทธ

ก็อย่ามัวแคว้งคว้าง ลังเล

แต่

จงเป็นคนมีหลัก

พร้อมใจชวนกัน

นำเอา “หลักชาวพุทธ”

นี้มาใช้

ปฏิบัติอย่างจริงจัง

ให้เกิดความมั่นใจ

แล้วพากันก้าวหน้า

หลักชาวพุทธ

เน้นเป้าหมายไว้ที่เด็ก

ต้องอาศัยผู้ใหญ่

ที่จะโน้มน้าวชักนำ

ชาวพุทธทั่วไป

อย่างน้อยก็สามารถ

เตือนสติตน

จึงถือเป็นหน้าที่

ที่จะต้องปฏิบัติ

จริงใจและจริงจัง

เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน แล้วทุกคนก็จะได้ช่วยกันสร้างสรรค์พัฒนา
ให้สังคมประเทศชาติรุ่งเรืองเกษมศานต์ ให้โลกมีสันติสุขอันไพศาล

ฉะนั้น เมื่อได้ชื่อว่าเป็นชาวพุทธ ก็อย่ามัวแคว้งคว้าง ลังเล
เลื่อนไหล จนกลายเป็นคนที่อยู่กันอย่างเลื่อนลอย รอดตามกระแส
ขออย่าได้เป็นอย่างนั้นเลย แต่จงเป็นคนมีหลัก โดยพร้อมใจชวนกัน
นำเอา “หลักชาวพุทธ” นี้ มาใช้ เอาจามาปฏิบัติกันอย่างจริงจัง ให้เกิด
ความมั่นใจ แล้วพากันก้าวหน้าไปอย่างมั่นคง ในมรรคาแห่งชีวิต
ที่ติงามมีความสุขสดใส และในวิถีแห่งสังคมที่อุดมเกษมศานต์

ใน “หลักชาวพุทธ” ที่แสดงต่อไปนี้ ได้กล่าวคำสรุปลงท้าย
โดยย้ำความสำคัญและเน้นเป้าหมายไว้ที่เด็ก ไม่ว่าจะเป็นลูก
หลาน หรือนักเรียนก็ตาม ทั้งนี้ เพราะเด็กเป็นผู้ที่เพิ่งเริ่มต้นที่จะ
ก้าวเข้าสู่การปฏิบัติ และจะเป็นอนาคตของสังคมสืบต่อไป จึงต้อง
ยกขึ้นมาระบุไว้ให้ใส่ใจเป็นพิเศษ

เฉพาะอย่างยิ่ง เด็กยังไม่มีประสบการณ์เกี่ยวข้อง หรือมีพื้น
ความรู้ความเข้าใจในเรื่องนี้มาก่อน จะต้องอาศัยผู้ใหญ่ คือ พ่อแม่
ผู้ปกครอง และครูอาจารย์ เป็นกัลยาณมิตร หรือเป็นปัจจัยภายนอก
ที่จะโน้มน้าวชักนำ ดังคำที่เน้นย้ำถึงความสำคัญของเด็กนั้น ก็เป็น
การกล่าวกะผู้ใหญ่ นั่นเอง เท่ากับบอกฝากไว้ให้บรรดาผู้ใหญ่เอาใจใส่
ดำเนินการจนมั่นใจว่าเด็กๆ ทั้งหลาย จะถือปฏิบัติหลักชาวพุทธ
และก้าวไปในพัฒนาการแห่งสิกขาได้อย่างแนใจ

ส่วนตัวผู้ใหญ่เอง คือประชาชน หรือชาวพุทธทั่วไปนั้น นับว่า
เป็นผู้ที่พอจะพึ่งพาตนเองได้ อย่างน้อยก็สามารถเตือนสติของตน
จึงถือว่าเป็นหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติหลักชาวพุทธนี้เองด้วยความใส่ใจ

ไม่ประมาณ เพื่อความสุขความเจริญพัฒนาของตน อีกทั้งจะต้องมีความจริงใจและจริงจังในการปฏิบัตินั้น ในฐานะที่เป็นผู้นำ และเป็นแบบอย่างให้แก่เด็กๆ หรืออนุชนทั้งหลาย

ถ้าจะให้ নামว่าชาวพุทธมีความหมาย ถ้าจะให้ชีวิตดีงาม เป็นอยู่ด้วยความมั่นใจ และถ้าจะให้สังคมสุขสันต์มั่นคง ทุกคน ในทุกถิ่น ทุกบ้าน ทุกฐาน ทุกวงงาน ทุกวงการ จะต้องตื่นตัวขึ้นมา ตั้งใจพัฒนาตนพัฒนาชีวิตและทุกกิจกรรมด้วยสัจจะ เริ่มด้วยชวนกัน ปฏิบัติตามหลักชาวพุทธอย่างจริงจัง หากทำได้เช่นนี้ ผลดีที่มุ่งหวัง ก็จะสัมฤทธิ์ดังที่หมายอย่างแน่นอน

ถ้าจะให้ नामว่า
ชาวพุทธ

มีความหมาย

ทุกคน

ในทุกถิ่น

ทุกบ้าน

ทุกฐาน

ทุกวงงาน

ทุกวงการ

ต้องตื่นตัวขึ้นมา

ตั้งใจพัฒนาตน

ด้วยสัจจะ

ต้องมี

ความจริงใจ

และจริงจัง

ในการปฏิบัติ

ในฐานะที่เป็นผู้นำ

เป็นแบบอย่างให้เด็ก

หรืออนุชน

หลักชาวพุทธ

๐๐๐

ปัจจุบันนี้ ปัญหาสำคัญยิ่งอย่างหนึ่ง ซึ่งปรากฏชัดในสังคม คือการที่คนมากมายเป็นชาวพุทธกันเพียงในนาม โดยไม่มีทั้ง ความรู้และการปฏิบัติของชาวพุทธ สภาพเช่นนี้เป็นเหมือนเมฆ หมอกที่บดบังแสงสว่างและความงามแห่งคุณค่าของพระพุทธศาสนา นอกจากตัวบุคคลนั้นจะไม่เจริญงอกงามในธรรมแล้ว สังคมก็ สูญเสียประโยชน์มากมายที่พึงได้จากพระพุทธศาสนา จึงเป็น ปัญหาร้ายแรงที่ควรตื่นตัวขึ้นมาเร่งแก้ไข

คำว่า “ชาวพุทธ” มิใช่เป็นถ้อยคำที่พึงเรียกขานกันอย่าง เลื่อนลอย บุคคลที่จะเรียกได้ว่าเป็น “ชาวพุทธ” จะต้องมีหลักการ มี คุณสมบัติประจำตัว และมีมาตรฐานความประพฤติ ที่รองรับ ยืนยัน และแสดงออกถึงความเป็นชาวนั้น

หลักการ และปฏิบัติการ ที่เรียกว่า “หลักชาวพุทธ” ดังต่อไปนี้ เป็นภูมิธรรมขั้นพื้นฐานของชาวพุทธ

ผู้ที่ตั้งมั่นอยู่ในหลักการ และดำเนินตามปฏิบัติการนี้ นอกจาก เป็นชาวพุทธสมแก่นามแล้ว จะมีชีวิตที่พัฒนาก้าวหน้างอกงาม และ ช่วยให้สังคมเจริญมั่นคงดำรงอยู่ในสันติสุข เป็นผู้สืบต่อวิถีชาวพุทธ ไว้ พร้อมทั้งรักษาธรรมและความเกษมศานต์ให้แก่โลก

“หลักชาวพุทธ” อันพึงถือเป็นบรรทัดฐาน มีดังต่อไปนี้

หลักชาวพุทธ

๑. หลักการ

๑. **ฝึกแล้วคือเลิศมนุษย์:** ข้าฯ มั่นใจว่า มนุษย์จะประเสริฐเลิศสุด แม้กระทั่งเป็นพุทธะได้ เพราะฝึกตนด้วยสิกขา คือการศึกษา
๒. **เฝ้าพุทธคุณเป็นสรณะ:** ข้าฯ จะฝึกตนให้มีปัญญา มีความบริสุทธิ์ และมีเมตตากรุณา ตามอย่างองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า
๓. **ถือธรรมะเป็นใหญ่:** ข้าฯ ถือธรรม คือความจริง ความถูกต้อง ดีงาม เป็นใหญ่ เป็นเกณฑ์ตัดสิน
๔. **สร้างสังคมให้เยี่ยงสังฆะ:** ข้าฯ จะสร้างสังคมตั้งแต่ในบ้าน ให้มีสามัคคี เป็นที่มาเกื้อกูลร่วมกันสร้างสรรค์
๕. **สำเร็จด้วยกระทำความดี:** ข้าฯ จะสร้างความสำเร็จด้วยการกระทำที่ดีงามของตน โดยพากเพียรอย่างไม่ประมาท

๒. ปฏิบัติการ

ข้าฯ จะนำชีวิต และร่วมนำสังคมประเทศชาติ ไปสู่ความดีงาม และความสุขความเจริญ ด้วยการปฏิบัติ ดังต่อไปนี้

ก) มีศีลวัตรประจำตน

๑. **บุขาบุญนีย์:** มีปกติกราบไหว้ แสดงความเคารพ ต่อพระรัตนตรัย บิดามารดา ครูอาจารย์ และบุคคลที่ควรเคารพ
๒. **มีศีลห่างอบาย:** สมาทานเบญจศีล ให้เป็นนิจศีลคือหลักความประพฤติประจำตัว ไม่มีดมัวด้วยอบายมุข
๓. **สาธยายพุทธมนต์:** สวดสาธยายพุทธวจนะหรือบทสวดมนต์ โดยเข้าใจความหมาย อย่างน้อยก่อนนอนทุกวัน

๕. **ฝึกฝนจิตด้วยภาวนา:** ทำจิตใจให้สงบ ผ่องใส เจริญสมาธิ อันคำจูนสติที่ตื่นตัว หนุนปัญญาที่รู้ทั่วชัดเท่าทัน และอธิษฐานจิตเพื่อจุดหมายที่เป็นกุศล วันละ ๕-๑๐ นาที

ข) เจริญกุศลเนืองนิตย์

๕. **ทำกิจวัตรวันพระ:** บำเพ็ญกิจวัตรวันพระ ด้วยการตักบาตร หรือแผ่เมตตา ฟังธรรม หรืออ่านหนังสือธรรม โดยบุคคลที่บ้าน ที่วัด ที่โรงเรียน หรือที่ทำงาน ร่วมกัน ประมาณ ๑๕ นาที
๖. **พร้อมสละแบ่งปัน:** เก็บออมเงิน และแบ่งมาบำเพ็ญทาน เพื่อบรรเทาทุกข์ เพื่อบูชาคุณ เพื่อสนับสนุนกรรมดี อย่างน้อยสัปดาห์ละ ๑ ครั้ง
๗. **หมั่นทำคุณประโยชน์:** เพิ่มพูนบุญกรรม บำเพ็ญประโยชน์ อุทิศแด่พระรัตนตรัย มารดาบิดา ครูอาจารย์ และท่านผู้เป็นบุพการีของสังคมแต่อดีตสืบมา อย่างน้อยสัปดาห์ละ ๑ ครั้ง
๘. **ได้ปราโมทย์ด้วยไปวัด:** ไปวัดชมอารามที่รื่นรมย์ และไปร่วมกิจกรรมทุกวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา และวันสำคัญของครอบครัว

ค) ทำชีวิตให้งามประณีต

๙. **กินอยู่พอดี:** ฝึกความรู้จักประมาณในการบริโภคด้วยปัญญา ให้กินอยู่พอดี
๑๐. **มีชีวิตงดงาม:** ปฏิบัติกิจส่วนตน ดูแลของใช้ของตนเอง และทำงานของชีวิต ด้วยตนเอง ทำได้ ทำเป็น อย่างงดงามน่าภูมิใจ
๑๑. **ไม่ตามใจจนหลง:** ชมรายการบันเทิงวันละไม่เกินกำหนดที่ตกลงกันในบ้าน ไม่มัวว่สำเร็จสำราญปล่อยตัวให้หลงหลงไหลไปตามกระแสสิ่งล่อเร้าชวนละเลิง และมีวันปลอดการบันเทิงอย่างน้อยเดือนละ ๑ วัน
๑๒. **มีองค์พระครองใจ:** มีสิ่งที่บูชาไว้สักการะประจำตัว เป็นเครื่องเตือนใจให้ระลึกถึงพระคุณของพระรัตนตรัย และตั้งมั่นอยู่ในหลักชาวพุทธ

ด้วยการปฏิบัติ ๓ หมวด ๑๒ ข้อนี้ ข้าพเจ้าเป็นชาวพุทธแท้จริง
ที่มั่นใจว่า จะสามารถรักษารธรรมไว้ และร่วมนำโลกไปสู่สันติสุข
บุคคลที่ถือปฏิบัติตาม “หลักชาวพุทธ” ดังกล่าวมานี้ เป็นผู้
มีภูมิธรรมพื้นฐานของชาวพุทธ จึงเป็นชาวพุทธที่แท้จริง สมกับชื่อที่
เรียกขาน

แรกที่สุด พ่อเด็กเกิดมา ลืมตาดูโลก การศึกษาก็เริ่ม ลูกจะเห็น
โลกและมองโลกอย่างไร ก็อยู่ที่พระพรหมคือพ่อแม่จะชี้แสดงชักนำ
ให้การศึกษาเดินหน้าไป ดังนั้น ถ้าจะให้แน่ใจและมั่นใจที่สุด การ
ปฏิบัติตามหลักชาวพุทธจึงต้องเริ่มต้นตั้งแต่ที่บ้าน โดยการนำของ
บูรพาจารย์ คือคุณพ่อคุณแม่ ที่แน่แท้ว่าเป็นครูคนแรกของลูก

เมื่อเด็กมาเข้าโรงเรียน คือเริ่มเข้าสู่ระบบการศึกษา ถือว่า
เป็นจุดกำหนดในการแสดงความเป็นผู้ศึกษาให้ปรากฏชัดเจน
ออกมา เท่ากับบอกแจ้งว่าจะตั้งต้นเล่าเรียนศึกษาอย่างจริงจัง ให้สม
นามที่เรียกว่าเป็น “นักเรียน”

ในขณะที่เริ่มแสดงความเป็นนักเรียนนั้น เด็กก็ควรได้โอกาส
ที่จะเริ่มแสดงความเป็นชาวพุทธของตนให้ปรากฏชัดออกมาด้วย
เช่นเดียวกัน เพื่อให้กระบวนการของการศึกษาทุกส่วนประสาน
เกื้อกูลและกลมกลืนกัน ดำเนินไปอย่างครบองค์ สมที่จะเรียกว่า
เป็นไตรสิกขา

เมื่อเด็กมีภูมิธรรมพื้นฐานของชาวพุทธ ด้วยการถือปฏิบัติตามหลักชาวพุทธข้างต้นนี้ ความเป็น “ชาวพุทธ” ของเด็กก็จะเริ่มปรากฏชัดเจนออกมา เป็นนิมิตหมายว่าชีวิตของเธอจะออกงามก้าวหน้าไปในพัฒนาการแห่งการศึกษา ดูดวงอาทิตย์ที่อุทัยแล้วก็จะขึ้นสูงเด่นงามสง่าทอแสงเจิดจ้าให้แสงสว่างและพลังอันอำนวยความสัมฤทธิ์สมหวังและความรุ่งเรืองทุกประการ

อุทัยแห่งชีวิตการศึกษาของเด็ก ก็หมายถึงอุทัยแห่งปวงความหวังของครอบครัว ของสังคม และของมนุษยชาติทั้งมวล อันเป็นหลักประกันให้มั่นใจว่า มนุษย์ที่ได้พัฒนาดีแล้วนี้ จะสามารถรักษาธรรมไว้ และนำโลกไปสู่สันติสุขได้ อย่างแน่นอน

ภาคผนวก

การดำเนินงาน “หลักชาวพุทธ” ในปี ๒๕๕๒

สืบเนื่องมาจาก “บันทึกนำ” ของท่านเจ้าคุณอาจารย์ **พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต)** ได้กล่าวไว้ถึงพุทธบริษัทกลุ่มหนึ่งได้หยิบยกเรื่องที่คนพุทธไม่มีหลักยึดเพื่อการปฏิบัติตนให้เป็นชาวพุทธที่ถูกต้องดีงาม ไม่เข้าใจหลักการของพระพุทธศาสนา ที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้ ทั้งยังมีความเห็นพ้องต้องกันว่า การกระทำเช่นนั้นได้ทำให้สังคมไทยซึ่งเป็นคนนับถือศาสนาพุทธถึงกว่าร้อยละ ๙๐ และเคยเป็นสังคมสงบสุขมายาวนาน กลายเป็นสังคมเสื่อมโทรม คนในสังคมจำนวนมากไม่รู้จักแยกแยะความดี ความชั่ว ปล่อยให้กิเลส อบายมุข มีอำนาจครองตัวครองใจมากขึ้นทุกที จนกระทั่งบ้านเมืองปั่นป่วนยุ่งเหยิง สิ่งที่ไม่เคยคิดเคยฝันว่าจะเกิดให้เห็นในชาติภพนี้ ก็ได้พบได้เห็น นั่นคือ แม้แต่สถาบันศาสนา สถาบันสงฆ์ และสถาบันพระมหากษัตริย์ ซึ่งเคยเป็นสิ่งที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ เคยเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนไทยทั้งชาติ ก็ยังถูกบั่นทอน จาบจ้วง เพื่อหวังทำลายและเปลี่ยนไปเป็นอย่างอื่น

พุทธบริษัทกลุ่มนี้ประกอบด้วยบุคคลจากหลากหลายอาชีพ ซึ่งมีคุณวุฒิและวัยวุฒิต่างๆ กัน แต่มีจิตใจดวงเดียวกัน คือ ต่างก็ยึดถือ **พระพุทธศาสนาเป็นที่พึ่ง** เป็นสรณะในการดำรงชีวิต ทั้งยังมีจุดมุ่งหมายในแนวทางเดียวกันคือ ประสงค์จะ **ให้ชีวิตและสังคมของประเทศไทย (ตลอดจนของโลก) เป็นสังคมสันติสุขอย่างแท้จริง** ดังนั้น จึงมีการรวมกลุ่มกันขึ้น ใช้ชื่อว่า **“กลุ่มชาวพุทธ ๒๕๕๒”** โดยน้อมนำ **“หลักชาวพุทธ”** ซึ่งท่านเจ้าคุณอาจารย์ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต) ได้เมตตาวางแนวทางไว้ มาเป็นเป้าหมายของกลุ่ม เพื่อดำเนินการสานต่อให้เป็นรูปธรรม และนำเสนอสู่สังคมในวงกว้างต่อไป

กลุ่มฯ ได้เริ่มงานด้วยการ**จัดพิมพ์แผ่นพับ “หลักชาวพุทธ”** ขึ้นก่อนเพื่อเผยแพร่ โดยแผ่นพับนี้ได้รับการออกแบบและปรับปรุงรูปแบบขึ้นตามลำดับ ผู้ที่ได้รับ ได้อ่านต่างก็เกิดความประทับใจ เนื่องด้วยสาระธรรมที่ท่านเจ้าคุณอาจารย์ร้อยเรียงขึ้นนั้นมีความงดงามไพเราะ คล่องจอง ส่องรับกันทุกข้อ เพื่อให้เกิดการปฏิบัติตรงตามหลักของพระพุทธองค์ กลุ่มฯ ใคร่ขออนุญาตนำส่วนหนึ่งของบทกวีของ**คุณเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์** (ผู้ได้รับรางวัลกวีซีไรต์ และศิลปินแห่งชาติสาขาวรรณศิลป์) ที่ประพันธ์ไว้เมื่อวันที่ ๗ มกราคม ๒๕๕๓ เพื่อเป็นการถวายเป็นแด่ท่านเจ้าคุณอาจารย์ ในมงคลอายุ ๗๒ ปี มาประกอบไว้ เพื่อให้เห็นความชัดเจน ดังนี้

“...พระกัลยาณธรรม อันนำทาง
งามทั้งต้น ทั้งกลาง กระจำงแจ้ง
งามกระทั้ง เบื้องปลาย กระจ่ายแจ้ง
สว่างแสงแห่งธรรม ล้ำเลิศลบ...”

เมื่อประกอบกับการออกแบบจัดวางรูปที่ประณีต งดงาม
โดย**พระชัยยศ พุทธิวิโร** ด้วยแล้ว แผ่นพับหลักชาวพุทธ จึงมี
คุณค่ายิ่งสำหรับผู้ที่ได้รับจะเก็บรักษาไว้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งแผ่นพับ
ชุดที่พิมพ์เพื่อถวายเป็นพระราชกุศลแด่ **พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว** เมื่อวันที่ ๕ ธันวาคม ๒๕๕๒ และปฏิทินตั้งโต๊ะ
๑๒ เดือนนั้น เป็นที่ชื่นชมของทุกคนที่ได้รับ

งานสำคัญที่ได้จัดขึ้นควบคู่ไปกับการจัดพิมพ์และแจก
แผ่นพับคือ การนำเสนอ “**หลักชาวพุทธ**” ต่อชุมชนชาวพุทธใน
องค์กรที่สนใจ เริ่มต้นด้วย กลุ่มงานส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม
สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร ชมรมส่งเสริมจริยธรรมและ
คุณภาพชีวิต **ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน)** และชมรมอายุ
วัฒนา **โรงพยาบาลนครธน** โดยกลุ่มฯ ได้จัดเป็นการเสวนาธรรมขึ้น
พร้อมทั้งได้กราบนิมนต์ท่าน**พระครูปลัดสุวัฒนพรหมคุณ** (อินศร
จินตปาณฺโญ) รองเจ้าอาวาสวัดญาณเวศกวัน และ**พระการุณย์
กุศลนโนโท** ไปแสดงธรรม เพื่อเป็นการสื่อสารถึงชุมชนชาวพุทธ

เหล่านั้นโดยตรง ให้เกิดความเข้าใจในสาระ คุณค่า ของหลักชาวพุทธ ทั้งหลักการและปฏิบัติการ เพียงพอที่จะทำให้เกิดการปฏิบัติตนในชีวิตประจำวันได้ อันปรากฏผลตอบรับอย่างดี ภารกิจดังกล่าวจึงเป็นกิจกรรมหลักที่จะสืบเนื่องไปในปีต่อไป ที่กลุ่มฯ สามารถออกไปพบปะ ณ องค์การต่างๆ ที่เสนอขอมาได้

แผ่นพับที่แจกไปในวงกว้างนี้ส่วนหนึ่งได้รับการสนับสนุนจาก**พระอาจารย์มิตซูโอะ คเวสโก** เจ้าอาวาสวัดสุন্নทวาราม (วัดสาขาลำดับที่ ๑๑๗ ของวัดหนองป่าพง) ที่ใช้เป็นแนวทางในการอบรมปฏิบัติธรรม ซึ่งได้จัดขึ้นตลอดปีและมีผู้เข้าอบรมปีละนับหมื่นคน และได้เข้าสู่ **สำนักการศึกษา กทม.** อย่างไม่เว้นทางการ โดยผ่านทาง **อาจารย์หม่อมดุษฎี บริพัตร ณ อยุธยา** ซึ่งได้จัดการอบรมครู กทม. รอบแรกประมาณ ๔๕๐ โรงเรียน ต่อเนื่องมาตั้งแต่เดือนตุลาคม ๒๕๕๒ และเริ่มรอบที่สองในกลุ่มเดิมแล้ว จนถึงเดือนเมษายน ๒๕๕๓

สำหรับหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องกับศาสนาและวัฒนธรรมนี้ กลุ่มฯ ได้ประสานงานกับ**กองวัฒนธรรม สำนักวัฒนธรรม กีฬาและการท่องเที่ยว กรุงเทพมหานคร** และได้รับการตอบรับอย่างดียิ่ง เนื่องจากกองวัฒนธรรมฯ มีหน้าที่หลักคือการนำเสนอสิ่งที่เป็ศิลปะวัฒนธรรม ตลอดจนเอกลักษณ์อันดีงามของความเป็นไทยให้กับสังคมอยู่แล้ว การร่วมมือกันระหว่างกองวัฒนธรรมฯ และ

กลุ่มฯ จึงเป็นช่องทางที่สอดคล้องกันได้ดีด้วยดี เริ่มต้นที่การจัดนิทรรศการมัลติมีเดียสื่อผสมในชื่อ “เป๋ม้ง ปาฏิโมกข์” (รู้จักอย่างพุทธ) เนื่องในวันมาฆบูชา ระหว่างวันที่ ๒๔ – ๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๓ ณ หอศิลปวัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานคร และที่ศูนย์กีฬาจาริเบญจทัศ หรือสวนรถไฟ เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร รวมทั้งได้มีการวางแผนงานที่จะร่วมมือกันในการจัดงานสำหรับวันสำคัญทางศาสนาต่อไปอีก คือ วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา และวันเข้าพรรษา ตลอดจนวันสำคัญของชาติ เช่น วันฉัตรมงคล วันเฉลิมพระชนมพรรษา เป็นต้น

นอกจากนี้ กลุ่มฯ ยังได้จัดทำสื่อเทคโนโลยี ได้แก่ **เว็บไซต์หลักชาวพุทธ** โดยใช้ชื่อว่า www.chaobuddha.com เพื่อให้เป็นศูนย์กลางในการประชาสัมพันธ์ข้อมูล ข่าวสารของกลุ่ม ไปยังสังคมของผู้ที่ใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์กันเป็นประจำ โดยเฉพาะเมื่อมีการ**ลงทะเบียนเป็นสมาชิก**ของการเริ่มต้นปฏิบัติตนตามหลักชาวพุทธด้วย ก็จะทำให้มีการสื่อสารสองทางเกิดขึ้นได้อย่างง่ายดายและรวดเร็ว

ในด้าน**สื่อโทรทัศน์**นั้น นับว่าเป็นสื่อที่กลุ่มฯ เข้าถึงได้ค่อนข้างยาก เนื่องจากสื่อที่เป็นฟรีทีวีและแพร์หลายได้กว้างขวางที่สุดนั้น เป็นสื่อที่ต้องซื้อเวลาออกอากาศ ในขณะที่ส่วนใหญ่แล้วกลุ่มฯ สามารถเข้าถึงได้เพียงโทรทัศน์ผ่านดาวเทียม หรือโทรทัศน์

ออนไลน์ ซึ่งแพร่ภาพได้ในวงที่แคบกว่าและมีผู้รับชมได้จำกัดกว่า
 อย่างไรก็ตาม กลุ่มฯ ก็ได้รับการสนับสนุนอย่างดียิ่งจาก “มูลนิธิ
รวมใจเผยแผ่ธรรมะ” ซึ่งมีรายการช่อง**ธรรมะทีวี** (Dharma TV)
 โดยได้รับการแบ่งเวลาให้จากสถานีโทรทัศน์เฉลิมพระเกียรติผ่าน
 ดาวเทียม (หรือที่รู้จักกันว่าเป็นช่องการศึกษาทางไกลผ่าน
 ดาวเทียมนั่นเอง) ธรรมะทีวีได้นำเสนอเรื่องหลักชาวพุทธหลายครั้ง
 เริ่มต้นตั้งแต่วันที่ท่านเจ้าคุณอาจารย์ได้แสดงธรรมเรื่องหลักชาว
 พุทธ เมื่อวันอาสาฬหบูชา ๗ กรกฎาคม ๒๕๕๒ และวันปฐมฤกษ์
 การสมათานหลักชาวพุทธ ในวันเข้าพรรษา ๘ กรกฎาคม ๒๕๕๒

นอกจากนี้ กลุ่มฯ ยังได้ร่วมเป็นวิทยากรรับเชิญในรายการ
รักเมืองไทย ตอน “ร่วมนำสังคมไทยไปสู่ความสุข” ออกอากาศ
 วันที่ ๔ มีนาคม ๒๕๕๓ ทางสถานีโทรทัศน์ทีเอ็นเอ็น ๒ (TNN 2)
 โดยมี ดร.สิริกร มณีรินทร์ เป็นผู้ดำเนินรายการ

อนึ่ง การนำเสนอผ่านสื่อโทรทัศน์ วิทยู ตลอดจนสิ่งพิมพ์
 ต่างๆ นั้น เป็นกิจกรรมที่ต้องใช้บุคลากรและเวลามากพอสมควร
 เพื่อให้มีผลงานต่อเนื่อง จึงเป็นเป้าหมายในระดับรองจากการจัด
 กิจกรรมในรูปแบบที่กลุ่มฯ กำลังดำเนินการอยู่ ดังนั้น หากผู้ใด
ประสงค์จะช่วยเหลืองานผ่านสื่อสาธารณะ ก็ขอเชิญชวน
 มาร่วมมือช่วยกันต่อไป

สำหรับการจัดกิจกรรมต่อเนื่องที่วัดญาณเวศกวันนั้น สามารถกระทำได้ง่าย เพราะเป็นวิสัยของคนพุทธอยู่แล้วที่จะไปวัดในวันสำคัญทางพุทธศาสนา ดังนั้น หลังจากกิจกรรมที่ได้กล่าวมาแล้วเมื่อวันอาสาฬหบูชา และวันเข้าพรรษา ประจำปี ๒๕๕๒ กิจกรรมที่สืบเนื่องมาก็คือ วันออกพรรษา ๔ ตุลาคม ๒๕๕๒ และวันงานบุญทอดกฐินสามัคคี คือวันที่ ๑๘ ตุลาคม ๒๕๕๒ ซึ่งได้มีการจัดกิจกรรมเล็กๆ มีการนำเสนอผลการปฏิบัติตนตามหลักชาวพุทธ จากผู้ที่ได้ปฏิบัติจริงด้วย

การจัดกิจกรรมต่อเนื่องที่วัดนี้ได้กระทำมาถึงต้นปีนี้ คือวันที่ ๑๐ มกราคม ๒๕๕๓ กลุ่มฯ และโรงเรียนสยามสามไตรได้จัดกิจกรรม “วันเด็ก” โดยได้นำหลักชาวพุทธมาสร้างเป็นเกมส์ให้เด็กๆ ได้ร่วมสนุกและจดจำหลักการได้อย่างง่ายดายด้วย

“กลุ่มชาวพุทธ ๒๕๕๒” มีความพยายามอย่างไม่ทอดทิ้งในการที่จะนำ “หลักชาวพุทธ” เสนอสู่สังคม ให้เกิดการปฏิบัติตนจนเกิดเอกลักษณ์ของคนพุทธขึ้นในวิถีชีวิตปัจจุบัน ซึ่งท่านเจ้าคุณอาจารย์ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต) ได้แสดงไว้ว่า “ให้เห็นชัดว่าเป็นหลักแห่งความดีงามที่จะนำมาปฏิบัติได้จริง และจะเกิดความเจริญพัฒนาที่เป็นไปเพื่อประโยชน์สุขอย่างแท้จริงและยั่งยืนแก่ชีวิตและสังคม สมที่จะรังสรรค์อุดมการณ์ของประเทศชาติ และอนุวัตตามพระพุทธานุศาสน์” ดังนั้น

กลุ่มฯ ก็เชื่อว่า ด้วยอนุภาพของความเมตตาที่ได้รับจากท่านเจ้าคุณ
อาจารย์ ด้วยเจตนาดีและความมุ่งมั่นอย่างแท้จริงของสมาชิก
ทุกคน ย่อมจะยังผลให้บรรลุถึงเป้าหมายคือเกิดเอกลักษณ์ของ
คนพุทธขึ้นในสังคมไทย ในอนาคตกาลอันใกล้นี้ได้อย่างแน่นอน

กลุ่มชาวพุทธ ๒๕๕๒

กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๕๕๓

ท้ายเล่ม

เล่าไว้จาก “Read me first”

(เบื้องหลังการทำงานหนังสือหลักชาวพุทธ)

กลุ่มชาวพุทธ ๒๕๕๒ ได้กราบขออนุญาตท่านเจ้าคุณอาจารย์ นำ “Read me first” คือ บทนำทาง ชี้แจง อธิบาย สื่อสาร ระหว่าง การทำหนังสือของท่านเจ้าคุณอาจารย์ มาลงต่อท้ายเล่ม

เป็นการคารวะสักการะต่อครูบาอาจารย์ ด้วย
ต้องการให้ผู้อ่านทั้งหลาย ศิษย์ทั้งหลายได้มี
โอกาสเห็นการทำงานอันละเอียดลออ ประณีต
งดงาม กระจ่าง ชัดเจน สะอาด มีระเบียบ บริสุทธิ์
ตลอดจนเรียกได้ว่า น่าอัศจรรย์

อัศจรรย์ในธรรมะที่ท่านเจ้าคุณอาจารย์นำมาร้อยเรียง เพิ่มเติม
ปรับแก้ เชื่อมต่อบทต่อบท ด้วยถ้อยคำ สำนวน ลึกซึ้ง ด้วย
ความหมายสื่อความเข้าใจ จนกระทั่งถึงต้องคลั่งจองกันอีกด้วย
อัศจรรย์ในความเพียร เพื่อประโยชน์สูงสุดต่อส่วนรวม เพื่อการ
สร้างเด็กและผู้ใหญ่ขึ้นในวิถีของพระพุทธเจ้า อันเป็นการศึกษาที่แท้
สมบูรณ์ สูงสุดของมนุษยชาติ

คงเหลือแต่พวกเรา ผู้ต้องศึกษา พากเพียร เรียนรู้ ฝึกตน สนองคุณ
 ในฐานะศิษย์ตถาคต และศิษย์มีครูบาอาจารย์ ผู้นำทาง ผู้เป็นเลิศ
 ดังเช่นนี้

ความสูงสุดของพระสงฆ์เจ้ายังมีปรากฏใน
 ปัจจุบันกาล ดังนั้น การสืบทอดพระพุทธศาสนาไป
 ให้ลูกหลานรุ่นหลังจึงเป็นสิ่งสำคัญ เราทุกคนยัง
 นับว่าเป็นผู้มีบุญยิ่งนัก

โยมคณะผู้จัดทำมีความปลื้มปิติสูงสุดในชีวิต ที่ได้
 ทำงานหนังสือนี้ถวายไว้ในพระพุทธศาสนา

ขอกราบสักการะบูชาพระรัตนตรัย

และครูบาอาจารย์ผู้ทรงคุณ มา ณ ที่นี้

กลุ่มชาวพุทธ ๒๕๕๒

กรกฎาคม ๒๕๕๓

เจริญพร กลุ่มชาวพุทธ ๒๕๕๒

งานจัดปรับ *สยามสามไตร* บทที่ ๖ เป็น คู่มือหลักชาวพุทธ

ตามที่ได้ส่งชื่อเพื่อเลือกมา ๕ อย่าง เมื่อ ๒๙ พ.ย. ๕๒ ต่อมา ได้รับแจ้ง ณ ๓ ธ.ค. ๕๒ ว่า “**กลุ่มชาวพุทธ ๒๕๕๒**” เลือกชื่อว่า “**จุดเริ่มจุดร่วม ที่มารวมกันรุ่งโรจน์**” และประสงค์ให้ปรับแก้ – เพิ่มเติม ในบางเรื่องบางประเด็น

อาตมาได้ปรับปรุง – เพิ่มเติม หลายแห่ง ทำให้หนังสือหนาขึ้น จาก ๕๓ เป็น ๕๗ หน้า ดังนี้

- ก) ได้ปรับแก้เพิ่มเติม ทั้งทุกแห่งที่แจ้ง และที่อื่นๆ ซึ่งเห็นสมควร ได้แก่ที่**ทำแถบสีชมพู**ไว้ เฉพาะอย่างยิ่ง ที่เพิ่มเติมค่อนข้างมาก คือ

หน้า ๗ “บันทึกนำ” เพิ่มเติม ๔ บรรทัด

หน้า ๑ เพิ่มเติม ๒ หน้าเศษ (หน้า ๑ ถึงกลางหน้า ๓)

หน้า ๔๔ “หลักชาวพุทธ” ข้อ ๑๐, ๑๑ ได้เขียนอธิบายเพิ่ม ๑ หน้าเศษ (เลื่อนเป็นหน้า ๔๖-๔๗)

หน้า ๔๗ เพิ่มเติม ๑ หน้า (เลื่อนเป็นหน้า ๕๒, ความส่วนนี้ เห็นว่าไม่ควรเขียนมาก เพราะเขียนทำนองนี้แล้ว หลายแห่ง ที่โน่นที่นี้ เกรงจะคล้ายว่าเป็นการปลุกใจ บ่อยเกินไป จะเพ้อหรือเผลอไปเสีย)

- ข) ส่วนอื่นที่เป็นข้อปลีกย่อย คือ ในสารบัญ บรรทัด ๑๒ “การศึกษา นี้ สร้างโลกที่เป็นสุข ไร้การเบียดเบียน” มาจากหัวข้อใหญ่ หน้า ๓๖ ซึ่งมีที่จำกัด ต้องลงในบรรทัด ได้เปลี่ยนแค่เป็นว่า “ศึกษาพัฒนาคนดี สร้างโลกที่เป็นสุข ไร้การเบียดเบียน”, ส่วนนอกจากนี้ คงไม่ต้องกล่าวถึง

ค) **จบหน้า ๔๘** (บัดนี้คือ หน้า ๕๒) เรื่องเพิ่มเติมจบ คือ กระบวนการปฏิบัติตน จนเกิดเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ นั้น อาตมาคิดว่า เรื่องนี้ควรเป็นส่วนดำเนินการของ “กลุ่มชาวพุทธ” ตามครรลองที่ว่า พระนำหลักธรรมคำอธิบายมา แสดงหรือบอกกล่าวให้ จากนั้น โยมเป็นเจ้าของเรื่อง เป็นฝ่ายเลือก และตัดสินใจว่าจะทำหรือไม่ แค่นั้น อย่างไร

ดังนั้น จึงอยากจะขอให้กลุ่มชาวพุทธจัดตั้งวางรูปและเขียนในส่วนนี้ โดยอาจจัดแยกในหนังสือเป็นอีกภาคหนึ่ง ซึ่งเป็นขั้นนำสู่การปฏิบัติอย่างแท้จริง ถ้าทำอย่างนี้ คิดว่าจะเป็นการดำเนินการที่มีขั้นตอนอย่างเป็นแบบฉบับเลยทีเดียว

ขออำนาจพร

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต)

วันศุกร์ที่ ๑๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๒

ได้ทราบว่ ทางโรงเรียนประสงค์จะพิมพ์หนังสือคู่มือหลัก
ชาวพุทธ คือ **จุดเริ่มจุดร่วม ที่มารวมกันรุ่งโรจน์** ให้ทันวันสงกรานต์
และอาตมาเองก็กำลังจะเดินทางไปพักในต่างจังหวัด จึงเปิด file
อ่านดูข้อมูลแบบสำรวจจนจบ และขอแจ้งข้อยุติ ดังนี้

- อาตมาเองขอเติมคำอธิบายอีกนิตหนึ่ง ในหน้า ๑๖ และได้บีบ
บรรทัดเพื่อให้หน้าขึ้นต้นและลงท้ายจบลงที่ข้อความและ
ถ้อยคำเดิม จนไปลงตัวที่หน้า ๒๐ จึงต้องเปลี่ยน หน้า ๑๖-๒๐

แต่ทั้งนี้ ต้องขอให้คุณครูเลื่อนหรือจัดปรับ กรอบ
ข้อความด้านข้าง ให้ตรงกับสาระที่ต้องการด้วย

- ในส่วนของคำถามและข้อคิดความเห็นของทางโรงเรียน
และญาติโยม ที่ได้แก้ไขเพิ่มเติมในบางแห่งนั้น ก็ขอ
อนุโมทนาโดยคิดว่ามีเนื้อความชัดเจนขึ้นและเหมาะสมแล้ว
ส่วนในแง่ภาษา ก็ถือว่าเป็นสำนวนของแต่ละท่าน

(พบว่าหน้า ๖๓ มีคำว่า “อิเล็กทรอนิกส์” ซึ่งเท่าที่ทราบ
พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานกำหนดให้เขียนว่า
“อิเล็กทรอนิกส์”)

เนื่องจาก .doc file (Word) ที่ส่งกลับไป เมื่ออาตมาเปิดอ่าน
ตัวอักษรเปลี่ยนเพี้ยนไปหลายแห่ง จึงไม่ได้ส่งกลับมาเติมทั้ง file
แต่ทำส่งมาเฉพาะหน้า ๑๖-๒๐ ที่มีข้อความเพิ่มเติม จึงขอให้
คุณครูดำเนินการบรรจุหน้า ๑๖-๒๐ นี้เข้าแทนใน file ใหญ่ของ
หนังสือทั้งเล่มด้วย (พร้อมทั้งขยับเลื่อน กรอบข้อความด้านข้าง)

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต)

วันศุกร์ที่ ๒ เมษายน พ.ศ. ๒๕๕๓

รายนามผู้ร่วมพิมพ์เป็นธรรมทาน

๐๐๐

มูลนิธิพระอาจารย์มิตซูโอะ คเวสโก

มูลนิธิมายาโคตมี

มูลนิธิโรงเรียนรุ่งอรุณ

หม่อมหลวงวงณรงค์ (ชุมสาย) นิลอุบล

พล.ต.ท.ธีระเดช รอดโพธิ์ทอง

คุณศักดิ์สิทธิ์ – อาจารย์ศรีลักษณ์ เฉลิมวงศาเวช

คุณอภิชาติ – คุณณัฐิยา โกสินทรานนท์

คุณสมชัย – คุณพรทิพย์ บุญยमानนท์

คุณทศพร – คุณปวีรียา – เด็กชายวรินทร์ – เด็กหญิงธัญญธรณ์ – เด็กหญิงอภิสรา ศรีเยี่ยม

คุณธีมา – เด็กหญิงธำริ ไชยวุฒิกรณวัฒน์

คุณเกษม – คุณขวัญ – เด็กหญิงพอดิ มีนะกนิษฐ

บริษัท ปาล์มน้ำมันธรรมชาติ จำกัด

บริษัท กลุ่มปาล์มธรรมชาติ จำกัด

ห้างหุ้นส่วนจำกัด หู บาย โฟ กรุป

บริษัท มหพันธ์ไฟเบอร์ซีเมนต์ จำกัด (มหาชน)

โรงเรียนปัญญาประทีป จังหวัดนครราชสีมา

โรงเรียนทอสี

โรงเรียนจินดารัตน์ จังหวัดลพบุรี

โรงเรียนสมบุญรณวิทย์ยานุกูล จังหวัดนครราชสีมา

โรงเรียนสยามสามไตร – คณะบุคลากร

กลุ่มชาวพุทธ ๒๕๕๒

ขอเชิญชวน
ร่วมเป็นส่วนหนึ่งใน
“ชุมชนชาวพุทธ”

ด้วยการเข้าไปลงทะเบียนเป็นสมาชิก
เสวนา ติดตามข่าวสาร ได้ที่

www.chaobuddha.com

หรือ

chaobuddha@chaobuddha.com

หรือ

โทรศัพท์ ๐-๒๓๓๑-๖๒๕๕-๖๐